

Tū'un é vā'á iña Xuva ko e xntée na'a San Luca

Tū'un dá iñi ntu'u

¹ Ñá tē nté kaa ñā'a ncho kada vá'a ña tutú nté ō kúvi nuu i é ita ntí'xin iña ko. ² Vata tsī o nañé'ē ñá kō, ña é ini nté ō kúvi, ña ntáduku ntée é kā'an ntódō tú'ūn sán un tsi nte dá iñi ntu'u ne, ³ kuan kōo ncho xntée nā'á u di, e dóo nántukū u nté ō kúvi nti'xe un tsi nte dá iñi ntu'u. Vata te vā'á ō é kāda vā'á ú tutú sa'á iña nto, Teófilu, e dóo kaiko ñū'u ú nto, vata koo é ntāa ú ni ntō un nti'i nūu i é vatā o kúvi, ⁴ vata koo é kīnī va'ā ntó nee iña é nuu é ntaā i é nāñé'e ñá nto.

Uun ánje kākā'an ña é kaku Juaan Bautista

⁵ Ntuvi dá idé Heródē rei iña ñūú Judeá ne, ítūví uun dutu iña ñá Israee, ñá nani Zacāria, ña é ūve ta'an dutu tatá vi'i ñá nani Ābia. Ñadi'ī ñá ne, Isabee nani ña. Divī ká tatá vi'i dutu Ároon ña. ⁶ Zacariá san ni ñadi'ī ñá Isabeé ne, ntuvi ña e dóo va'á ña nuu Xuva ko; dōo dé ntaa ñá lei Xúva kō. Ntē ña tuvi nee nuu i é ka'an ntée ñā'a san ña, nté uun ña. ⁷ Ntá tsi ña ni xío i'xá ña, tsí Isabeé san ne, ña ni kúvi kōo í'xá ña; ntuvi ñá ne, é dōo áta ñá di.

⁸ Uun ntuvi ne, dúku ntéé dutu, ñá ntoo ni'i Zacāria, é kāda tsiñu ña ini ukún Xuva kō. ⁹ Vata xkoó ini dutú san ne, vā'ā ntuvi Zacariá san é dūku ntée ña é kī'ví ña ini ukún ka'nu Xuva kō é kíka'mí ña kútū. ¹⁰ Da niñ kai'xi kútū sán ne, un nti'í nti'í ñā'a san ntāñī ña, ntáka'an ntā'ví ña kí'i kán. ¹¹ Kidáā ne, xée ūun ánje Xuva kō mí tuví Zacaria. Ntitsi ánjē san diñi kua'a nú tēu mí kai'xi kútū. ¹² Dā ini Zacariá san ánjē sán ne, un tsi kúdu'va iní ña nee é vii ña; ñá tē nté kaa u'ví ña. ¹³ Da kidáa kakā'an ánjē san ni ña:

—Ō Zacāria, ñá ku u'vī o, tsí Xuva kō né, tēkú ña é kākā'an nta'vin. Tsí vi'i a vé ne, koo i'xá ña di'ī ó Isabeé ne, Juaan kunáni. ¹⁴ Ñá te da dii ña'a san dóo dini ña te káku

i'xá san. Divin di, dóo ka'nu kuinī ó te káku i'xá ñadī'í ó di.
¹⁵ Tsí i'xá o ne, dōo ka'nu ña'a kúvi nuu Xuva ko. Ntē ña ko'o i'xá san vinu, nté ntute kini kaa. Kunuu tsitū Espiritū Sántū nima í nté di'na dá káku. ¹⁶ Ña sá'á ne, víi ña é ñā te da díi ña ñuú Israee nakuntíkēñ ñá Xuva kō. ¹⁷ Di'na ña xee ña dá xēe Tó'o kō. Dadii tsi iō ñá é vii ñá vatā o idé profeta Élia, ña é ka'án naa Xuva ko kídaā; dadii tsi nima ñá ni ñā. Víi ña é na nāka'an vá'a i'xá san ni ūva i. Vii ña é na ntūvá'a nima ñá xení i san vata koo é na vii ña é vā'a; víi ña é na kōo tū'vé ña'a sán tē xee Tó'o kō —ka'an ánjē san ni ña.

¹⁸ Tsixe'e Zacariá san ánjē san:

—¿Nté koo kutuní ko te nuu é ntaā i sá'á? Tsí xu'ú ne, dōo átā ú; ñadī'í ko di —ka'an Zácaria.

¹⁹ Kidáā ne, kaka'an ánjē san:

—Grabiee nání u. Xu'u é vē'xi u é vāta kaa e táxnuu Xuva kō ko é ká'án u ni o tū'un e dóo va'a. ²⁰ Ví'i a vé ne, tsí ña ni kuinti'xe o é kāka'án u ni ó ne, kuñi'in vē. Ña kúvī ká ká'an un tsi da nte te xee tá'an ntuvi é káku i'xá o, vatā ó kaka'án u ni o —ka'an ánjē san ni ña.

²¹ Nii dukuān ntantétu ña'a san Zacariá san nu kí'i kán. Kidáā ne, tsixe'e ta'an ña, ntáka'an ña:

—¿Nté kuān nté kakukuií ntu Zacariá san ini ukún kán? —ka'an ña.

²² Dā ntíi Zacariá san ma ukún kán ne, é ña ni kúvī ká ka'an ña. Kidáā né, kūtuni ñá'a san é iō é ini ña ini ukún kán. Koó da ntā'a ña kakuvi é kāka'an ña, tsí kúñi'í ña.

²³ Dā inú kava tsiñu é kade Zacariá san ne, kúnū'ú ña nú vi'i ña kán. ²⁴ Rkontúví ne, ñadī'í ñá, Isabeé ne, ñú'ū i'xá ña. U'un xóo é ntē ña vādā mí ni ñē'e ña é dé kuení ña: ²⁵ “Dóo vá'ā o dé Xuva ko nī kó vevii e tá'xi ña é kōo i'xá ko vata koo é ña nantii ní'ni ká ña'a sán ko”, ka'an ña.

Kaka'an ánjē tsí kaku Jesuu

²⁶ Dā kúvi iñu xóo ne, Xuva kō né, taxnúu ña uun ánjē, ñá nani Grābiee é kī'in ña uun ñuu é nani Nazāree, é káduku ntée ñuú Galilea, ²⁷ é kíkoto ní'ni ña uun ñadī'í

kuétsi, ñá nani Māria. Divi ñā ne, e tuví ntetu ñā é kani ví'i ñā ni uun ñatii, ñá nani Jōsee, tatá vi'i rei Davii. ²⁸ Kúkí'vi ánjē san mí tuví ñadí'í san ne, kaka'an ñá ni ñā:

—jNtiusi o! Divīn é nakaxnúu Xuva ko ō é naxnuu viko ñā o. Divīn ne, dóo nuu mé'ñu Xuva ko ō —ka'an ñā.

²⁹ Koó dā kúdu'va ñā é kāka'an ánjē san ni ñā. Da dé kuení mii ñā: “jNté kui kuān ó kaka'an ñá sā'á nī ko?”, ka'an ñā. ³⁰ Kidāā ne, kaka'an ánjē san ni ñā:

—Ñá ku u'vī ó, Maria, tsí ni'i o é vā'á nta'a Xuva kō. ³¹ Vi'i a vé ne, ku'un i'xá o. Koo uun i'xá o, i'xá tii é kunani Jēsuu. ³² Divī né, dóo ka'nu ñā'a kúvi. Kunani i'xá Xuva kō, ñā e dóo ka'nu kue'en. Xé'e Xuva kō é kuvi ñā rei, vata kaa uvata ika ñā, rei Dāvii, ³³ é kodo nuū ñá iña tatá vi'i ñá Israeé san ntii dañu ntúvi, é ntē ñā ntí'í —ka'an ánjē san ni ñā.

³⁴ Kidāā ne, katsixe'e Mariá san ánjē san:

—jNté ntu koo kuvi sá'ā? Tsí xu'ú ne, ñá te tūvi ní'i ú ñatii —ka'an Mária san.

³⁵ Kidāā kāka'an ánjē san ni ñā:

—Kí'xi Espíritū Sántū mé'ñu ō. Xuva kō e dóo ka'nu ñā'a ñā ne, kūnuu mé'ñu kunuu dava ñā o. Dā'ví nuu ñā o ntati ñā vata kaa viko san. Dukuān ne, i'xa é kaku sán ne, dóo va'a kúvi. Kunani i'xá Xuva kō. ³⁶ Vi'i a vé ne, ñavi'i o Isabeé ne, koo i'xá ñā dí, kuān te dóo ata ñā. Divi ñā e ntáka'an ñā'a san é ñā kuvi koo i'xá ñā ne, é kí'i iñu xoo é ñu'u i'xá ñā vevii. ³⁷ Tsí Xuva kō ne, ñā tūvī nee iña é ñā kuvi víi ñā —ka'an ánjē san ni ñā.

³⁸ Kidāā ne, kaka'an Mária:

—Xu'ú ne, ñā kade tsiñu iña Xuva ko kúvi u. Na vīi Xúva ko nī kó vatā ó kaka'an ntó nī ko —ka'an ñā.

Da kidāā ne, kué'ēn ánjē san.

Dā kue'en Mariá kukoto ní'ni ñā Isabeé

³⁹ Ntúvi tsikán ne, kantí'í tsi kue'en Mariá, kúntā ñā ñuú mí kaduku ntée Judea. ⁴⁰ Kidāā ne, xée ñā nú ví'i Zacaría ne, kaka'an ñá ni Isabeé ntiusi. ⁴¹ Dā téku Isabeé san ntiusi ñá ne, kántá nuu i'xá san ini i'xí ñā kán. Isabeé

san ne, nuu tsitu Espíritū Sántū san nima ña. ⁴² Kidáā ne, un ñi kué'en ini ña kaka'an ñá:

—¡Divīn e díí díí ka naxnuu víko Xuva ko ō é un ntií ntií ñadī'í san! ¡É nāxnuu viko ña i'xá o é nuu ini i'xí o kān di!
⁴³ ¿Xoó ntu ña'a kúvi u é vē'xí di'í Tó'ō kó, vexkoto ni'ni ña ko? ⁴⁴ Tsí ura tsí i da téku ko ntiusi ó ne, i'xá ko ne, kāntá nuu ini i'xí ko kān e dóo díní i. ⁴⁵ ¡Nché kuān nche vá'ā o é kākuiuchi'xe o, tsi sá'ā ne, kuntaa vātā ó kaka'an Xúva ko ni ō! —ka'an Ísabee ni ña.

⁴⁶ Kidáā ne, kaka'an Mária:
 Dōó ka'nu kuiní ko kuenta iña Xuva ko.

⁴⁷ Nimá ko ne, dōó nuu dīni kuenta iña Xuva ko, ña é nakākú ko.

⁴⁸ Tsí Xuva kō né, ntūnta'ví ini ña ko, xu'u é da kade tsiñu ú iña ña.
 Un tsi nché vevíi ne, é nchii dañu ntūví ka'an ñá'a san tsi dóo vá'a ntuvi ko.

⁴⁹ Tsí Xuva kō né, dōó iō ña é vii ña;
 dōó ka'nu e táxnūu ña iñá ko.
 ¡Divi ñā e dóo va'á ña!

⁵⁰ Nguentúvi tsi kantunta'ví ini ña ña'a,
 da xōó ka ña'a, ña é kānuní i ña.

⁵¹ E nañé'e Xúva kō kó tsi dóo ka'nu ña;
 ide ña é nti'i mií é ncho víi ña'a,
 ña e dóo na'nu ña'a kuiní i;

⁵² nañu ñá ña é na'nu ña'a san,
 nántaa dūkun ñá ña ntā'ví san.

⁵³ Xé'e ña un nti'í é vā'a é nchio ña'a,
 ña é ntátaan núu i.

Dá nakūnu ña ña kuiká san, koó da mii ntā'a ña.

⁵⁴ Xnchii ña ñā'a ña, ñá Israee, ña kade tsiñu iña ña;
 ñá ni kúnáa ini ña é ntunta'ví ini ña ña.

⁵⁵ Dukuan ō xe'é Xuva ko xū'u ñá ni ñata kō,
 ni Ábraan ni i'xá ña, nchii dañu ntūvi.
 Kuan ō ka'an Mária.

⁵⁶ Kidáā ne, kátūví Maria ni Isábeé te ūni xoo. Rkontūví ne, kúnū'ún ña nú vi'i ña kān.

Dā káku Juaan Bautista

⁵⁷ Dā kúntaa ntúvi é káku i'xá Isabeé ne, xío ūun i'xa tii. ⁵⁸ Kidáā ne, kué'en ñavi'i ña, kūkoto ní'ni ña ña, tsi dóo ka'nu kuíni ña e káku i'xá Isabee. Ini ña tsí Tó'o kō né, dōo vá'a ntuvi xé'e ña iña ña. ⁵⁹ Dā kúvi una ntúvi ne, kue'en ní'i ña i'xá san é ká'nté nuu ña un siin kúnū é ixi i, vata ō ka'an Xúva kō. Ntío ña'a san é kunani vata nani uva i Zacāriá ne, ⁶⁰ ntá tsi di'i i né, kaka'an ña:

—Ñá'ā, tsí Juaan kunáni —ka'an Ísabee.

⁶¹ Kidáā ne, ntáka'an ñavi'i ña:

—Ntá tsi xoxó ñavi'i o, ña é kuan nani —ka'an ñá ni ñā.

⁶² Dukuān ne, koó dā nta'a ña kakuvi é tsixe'e ña ūva i'xá san vata koo é kūtuni ña nté koo kunani. ⁶³ Uva i ne, íkan ña uun ta'vi rkunū ne, da kidáā xntée na'a ña é Juaan kunáni. Koó dā kúdu'va ña ntāñí san é kuān o xntée na'a ña. ⁶⁴ Ura dú'va tsi i náka'an Zácariá san. Eni nt'u'u ña káka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō. ⁶⁵ Un ntíí ntíí ñavi'i ña ne, koó dā kúdu'va ña. Da kanií ká'nu ñuú Judeá san e dóo ntáka'an ñá'a san nté ō kúvi. ⁶⁶ Un ntíí ntíí ña e téku i ne, da dé kuení mii ña:

—¿Neé ntu é vīi i'xá san tē kúka'nu? —ka'an ña.

Tsí kutuní ña'a san tsi dóo nuu mé'ñu Xuva ko i.

É ita Zacaria

⁶⁷ Zacaria, úva i'xá san ne, nuu tsitu Espíritū Sántū nima ñá, kaka'an ñá tú'ūn é xé'é Xuva kō é ká'an ña:

⁶⁸ ¡Na ká'an un ntíí ntíí ña'a tsi dóo ka'nu Xuva kō, Tó'o ña Israee,

tsi vé'xi ñā, vexnákakū ñá ña'a ña!

⁶⁹ Tsi táxnū ña ña e dóo ntii inī i é nakakū ñá kō,

uun i'xá ika rei Dāvii, ña é dé tsiñu iña Xuva ko,

⁷⁰ vata ō tá'xi Xuva ko xū'u ña nte ntúvi di'na,

vata ō ntáka'an ñá ka'án naa ña, ña e dóo va'a:

⁷¹ é nantii ña kō mí'i ntaínchu'vi ñá'a san ko,

nī mí ntáde xení ña ni kō,

⁷² é ntunta'ví ini ña ni ñata kō, ña intóo ntuvi di'na,

é nté ña kunáni ña é kada ntáa ña

nuu i e dóo va'a é káka'an ñá ni ñā kídaā.

⁷³ Divi nuū i é kākā'an Xúva kō nte ntúvi di'na
ni uva ata ko Ābraan

tsí nuu é ntaā i é viī ña é kākā'an ña:

⁷⁴ é nakāku ñá ko nta'a ña ntaínchu'vi ko
vata koo é viī o nee iña é kākā'an ña,
é ntē ña u'ví kō,

⁷⁵ vata koo é kuvi kuntoo dadii o ni ñā
é viī ó nee iña é vā'á da kaniī ntuvi kō.

⁷⁶ Divin, i'xá miī kó,
vi'i a vé ne, ká'an ntōdon tú'un Xuva kō,
ña é díi ka ka'nu,

tsí divin ne, kí'in kodōn núun nuu Xuva ko,
viin é koo tú've ña'a san te xee míi Xuva kō.

⁷⁷ Divin kuē'en é kūtuni ñá'a ña
tsí nakate Xuva ko kuētsí ña
vata koo é nakáku ña.

⁷⁸ Tsí Xuva kō né, dōó kantunta'ví ini ña kō né,
taxnū ña i'xá ña nte e dukún kán
vata kaa ntuve ngántii é kakene tevaá du'va tsi,

⁷⁹ vata koo é nāxi'í nuu ña iña ñá ntoo mi dóo nee,
mí katāvi núu ña ntaī doxi'i.

Nañē'e ñá ko itsi mí kaka ō
vata koo é kūntoo vá'a o.

Dukuan ō ka'an Zacária.

⁸⁰ Kūka'nu Juaán san ne, dōo kutú've ña iña Xuva ko.
Má kū'u kan inúu ña un tsi da nté xee ntúvi é kiī ña é kīnī
ña Israeé san ña.

2

Dā káku Jēsuu

(Mt. 1:18-25)

¹ Ntuvi tsikán ne, taxnū Césa Agustu tú'ūn da mí'í ká
ñuu é uve ta'an ñūú Roma, kaka'an ña é na nākuvé na'a un
ntíi ntíi ña'a san. ² Sá'ā e kúvi uun ito é nakuvé na'a ñá'a
san dá nuu Círeniu, kade kú've ña ñuu Síria. ³ Un ntíi ntíi
ña'a ntánu'u ña ñuu ña é nākuvé na'a ña.

⁴ Dukuān né, ntíi Jósee ñuu Nazaree é kāduku ntée
Galilea. Kidāā ne, kué'en ña ñuu Beleen é kāduku ntée

Judea, ñuú mí káku rei Davii, tsí Joseé ne, ñivi tātá vi'i Davii ña. ⁵ Kué'en ña, ntūvi ñá ni Māria, tsí ñivi ñā é kūntaa tú'un ñā é kani vi'i ña ni Jōsee. Maria sán ne, é ñū'u i'xá ña. ⁶ Da ññ ntoo ña ñuú Beleén ne, xée ntūvi é káku i'xá ña. ⁷ Ikān káku i'xá ña, i'xá nuu i. Nástīnuu ñá i doo ne, dā xnúu ña i ini etun mí ñū'u e ntaé'xí kiti, tsí ña vādā ka mí vā'á o é kuntōo ña iní vi'i kán.

Dā xee ánjē mí ñū'u paxtu

⁸ Etsin ñuú Beleén ne, ñū'u paxtu má kū'u kan, ntáde ñā kuenta lé'ntú ña niñú san. ⁹ Dā nées iní ña, xéé ánje Xuva kō mí ñū'u ña. Nāxi'í nuu Xuva ko ntuve ñā kani ntíkō diñi i mí ñū'u ña ne, dōo u'ví ña.

¹⁰ Ntá tsi kaka'an ánjē san ni ña:

—Ñá ku u'vī nto. Tsi dóo va'á tú'un nī'i ú ve. Núu i sā'a é kūntoo dīnī nto, un ntī'i kue'en dú'va nto, vata kaa nto é ntoo nto ñuxiví san. ¹¹ Tsí ñuu Dávii ne, é káku uun i'xa é nakakū nto. ñivi Cristu; ñivi ñā é Tó'o kō. ¹² Vata koo é nāni'i nto i'xá san ne, nani'i nto i kátīnuu dóo, nuu ntaá ini etun mí ñū'u e ntaé'xí kiti —ka'an ánjē san ni ña.

¹³ Ura tsikán ne, ñá te da ññ ánjē san ntii díto ña, e ntáka'an ña e dóo ka'nu Xuva kō:

¹⁴ ¡Dóo ka'nu kue'en Xúva kō, ña tuví e dukún kán!

¡Ñuxiví a ne, vá'a koo kuntōo ña'a,
ñā e dóo va'á iña Xuva ko!
ka'an.

¹⁵ Kidāā ne, kuntāā ánjē san e dukún kán. Paxtú san ne, eni ntu'u ñā ntáka'an ñā xe un xé un ñā:

—Kí'in o Bēleén ve, kíkoto ntódo o nee iñá ntu é kākuví é tā'xi Tó'o ko kūtuní ko —ka'an ña.

¹⁶ Kantí'i du'va tsi kue'en ña, kunantúku ña Maria ni Jōsee ni i'xá san. Dā nāni'i ña ñā ne, ikān nuu ntaa i'xá san ini etun mí ñū'u é ntaé'xí kiti san. ¹⁷ Dā iní ña i ne, ntántaa ña nté o kaka'an ánje ni ñā iña i'xá san. ¹⁸ Un ntīí ntīí ña téku i ne, koó dā kúdu'va ña é kuān o ntáka'an páxtú san. ¹⁹ Ntá tsi María sán ne, xnúu vá'a ña nima ñá é un ntī'í é dé kuení ña nuu i sá'a. ²⁰ Dá kúnú'u paxtú san ne, ntaíta ña

nchu'ún Xuva kō ntánakué'e ña sintiá'vi nta'a ña kuenta iña i un ntíí ntíí é téku ña nī e íni ña, tsí kúntaa un ntíí ntíí vatā ó kaka'an ánĵē san ni ña.

Dā ntúvi kuenta Jesuu ini ukún kân

²¹ Dā kúvi una ntúvi ne, ē'nté nuu ña un síin kúnū é ixi i'xá san vatā xkoó ini ña. Kidáa ne, xntánteē ñá í é Jēsuu kunáni, ñivi ñivi é kākā'an ánĵē sán ni Māría nte dí'na dá kū'un i'xá ña.

²² Dā xee tá'an ntuvi é ntuntoo ña, vatā ó kaka'an lei Muíseé ne, kue'en ní'i ña i'xá san ñuú Jerusaleen é ntāda ña i kuenta ntá'a Xuva kō. ²³ Dé ntaa ña sá'ā, tsí kuān ó kaka'an lei iña Xuva ko: “Un ntíí ntíí í'xa tii, i'xa nuu í ne, kuntoo xio kuenta iña Xuva ko”, ka'án lei san. ²⁴ Kué'en ña, kúntído ña doméni nú nāa kán ñi, vatā ó kaka'án lei iña Xuva ko: uun na'a paloma ntíkín o ūvi pāloma na'nu.

²⁵ Ntuvia tsikán ne, kátūví uun ñatíí ñuú Jerusaleen, ñá nani Símiuun ña e dóo va'á ña'a, e dóo kanuu iní ña Xuva kō. Kantétu ña amá ki'xi ña nakākú ñuú Israee. Espiritū Sántū sán tuvī ní'i ñá Símiuún ne, ²⁶ xé'e ñá é kūtuni Símiuun tsí ña kuví ña tē ña dí'na kiní ña Cristu, ña táxnuu Xuva kō. ²⁷ Kidáa ne, kué'en ñā má ūkún kân, tsí Espiritū Sántū sán ne, nánē'e ñá ña é kuān koo vií ña. ñivi tsi ntuvi tsíkan kué'en ní'i Jóseé san ni Māría san i'xá ña Jesuu má ūkún kân ñi é ntāda ñá i kuenta vatā ó kaka'an lei san. ²⁸ Kidáa né, kí'i Símiuún san i, iní'i nteé ña i ne, dá kidáa kākā'an ntá'ví ña ni Xuva kō, kaka'an ña:

²⁹ Xuvā kó, vi'i a vé ne, é vā'á o é tā'xi nto itsi é na kúví u ve,

tsi é kúntaa vatā ó kaka'an ntó nī ko.

³⁰ É iní u nuú ko ve, ña e véxnakākú nti,

³¹ ña e táxnūu nto é kīni un ntíí ntíí ñá ntoo ñuxivi sa.

³² ñivi ñā naxi'í nuu ña ñuxivi vata kaa ñu'u é kaxi'í nuu nuu ko.

Dōo xi'í nuu ka'nu ña iña ña'a nto, ña ñuú Israeeé san ñi. Kuan ō ka'an Símiuun.

³³ Uva Jēsuu ni dī'i nā ne, koó dā kúdu'va nā da téku nā é kākā'an Símiuun íña i'xá nā. ³⁴ Kidáā né, nāxnuu viko Símiuún san nā ne, dá kakā'an nā ni Māría, dī'i Jēsuu:

—Koton tsí i'xa sa'á ne, vé'xī é vī e dóo titín nā'a nā Israee sán ne, kó'xo nā né, ō nakuntāñī nā kuenta íña i. Dóo titín nā'a san koto nā i ne, nantii ni'ni nā i, ³⁵ vata koo é dukuan koo kūtuni nté ō ntádē kuení nti'xe nā'a san. Dīvīn dī, dōo u'vi kuvi ó, vata tē káá é ūvi nuu i ni'ni ntído nima ó dī —ka'an Símiuún san ni Māría.

³⁶ Íkān ntitsi úun ñadī'í, nā e dóo atā, nā nanī Ana, nā é ka'án naa Xuva ko. I'xá Fanuee, tatá vi'i Asee. Dutsi kuia nā tánta'a nā ne, u'xe kuía tsi íntóo ni'i ta'an nā ni xī nā. ³⁷ É íta ntí'xin kimi díko kimi kuia é ntukí nā. Nā nī ntíi kuē'en nā má ūkún kān. Ntē ntúvi ntē níñu kanuu iní nā Xuva kō ne, kaitúvi ixu nā ne, kaka'an ntâ'ví nā dī. ³⁸ Ura dú'va tsi i xeé Aná san mí ntōo nā ne, eni ntu'u nā kánakué'e nā sintiá'vi nta'a Xuva kō, ne, kaka'an nā íña i'xá san ni ūn ntíí ntíí nā'a san, nā ntantétu xoo é xee i é nakakū ñuú Jerusaleen.

Dá kúnú'u nā ñuú Nazaree

³⁹ Kidáā ne, da kúvi dé ntaa ntí'i nā é kākā'án lei Xúva kō ne, kúnú'ú nā ñuú Galilea, un tsi nté ñuú mii nā, mí nani Nazaree. ⁴⁰ Íkān éni ntu'u i'xá san é'nu. Dóo ntii é'nu. Dóo ki'in iní i. Dóo kuínima Xúva ko í.

Dā tuvī Jesuu má ūkún kān

⁴¹ Kuia kuía ntáñe'e uva Jēsuu ni dī'i nā ñuú Jerusaleen dá kakuvi viko da nátava Xuva kō nā Israee ñuú Egitō. ⁴² Dā xee tá'an uxuvi kuía Jesuú ne, kué'en ntí'i nā ñuú Jerusaleen váta xkoó ini nā da kaxío viko san. ⁴³ Dā inú kava viko sán ne, ítuvī mii Jēsuu Jerusaleen, é ntē nā ni iní dī'i nā, nté uva nā. ⁴⁴ Te kúntí'xi i'xá nā mé'ñu nā'a san, kuíni nā. Uun ntuvi va vá'a ñú'u nā ítsi da kútuni nā é nā te ntíkín ntu i'xá nā nā. Kidáā ne, eni ntu'u nā nántuku nā nā mé'ñu ñāvi'i nā ni nā ini nā. ⁴⁵ Nā ni nāni'i nā nā. Kidáā né, ntiko kōo xtúku nā, kue'en nā, kúnantúku nā nā ñuú Jerusaleen. ⁴⁶ Dā kúvi uni ntúvi ne, nāni'i nā nā ini

ukún kân. Ntoo ni'i ña mastrú lei, kaini ña e ntáka'an ñá ne, katsixe'e Jēsuú san ñá di. ⁴⁷ Un ntíí ntíí ña e téku i ne, koó dā ntákudu'va ña, tsi dóo ntító Jesuú san ne, dōo ini ña nté koo nantiko kōo ñá di. ⁴⁸ Dā íni uva ñā ne, koó dā kúdu'va ña. Di'i ñā né, kaka'an ña:

—I'xá miī ko, ¿nché kui kuān o dén ntun nī ntí? ¿Ñá inin ntun tsí ntuví ntí uva o né, dōo ntántí'i iní ntí ntánantukū ntí o? —ka'an ña.

⁴⁹ Kidáā ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—¿Nté kui ntánantuku ntu ntō ko? ¿Ñā ntu íni nto tē kantio é i'a kutūví u má vi'i Uvā ko? —ka'an Jēsuu ni ña.

⁵⁰ Ntá tsi ña ni ñé'e diki ñā nee iña é kākā'an ñá ni ñā.

⁵¹ Kidáā ne, kúnū'ú Jesuu ni úva ñā ñuú Nazareé ne, dē ntaa ntí'i ña nēe e teé tsiñu uva ña ñā. Di'i ñā ne, xnuu vá'a ntí'i ña sá'ā nima ña. ⁵² Jesuú ne, kué'ēn é'nu ña. Dōo kúki'in iní ñá di. Dōo kuínima Xúva ko ña, ni ūn ntíí ntíí ña'a sán di.

3

Dá kākā'an ntódo Juaan Bautista ñuu itsi
(Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

¹ Dā kúvi xe'un kua é ídé Tiberiu ña é kadē kú've un ntíí ntíí ñuú é kāduku ntée Romá ne, kidáā odo nūu Poncio Pílatu ñuú Judeá ne, odo nūu Heródē ñuú Galileá di. Ení Heródē, ñá nani Fēlipé ne, odo nuū ñá ñuú Traconite ni ñūú Ituriá di. Ña nani Līsaniá ne, odo nuū ñá ñuú Abilinia.

² Anaa ni Caífaa ne, ntáde ña dutu ñá odo nūu. Ntuví tsikán ne, xée tū'ún Xuva kō nta'a Juaan Bautista, i'xá Zacaria, mí tuví ña ñuu itsí kân. ³ Kidáā ne, kué'ēn Juaán san, ita ntí'xin ña dá kanií dīñi ntute ka'nu é nani Jōrdan, kaka'an ntódo ña ni ñā'a san é na nātivi iní ña kuétsi ña ne, na kútsi ntute ña di, vata koo é na kāda ka'nu iní Xuva ko ni ña kuétsí ña. ⁴ Sá'ā kúvi vata o xnteé na'a ña ka'án naa Xuva ko, ñá nani Isáia, kaká'an ña:

Xée ñuu ítsi kân uun tatsín é un ntii tsi kākā'an:
“Nākoo tú've ntó itsi Xuva kō;

nakaán nuu nto itsi ntaa mí kī'in ña.

⁵ Un ntíí ntíí xi'ntí ne, ntadí nuu.

Mí'i ió xuku ni tí'í í ne, ntuntaa.

Itsi mi dóo nakutá'nu ne, ntuntaá di.

Itsi mí ña vá'ā o ne, ntuvá'a di.

⁶ Kidáā ne, un ntíí ntíí ña'a san kiní ña

ña é taxnúu Xuva kō é nakakū ñá kō",

kuan o ka'an tatsín san.

Du'va o ka'an Isáiá san. ⁷ Ñá tē nté kaa ña'a xée ña mí tuví

Juaan é ntio ña é nakūtsi ntute ña ña ne, kaka'an Juaán

san ni ñā:

—¡Ntō'o é tatá koo nto e dóo kīni ntáa nto! ¿Xóo ntu

kakā'án i ni ntō é kūvi nakáku nto é ntō'o nto é ta'xi Xuva

kō ve? ⁸ Vá'a tsi koo víi nto vata koo e díto é nadama nti'xe

nima nto. Ñá ku ka'án ntó ni tā'an nto: “Xo'ō né, tatá víi

Abraan o”. Kaka'án u tsi Xuva kō ne, kuvi ntada ña xuu

tatá Abraán tē dí ntio ña. ⁹ Dukuān ne, é iō tu've káa ntee

é nakīn nti'í ña utun sán un tsi nte nú ditsin i. Un ntíí

ntíí utun é ña kakíi kiti vá'á i ne, katsin ña ne, dá kāmí ña

—kuān o ka'án Juaán san ni ñā'a san.

¹⁰ Kidáā né, tsixe'e ñā'a san ña:

—¿Ntē ntú koo víi nti kuan? —ka'an ñā'a san.

¹¹ Dá kakā'an Juaán san ni ñā kídaā:

—Xoo é iō uvi du'nu i ne, na kuē'é ña kunūu tuku ña'a,

ña é ña tuvi dú'nu i. Tē xoo é iō é kae'xí i ne, na kuē'é ña

dava na ká'xí ña'a, ña é ña tuvi é ká'xi —ka'an ña.

¹² Vé'xí ña ntaído diu'un xóo di é kūtsi ntute ña ne, dā

tsixe'e ñā Juaan:

—Mastrú, ¿ntē ntú koo víi nti di? —ka'an ña.

¹³ Ne, dá kakā'án Juaan:

—Ña kuído nto vata kaa ntaído nto diu'un xóo san; mii

tāí é kuído nto vatā ó kaka'an leí san —ka'an ñá ni ñā.

¹⁴ Sntadún san dí ne, tsixe'e ñā di:

—Nti'í ni, ¿ntē ntú koo víi nti? —ka'an ña.

Ne, kaka'án Juaan:

—Ña kuído dú'u nto nté uun iña ña'a; ntē ña ku nau'ví

nto ña. Ntē ña ku da'ví nto ña dovete tē ña te neé kade ña.

Ñá kākán ka nto xá'vi nto, tsí e dívi tsí é kani'i nto —ka'an ñá ni ñā.

¹⁵ Ña'a sán ne, ntaitsu'un ñā ntantétu ña. Ntádē kuení mii ña tē nté kaa ne, Juaán san é Cristu ña. ¹⁶ Ntá tsi Juaán san ne, kaka'an ñá ni ūn ntíí ntíí ña'a san:

—Xu'ú ne, kūdii ntute kadá'vi ú nto da kanakūtsi ntute ú nto ne, ntá tsi vé'xi ūun ña'a, ña e díí díí ka ka'nu é xu'u, é ntē ña kainuu á'vi ko é nantúte ú xo'o nti'xen ña. Dívi ñā ne, ñá tē ntúte dā'vi ñá nto, tsí Espíritū Sántu sán dā'ví nuu ña nto, ni ñū'u é kai'xi. ¹⁷ Dívi ñā né, ni'i nta'a ña ūtun é kāni ña trigu é nātsoo xio ña xáka i. Nātsu'un vá'a ña trigú san ini aka ña, ntá tsi ka'mi ña xáka san mé'ñu ñū'ú san mí ña ntá'va —ka'an ña.

¹⁸ Ne, títín ka nuu i é kākā'án Juaán san ni ñā'a san dá kaka'an ntódo ña ni ñā tú'ūn va'á san di. ¹⁹ Ntá tsi de tíi Juaán san ni ña tsiñu ka'nu i, ña Heródē, tsi náki'i Heródē san ñadí'i ení ña Felipe, ñá nani Herōdia. Dē tíi ña ni ñā kuenta iña é un nti'i nuū i é kīni kaa é idé ña di. ²⁰ Ntá tsi dā téku Heródē ne, tuku nuu i idé túku ña: tsí xnúu kutu ñā Juaán san viutun.

Dā ítsi ntute Jesuú

(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)

²¹ Dá kanakūtsi ntute Juaán san un ntíí ntíí ña'a sán ne, ítsi ntute Jesuu ntá'a Juaán san di. Dá kakā'an ntá'ví Jesuú ne, ura dú'va tsi nákaan xí'i e dukún kān. ²² Díto tsi vé'xi daxi daxi Espíritū Sántū san vata kaa paloma é nākuntéku díki ñá ne, dā téku ña uun tatsín e dukún kān é kākā'an:

—Dívin é i'xá mií kó e dóo ntio ko. Dívin é nakaxnúu ú o —ka'an tátsín san ni ñā.

Ñavi'i ata Jēsuu

(Mt. 1:1-17)

²³ É kūvi oko u'xi kuia Jēsuú san da éni ntu'u ñā edé tsiñu ña. Dívi ñā né, i'xá Josee ña, kuíni ña'a san. Josée san ne, i'xá Elii. ²⁴ Elií san ne, i'xá Mataa. Mataá san ne, i'xá Levii. Levii san ne, i'xá Melqui. Melquí san ne, i'xá Jana. Janá san

ne, i'xá Josee. ²⁵ Joseé san ne, i'xá Matatia. Matatiá san ne, i'xá Amoo. Amoo san ne, i'xá Nauun. Nauún san ne, i'xá Eli. Elí san ne, i'xá Nagai. ²⁶ Nagai san ne, i'xá Maa. Maá san ne, i'xá Matatia. Matatiá san ne, i'xá Semei. Semeí san ne, i'xá Josee. Joseé san ne, i'xá Judaa. ²⁷ Judaá san ne, i'xá Juanaan. Juanaán san ne, i'xá Resa. Resá san ne, i'xá Zorobabee. Zorobabeé san ne, i'xá Salatíee. Salatíeé san ne, i'xá Neri. ²⁸ Nerí san ne, i'xá Melqui. Melquí san ne, i'xá Adi. Adí san ne, i'xá Cosan. Cosán san ne, i'xá Elmadaan. Elmadaán san ne, i'xá Ee. ²⁹ Eé san ne, i'xá Jesuu. Jesuú san ne, i'xá Eliezee. Eliezeé san ne, i'xá Joriin. Joriín san ne, i'xá Mataa. ³⁰ Mataá san ne, i'xá Levii. Levíí san ne, i'xá Simiuun. Simiuún san ne, i'xá Judaa. Judaá san ne, i'xá Josee. Joseé san ne, i'xá Jonaa. Jonaá san ne, i'xá Eliaquiin. ³¹ Eliaquiín san ne, i'xá Melea. Meleá san ne, i'xá Mena. Mená san ne, i'xá Matata. Matatá san ne, i'xá Nataan. ³² Nataán san ne, i'xá Davii. Davíí san ne, i'xá Isaii. Isaií san ne, i'xá Obee. Obeé san ne, i'xá Boo. Boó san ne, i'xá Sala. Salá san ne, i'xá Nasuun. ³³ Nasuún san ne, i'xá Aminadaa. Aminadaá san ne, i'xá Amiin. Amiín san ne, i'xá Arni. Arní san ne, i'xá Eruun. Eruún san ne, i'xá Fare. Faré san ne, i'xá Judaa. ³⁴ Judaá san ne, i'xá Jacoo. Jacoo san ne, i'xá Isaa. Isaá san ne, i'xá Abraan. Abraán san ne, i'xá Taree. Tareé san ne, i'xá Nacoo. ³⁵ Nacoo san ne, i'xá Seruu. Seruú san ne, i'xá Ragau. Ragau san ne, i'xá Pelee. Peleé san ne, i'xá Hebe. Hebé san ne, i'xá Sala. ³⁶ Salá san ne, i'xá Cainaan. Cainaan san ne, i'xá Afasaa. Afasaá san ne, i'xá Seen. Seén san ne, i'xá Noee. Noeé san ne, i'xá Lamee. ³⁷ Lameé san ne, i'xá Matusaleen. Matusaleén san ne, i'xá Enoo. Enoó san ne, i'xá Jaree. Jareé san ne, i'xá Malalee. Malaleé san ne, i'xá Cainaan. ³⁸ Cainaan san ne, i'xá Enoo. Enoó san ne, i'xá See. See san ne, i'xá Adaan. Adaan san ne, i'xá Xuva kō.

4

Dā nchó koto ntee tó'ō e ña vá'ā san Jesús
(Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)

¹ Jesuú ne, nuu tsitu Espíritū Sántū sán nima ñá, ntiko koō ña é ñe'ē ña nú ntute ka'nu é nani Jōrdaan. Kue'en ní'i Espíritū Sántū san ña, kué'en ña ñūu îtsí kân mí xoxó ña'a. ² Ikân itúvi ña uvi díko ntuvi ne, ntá tsi tó'ō e ña vá'ā san ne, îto ntee ña. Ñá ni ē'xí kue'en ña ntuvi é itúvi ña ikân. Dā rkontúvi ne, kâkin ña. ³ Kidáa né, kaka'an tó'ō e ña vá'ā san ni ña:

—Tē nuu é ntaā i é i'xá Xuva ko ō né, viin é nantūvi xuu sá'a tañú'ū —ka'an tó'ō e ña vá'ā san ni ña.

⁴ Kidáa ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Tū'ún Xuva kō ne, kaka'an: “Ñá te da mii tsi tāñú'ū san kantío ña'a san, tsí kantío ña un ntí'í tús'ūn é kaka'an Xúva kō”, ka'an —ka'an ña ni i.

⁵ Kidáa ne, kúxee ní'i tó'ō e ña vá'ā san ña uun itsi mi dóo dūkun. Uun da'na tsi nañé'ē ña un ntí'í ntí'í ñūu é ió da kaniñ ñūxiví ne, ⁶ kaka'an ni Jesuú san:

—Xu'ú ta'xi u é kadā kû'ven dá kaniñ ñūxiví san. Ta'xi u é un ntí'í e dóo vá'ā san é kúví iña o. Tsí xu'ú ne, é ntūvi kuenta ntá'a ko é un ntí'í sá'ā ne, kué'ē ú da xōó ka tsi é ntio ko. ⁷ Te nakūnchítin nūú ko ne, te kunūu ini ó ko ne, é un ntí'í kúvi iña o —ka'an ni Jesuu.

⁸ Kidáa ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña ni i:

—Tū'ún Xuva ko ne, kaka'an: “Kunūu ini o Tó'o o Xuva ō. Da mii tsi ñá é kuínti'xe o ña”, ka'an —ka'an ña ni tó'ō e ña vá'ā san.

⁹ Kidáa ne, kue'en ní'i tó'ō e ña vá'ā san ña ñūú Jerusaleen. Nakáa ña díki xúkun ka'nu mí'í e díí díí ka dukún ne, dá kaká'an ni ña:

—Tē nuu é ntaā i é ñvín é I'xá Xuva kō ne, nakō'xón nuun kúñu ō un tsi nte í'a. ¹⁰ Tsí kaka'an tús'un Xuva kō: Tsí taxnūu ña ánje ñā é vii ñá o kuenta, é kūnuu mé'ñu kūnuu dava ña o.

¹¹ Kūrkaa ánje san o,

vata koo é ña náki'in nté uun xuu,

ka'an —ka'an tó'ō e ña vá'ā san ni Jesús.

¹² Ne, nántiko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ī:

—Du'vā ó kaka'an tú'un Xuva kō di: “Ñá ku ntē dúkuan kōto nteen Tó'o o Xuva ō”, ka'an —ka'an ñá ni é ña vá'ā san.

¹³ Dā ña ni kuvi vii tó'ō e ña vá'ā san nté koo vii é kō'xó ntēé Jesuú ne, kii nteé xio, kue'en.

Dā éni ntu'u Jesús dé tsiñu ña ñuú Galilea

(Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

¹⁴ Nāxee Jesús ñuú Galilea, nuu tsitu nima ñá Espiritū Sántū san é vii ñá tsiñu ña. É da mí'i ká ñuú ntáka'an ñá'a san íña Jesús. ¹⁵ Nakuá'a ña ñā'a san ta'án ñuu ta'án ñuu má vi'i mi ntánataká nuu ña Israee. Un ntíí ntíí ña'a san ntáka'an ñá e dóo va'á Jesuu.

Dā itúvi Jesuu ñuú Nazaree

(Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

¹⁶ Kidáā né, nāxee Jesús ñuú Nazaree, mí é'nu ña. Ntuvi dá iō dá'na ne, kué'en ñā má vi'i mí nataká nuu ña Israee váta xkoó ini ña. Nákuntitsí ña é nakuā'a ña tú'un Xuva kō. ¹⁷ Xé'e ña ña tūtu é de vá'a ña ka'án naa Xuva ko, ñá nani Isāia. Nākaán ña ne, nāni'i ña mí du'vā ó kaka'an:

¹⁸ Espiritu Xuva kō ne, nuu mé'ñu nuu dava ña ko,

tsí ña ñā teé tsiñu ña ko

é ká'án u tú'ūn é vā'á ni ña ntā'vi.

Ñā ñā táxnū ña ko

é ká'án u ni ña ñu'u kutū nté koo nakáku ña,

ni é nākaán u ntuxnúu ña kuāa,

ni é nakáku u ña ntáde xení ña'a ni ī,

¹⁹ ni é ká'án u tsi é xee ntúvi e dóo va'á koo víf Xuva ko ni ñā'a.

Kuān ó kaka'an tú'ūn é nakuā'a ña.

²⁰ Kidáā ne, naxtínuu Jesús tūtú san ne, dā nakué'e ña ña kaxntíi nú vi'i mi ntánataká nuu ña ne, nákutúví xtuku ña. Un ntíí ntíí ña ntoo sán ne, ntaíto ña ña. ²¹ Kidáā ne, éni ntu'u Jesús kaká'an ñá ni ñā:

—Tū'ún sa'á ne, é vevii é kākuntaa vata kaa e téku nto dá kanakuā'a ú nto —ka'an Jesús.

²² Un ntií ntií ña'a sán ne, vá'ā ó ntáka'an ñá iña Jesús. Da kúdu'va ña é kuān nte vá'ā ó kaka'an ña. Ntatiín mii ñā, ntáka'an ña:

—¿Ñā ntu te i'xá Josee ñá sā'a? —ka'an ñá'a san.

²³ Dá kakā'an Jesús ni ña:

—Ncho ka'an ntó nī kó vatā ó ntáka'an ñá'a san: “Tē nuu é ntaā i é medíku ntō ne, ntavá'a mii ntō kúñu ntō.” O ncho ka'an ntó nī ko: “Vatā o téku ntí nēe é idé nto ñuú Capernaú ne, kuān koo vií nto i'a dī, ñuú mii ntō”, te kuan kōo é ncho ka'an nto.

²⁴ 'Nuu é ntaā i é kākā'an u tsi nté uun ña'a ña ka'an naa Xuva ko ne, ñá ntō ña'a san, ña ñuú mii ñā, é kīni ña tú'ún é kākā'an ña. ²⁵ Nuu é ntaā i é kākā'an u tsi ñá te da dī ñadi'í kīi san ntoo ña ñuú Israee ntuvi da itúvi Elia. Dā kidāā ne, ña ni kīn kuē'en tsi davi uni kua nte dáva ne, dōo kútama ña'a san da kanī ñuú san. ²⁶ Ntá tsi ña ni taxnúu Xuva kō Eliá san e kixntíi ña ñadi'í kīi, ña ñuú Israee, tsi táxnūu ña ña é kixntíi ña uun ñadi'í kīi, ña ñuú Sareta, ñuu é tuvi étsin Siduun. ²⁷ Ñá te da dī ña ntákuvī kui'i é kānako'xo kúñu i ntóo ña ñuú Israee ntuvi da katúvi ña ka'an naa Xuva ko, ñá nani Elīseu, ntá tsi nté uun ña'a, ña ntánchokuvī, ña ni ntuvá'a ña. Tsi mii tsi Nāmaan, ña ñuú Siria, ntuvá'a ña —ka'an Jesús.

²⁸ Ntá tsi ña ntoo iní vi'i mí nataká nuu ña Israeé ne, un vá'a tsi kúdiin ña dā téku ña é kuān ó kaka'an ña. ²⁹ Nákuntāñí ña'a sán ne, nakunu ña Jesuu ñuú ña. Kue'en ni'i ña ña rkī uku é nakō'xó nuu ñá ña. ³⁰ Ntá tsi kīi ni'ni Jesús mé'ñu ña'a san, kué'en ña.

*Ñatīi, ña é nuu é ña vá'ā nima i
(Mr. 1:21-28)*

³¹ Jesuú ne, kué'en ña ñuú Capernaú é tuvī ñuú Galileá ne, ikan kanakuā'a ña ñá'a san ntúvi dá iō dá'na. ³² Koó dā kúdu'va ña'a san tú'ún é kanakuā'a ña ña, tsi dóo ini Jesuu nee é kākā'an ña.

³³ Má vi'i mí nataká nuu ña Israeé san ne, tuví uun ñatii, ña é nuu é ña vá'ā nima í ne, un ntii tsi kākā'an:

³⁴ —¡Na koo mii ntō nti! ¿Neé ntu vii ntó nī ntí, Jesuu, ña ñuú Nazaree? ¿Vē'xí ntu nto é nākunaá nto nti? Xu'ú ne, iní u nto, tsí ñivi ntō e dóo va'á nto iña Xuva ko —ka'an ni Jéssuu.

³⁵ Kidáā ne, de tii Jesuu ni é ña vá'ā san, kaka'an ñá ni i:
—¡Diin tsi kutūvin! ¡Ntiin nima ñátii sá'a! —ka'an ñá nī e ña vá'ā san.

Kidáā né, un ntii tsi nāntava é ña vá'ā san ña ñu'u kan, mé'ñū un ntíí ntíí ña'a san da ntíi nima ña. Ntē ña ni ní'i kui'í ña da ntii é ña vá'ā san. ³⁶ Dōo u'ví ña'a san un ntíí ntíí ñá da íni ña. Ntátsixe'e ta'an mii ña:

—¿Neé ntú tu'un sá'a? Ña sá'a ne, ¿nté kui dóo iō ña é vii ña? Tsi dá mii tsi kākā'an ñá ne, kūvi idé ña nakúnu ña é ña vá'ā san —ka'an ña.

³⁷ Da mí'i ká ñuú san ntáka'an ñá iña Jéssuu.

Dā ntavá'a Jesuu ñuntíi Sīmuún Pedru
(Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)

³⁸ Kidáā ne, nākuntísi Jesuu, ntáka ña vi'i mi ntánataká nuu ña Israeé san ne, kué'en ña nú vi'i Sīmuun Pedru. Ikān tuví ñuntíi ña ne, dōo kaxé'e ña ka'ni. Íkan ña dā xe'e ntá'a Jesuu é na ntává'a ña ña. ³⁹ Nākuntēi Jesuu nuu ñadi'í san mí tuví ntaa ña ne, kaka'an ña é na ntikó ka'ni san. Ura tsí i nakuntísi ña, da de vá'a ña é kā'xí Jesuu ni ñá'a ña.

Dōó títín ña ntánchokuvi ntavá'a Jesuu
(Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)

⁴⁰ Ura da kaído nuu ngántii san ne, xée ūn ntíí ntíí ña'a san, xee ní'i ña ña'a ña, ña ntánchokuví san, mí tuví Jesuu. Dōó títín nuu kui'í ntákuví ña. Tíin nta'a Jēssuu ñá'a san xe un xé un ñā, ntavá'a ña ña. ⁴¹ Ñá te da dii ña ntánchokuví san ne, ntii é ña vá'ā sán nima ña. Koó dā ntákachu'u ntáa é ña vá'ā san, ntáka'an:

—¡Ñivi ntō é I'xá Xuva ko ntō! —ka'an.

Ntá tsi de t́i Jesuu ni é ña vá'ā san. Ńa ni xē'é ña itsi é ká'an, tsí ini tsí divi ñā é Cristu ña, ña e táxnuu Xuva kō.

Kaika Jesuu káni ñūú Galilea, kaka'an ntódo ña ni ñā'a san

(Mr. 1:35-39)

⁴² Dā tuví ne, kué'en Jēsuu díñi ñūú san mí xoxo ntóo i. Ntá tsi ñā'a sán ne, dōo nántuku ña ñā. Xée ñā'a san mí tuví ña ne, ñā ni nataxā ñā ña, tsí ña ni nt́o ñā'á san é ḱ'ín ka ña. ⁴³ Ntá tsi kaka'an Jēsuu:

—Da mií é ḱ'ín ka ú xio ñūú san, kika'án u ni ñā'a san tú'un é vā'a iña i mí kadē kú've Xuva kō, tsí divi tsiñu sā'a e táxnuu Xuva kō ko —ka'an Jēsuu.

⁴⁴ Kué'en ñā ne, kuka'an ntódo ña ni ñā'a má vi'í mi ntánataká nuu ña Israeé san dá kanii ñūú Judea.

5

Nuu i e dóo ka'nu e kúvi nī ña ntátin tsákā

(Mt. 4:18-22; Mr. 1:16-20)

¹ Uun ntuvi ne, ntitsí Jesuu díñi míni ká'nu é nani Genesāree. Ńa te da díi ñā'a xee ña é ḱini ñā Jesuu. Un tsi tavi núu ña ñā e dóo ntio ña é ḱini ña tú'un Xuva kō.

² Iní Jesuu úvi tun ntōo íxū é ntoo díñi ntute kán ne, ña ntátava tsákā sán ne, é ntii ña tun ntōó san é nakate ña xunu ña. ³ Kidáā ne, kúxēe Jesuu iní tun ntōo Simuún san ne, dā ikan ñā ña da xe'e é na nakí'in íka ká ña iní ntute san tun ntōó san. Kidáā né, eni ntu'u ña káka'an ñā ni ñā'a san. ⁴ Dā kúvi ka'an ñā ni ñā'a sán ne, kidáā ne, kaka'an ñā ni Sīmuun:

—Kué'en ni'í nto tún ntōó san iní ntute mí kúnú san ne, dá nakuítá nuu nto xunu nto, dá t́in nto tsákā san —ka'an Jēsuu ni ña.

⁵ Simuún san ne, kaka'an ña:

—Mastru, kué'en niñu vétun é ñū'u ntí, ntáde tsiñu ntí ne, nté uun tsákā ña ni ní'í ntí t́i. Ntá tsi te divi nto ká'an ntó ne, nakuítá nuu xtuku ntí xunú ntí —ka'an ña.

⁶ Kuān o dé nti'xe ña ne, niñ kué'en tsí ñū'u tsítu tsákā san xunú ña dā nátavā ña. Dókō sá ni ntátsin tu'un xunú

ña. ⁷ Kidáā né, ĩde ña nta'a ña ni ñá ñu'u tuku tun ntōó san vata koo é k'ixi ña, kixntíi ña ñā. K'ixi ña ne, natsítu kuē'en ñá ntuvi tún ntōó san. Dókō sá te ni ntíi ntoko tun ntōó ña. ⁸ Dā ĩni Simuun Pedrú san nté ō kúvi ne, nākunchíti ntāa ña nuu Jéssuu, dá kaka'an ña:

—Kii nteé xio nto ko, Tó'ō, tsí xu'ú ne, dōó iō kuetsí ko —ka'an ñá ni Jéssuu.

⁹ Tsi dóo ū'ví Simuún san, ni ūn ntíi ntíi ña nguī san, tsi dóo kue'e tsákā táva ña. ¹⁰ Kuan ō kuíni Santiaú san di ní Juaan, i'xá Zebedeu, ña é dadíi ntáde tsiñu ni Símuun san. Ntá tsi kaka'an Jéssuu ni Símuun kídāā:

—Ñá ku u'ví o. Tsí vatā o den da tñin o tsákā ne, un tsi nté vevíi ne, kuan kōo ni'i o ña'a, ña é kuntikín Xúva kō di —ka'an ñá ni Símuun.

¹¹ Kidáā né, ntíi ni'i ña tun ntōó san diñi ntute kán né, dā tsóo mii ntí'i ña iña ña, dá kuē'en ñá, kuntikín ñá Jesuu.

Dā ntavá'a Jesuu ña nako'xo kúñu ĩ

(Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45)

¹² Uun ntuvi ne, tuví Jesuu uun ñuú ne, xée uun ñatíi, ña é kanako'xo kúñu ĩ. Dā ĩni ña Jesuú ne, nākūtíntei ña ñu'u kán, kaikan ña dá xe'e:

—Tó'ó, tē ntio nto ne, kivi nakuitā ntó kui'í ko —ka'an ñá ni Jéssuu.

¹³ Kidáā ne, tñin nta'a Jéssuu ñá, kaka'an ñá ni ñā:

—Ntio ko. ¡Na ntūvá'an ve! —ka'an ñá ni ñā.

Ura dú'va tsi i kue'en ntí'xe kui'i é kanako'xo kúñu ñā.

¹⁴ Kidáā ne, kaka'an Jéssuu ni ña:

—Nté uun ña'a san ña ku ká'an ni'in ña. Mii tsí é kuē'én nta'a dutú san na kiní ñá o. Kuē'en ni'in doméni iña i é ntūvá'an san vata ō ka'an Muísee, vata koo é un ntíi ntíi ña'a san kutúni ña tsi é ntuntoon kui'i é kākuví o —ka'an ña.

¹⁵ Ntá tsi da díi díi ka kūxée nuu tú'un iña Jéssuu. Nǎ te nté kaa ña'a nataká nuu ña é kīni ña é kākā'an Jesuú ní é ntuvá'a ña kui'i ñá di. ¹⁶ Ntá tsi Jesuú ne, kii nteé xio ña mí xoxó ña'a ntoo ña ne, ikan kūka'an ntá'ví ña.

Dā ntavá'a Jesuu uun ña'a, ña natín
(Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12)

¹⁷ Uun ntuvi ne, tuví Jesuu, kaka'an ñá ni ñā'a san. Ikān ntoo ña fariseu ni mastrú leí dī, ña vé'xi da kaniñ ñūú Galilea, ñuú Judeá, ni ñūú Jerusāleen. Dōo xé'e Xuva kō é kūvi víi Jesuu é ntavá'a ña ña ntánchokuvi. ¹⁸ Kidáā ne, xee ní'i ña uun ñatīi, ña natín, ntēkú ña chidō. Ncho kí'vi ní'i ña ña ín'í vi'i kan é xtuví ñá ña nuu Jesús, ¹⁹ ntá tsi ña ni naní'i ña nté koo kí'vi ña, tsí ña te nté kaa ña'a ntāñi ña. Dukuān ne, kúxēe ña rki ví'i kan, dā nakuído ña xkiti tsió san ne, da nákiñ ñá ña nchokuví san, kaniñ tsi ña ni chido ñā, nuu Jesús. ²⁰ Dā ín'í Jesuu tsi dóo ntānuu ín'í ña vexní'i ñā ne, kaka'an ñá nī ña nchokuví san:

—Vevíi ne, é dē ka'nu ín'í u ni o kuētsí o ve —ka'an ña.

²¹ Kidáā ne, mastrú leí san nī ña fariseú san ne, eni ntu'u ñā ntádē kuení mii ñā: “¿Neē ntú ña'a ña sā'a é dotō tsí kaka'an ñá tú'ūn e dóo xii kaa? Tsí xoxo kuvi víi i é kāda ka'nu ín'í i ni kuētsí kō. Mii tsi Xuva kō é kūvi víi ña.” Kuān ó ntádē kuení ña.

²² Ntá tsi Jesuú ne, kūtuni ña nté ō ntádē kuení ña'a san ne, tsixe'e ña ñā:

—¿Nté kuān ó ntádē kuení ntu nto? ²³ ¿Neé ntu é díi ka ña ntii tú'ūn é kā'án u, te kuinī nto: “É ntōo kuētsi o vē”, o te kā'án u: “Nakuntítsin ve, nakakan”? ²⁴ Nañē'é u nto tsí xu'u é vēxkúvī ú ñatīi ne, kuvi víi u é nakate u kuētsi ñā'a ñuxiví sa —ka'an ña.

Kidáā ne, kaka'an ñá nī ña natín san:

—Nākuntítsin vé ne, dá naki'in chido ō ne, dá kūnú'ūn nú víi i o kán —ka'an Jesús ni ña.

²⁵ Ura tsí i nakuntítsi ña natín san mé'ñu ūn ntíi ntíi ña'a san ne, da náki'i ña chido ñā, kunú'u ña nú víi ña kán, kaka'an ñá e dóo ka'nu Xuva kō. ²⁶ Un ntíi ntíi ña'a sán ne, koó dā kúdu'va ña, ntáka'an ña e dóo ka'nu Xuva kō. Dukuān ú'vī ñá dī, ntáka'an ña:

—Nté uun ito vata kiní o nuu i e dóo ka'nu e ín'í o vevii —ka'an ña.

Dā kána Jesuu ñá nani Lēvii

(Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)

²⁷ Dā kúvi sá'a né, ntii Jesuu, kué'en ña. Xée ñā mí tuví ña kaido diu'un xôo iña ñuú Roma. Levii nani ña. Tuví ña uun itsi mí kaido ña diu'un xôó ne, kaka'an Jéssuu ni ña:

—Kuntikín ko —ka'an ñá ni ñā.

²⁸ Kidáā ne, nákontísi Levii san. Tsoo mii ntí'i ña iña ña, kué'en ña, kantikín ñá Jesuu.

²⁹ Da rkontúvi ne, tsū'un Levii san viko nú vi'i ña kan kuēnta iña Jéssuu. Ñá te da dīi ñá'a, ña ntánataka diu'un xôo iña ñuú Romá san, nátaká nuu ña. Kidáā ne, uun tsi itsi intóo ntíi ntii ña nú mesa. ³⁰ Ntá tsi ña fariseú san ni mastrú lei é dadii tsi ntáde tsiñu ña ne, eni ntu'u ñā ntáka'an ntée ña ña ntántikín Jéssuu, ntáka'an ña:

—¿Nté kui ntaé'xi dadii nto nī ña ntánataka diu'un xôo iña ñuú Romá san, ni ña iō kuetsí i dí? —ka'an ñá ni Jéssuu.

³¹ Kidáā ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Xoó ña'a, ña é vā'á ne, ñá kantio ña medíkū. Tsí mii tsí ña ntánchokuví san é ntio ña medíkū. ³² Ñá te ña é vā'á san ña é vexnantukū u, tsí ña iō kuetsí i san, vata koo é na natívi iní ña kuetsi ña —ka'an ñá nī ña fariseu.

Kuenta iña i é kuntoo ixu ō

(Mt. 9:14-17; Mr. 2:18-22)

³³ Ntáka'an ñá ni Jéssuu:

—Ña ntántikín Juaán san nī ña ntántikín fariseú san ne, dōo ini xkuntoo ixu ñā; dōo ini ka'an ntá'vi ña dí. Ntá tsi ña ntántikín ntó ne, nguentúvi tsi ntáxi'i ntaé'xi ña —ka'an ña.

³⁴ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—¿Vá kúvi ntu vií nto é ña ká'xi ña'a san mí iō víko e ntatánta'a ña da ntóo ni'i ña ña e tánta'a san? ³⁵ Ntá tsi tē xee úra i é kí'in ni'i ña ña e tánta'a sán ne, da kidáa kuntoo ixu ñā —ka'an ña.

³⁶ Kantaa ña ni ñā nuu i sá'a dí:

—Nté uun xoxo ka'nté i uun ta'vi du'nu xée i é nākunteé nuu du'nu ata. Te kuan kōo vií ña ne, natívi ñá du'nu xée

san ne, ñá vā'á ito ka, tsí ña te dadñi tekú doo xée san nī doo atā san. ³⁷ Ntē xoxo tsu'un i ntute tinti'o xée san iní ññi atā san, tsí ntute tinti'o xée san ne, dōo ntii inī í ne, ntáta ññi atā san. Ññi san ni ntūte tinti'o sán ne, ntuvi kunáa te ntáta. ³⁸ Dukuān é kantio é kū'un ntute tinti'o xée san iní ññi xée san di. ³⁹ Xoo e ntáxi'i i ntute tinti'o atā sán ne, ñá vādá ntio i ntute tinti'o xée san, tsí díí ka vā'a xi'i ntute tinti'o atā san é ntute tinti'o xée san, kuiní i —ka'an Jēsuu ni ña.

6

Dā táva ña ntini'i Jēsuu xóko trigu ntúvi dá iō dá'na
(Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)

¹ Uun ntuvi dá iō dá'na ne, kué'en Jesuu ni ña ntiní'i ññ, ítā nti'xin ña má trigu kan. Ña ntini'i ññ né, tāvá ña xoko trigú san, dā xiín nuu ña nta'a ña ne, dā é'xi ña ntikin i san. ² Kidáa né, iō ñá fariseú san ne, tsixe'e ña ññ:

—¿Nté kuān ó ntáde ntu nto? Tsi dóo xií kaa é kuān koo vii o ntuvi dá iō dá'na —ka'an ña.

³ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—¿Vá ña ntu ni nakua'a nto nté o dé Davii ni ña ntiní'i ña uun ntuvi da dóo kákin ña? ⁴ Tsí kukí'vi ña iní vi'i Xuva kō né, dā kí'i ña tañú'ū e kúviko iña Xuva kó ne, dā é'xi ña, divi ña nī ña ntiní'i ña, kuān te da mii tsi dutú san é kúvi ka'xí ña tañú'ū e kúviko san —ka'an ña.

⁵ Kaka'an xtúku Jesuu:

—Xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, kadē kû'vé u iña ntúvi dá iō dá'na san —ka'an ña.

Ñatíi, ña natíin nta'a i
(Mt. 12:9-14; Mr. 3:1-6)

⁶ Tuku ntuvi dá iō dá'na ne, kué'en Jēsuú san má vi'lí mi ntánataká nuu ña Israeé san ne, eni ntu'u ña kanakuā'a ña ña'a san. Ikān tuví uun ñatíí, ña natíin nta'a i. ⁷ Mastrú lei san nī ña fariseú san ne, ntaíto xu'ū ñá Jesuu nté koo víí ña, tē ntavá'a ña ña'a ntúvi dá iō dá'na san ne, vata koo é nī'i tsi ña nté koo tsi'i kuétsi ña ññ. ⁸ Ntá tsi Jēsuú ne, iní

ña nee e ntádē kuení mastrú leí san nī ña fariseú san ne, kaka'an ñá ni ñatíi, ña natíin nta'a i san:

—Nākuntítsin ne, dá kuntítsin mé'ñū ña ntoo san — ka'an ña.

Nākuntítsi ña ne, íntítsi ña mé'ñū ña'a san. ⁹ Kidáa ne, kaka'an Jésuu ni ña nguíi san:

—Iō é tsixē'e ú nto ve. ¿Neé ntu é vā'á vii o ntuvi dá iō dá'na? ¿O vii o é vā'á ne, o vii o é kīni kaa? ¿O nakākú o ñā'a sán ne, o nākunaá o ña? —ka'an ña.

¹⁰ Ito díto Jesuu un ntíí ntíí ña ntoo diñi ña ne, dá kakā'an ñá ni ñatíi san:

—Katan nteén nta'a o —ka'an ña.

Kuān o dé nti'xe ñatíi san ne, ura tsi i ntuvá'a nta'a ña.

¹¹ Ntá tsi ña nguíi sán ne, dōo kúdiin ña. Eni ntu'u ñā ntáka'an ña neé ntu é vii ñá ni Jēsuu.

Dā nakaxnúu Jesuu uxúvi ñā'a pustru ña

(Mt. 10:1-4; Mr. 3:13-19)

¹² Ntuvi tsikán ne, kué'en Jēsúu uun itsi xukū mí kūka'an ntâ'ví ña. Nii niñú san kaka'an ntâ'ví ña ni Xuva kō. ¹³ Dā tuví ne, kāna ñá un ntíí ntíí ña ntántikín ñá ne, da nākaxnúu ña uxuvi ñá'a xoo é vīi i pustru ña. ¹⁴ Ña sā'a é nakaxnúu ña é vii ñá pustru ña: Simuun, ña e xntánteē ña é Pedru kunáni ña; ni Āndree, ení Simuun; ni Sāntiau, Juaan, Felipe, Bartulume, ¹⁵ Mateu, Tumaa, ni Sántiau, i'xá Alfeu; ni Sīmuun, ña xntánteē ña é Zeloté di; ¹⁶ nī Júdā, ení Santiau; ni tūku Júdā, ñá é vē'xí ñuú Iscariote, divi ñā é diko ña Jēsuu.

Ñá tē nté kaa ña'a kanakuā'a Jesuu

(Mt. 4:23-25)

¹⁷ Dá kūntíi Jesuu ni pústru ña xuku sán ne, íntítsi ña mí není núu ne, ikān náataká nuu un ntíí ntíí ña'a, ña ntántikín ñá ne, ñá tē nté kaa ña'a san náataká nuu ña ntuvi tsikán di, ña é vē'xí dá mí'í ká ñuú Judea, ni Jerusáleén di, ni ñuú Tiru ni Síduun, ñuu é ntoo diñi ntute ñu'u kán. Xée ñā é kiní ña é kākā'an Jēsúu ne, é ntavá'a ña ña nēe kui'i ntákuvi

ña. ¹⁸ Ña ntánto'o i é ñu'u é ña vá'ā nima í ne, ntuvá'a ña di. ¹⁹ Dukuān ne, un ntíí ntíí ña'a san ncho tñn nta'a ña Jēsuu, tsí ini ña tsi dóo iō ñá é vii ña é ntavá'a ña un ntíí ntíí ña'a san.

Xoo e dñí i ne, xoo é ña dñí i

(Mt. 5:1-12)

²⁰ Īto Jesuu ña ntñí'li ña ne, dá kakā'an ñá ni ñā:

—Nté kuān nte vá'ā o iña nto é ña tuví neé iō nto, tsí kaduku ntée nto mí kadē kŭ've Xuva kō.

²¹ 'Nté kuān nte vá'ā o iña nto é vevii e ntákakñn nto, tsí rkontúví ne, nta'a nto.

'Nté kuān nte vá'ā o iña nto é vevii ne, ntaéku nto, tsí rkontúví ne, naxkuntée nto.

²² 'Nté kuān nte vá'ā o iña nto dá ña ntío kue'en tsí ña'a sán nto, da tsoó mii ña ntō, da ntáka'an ntée ña nto, da ntánantii ní'ni ña nto tsi ntántikñn ntó ko, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi. ²³ Na nākunuu dñi kue'én nima nto. Un tsi kantíta mii ntō e dóo dñí nto ntuvi dá kuan kōo vii ña ni ntō. Tsí dñi ntō ne, ní'i nto ūun doméni é ta'xi Xuva kō. Tsí kuān o dé xení ñata ñā, ña intóo nte ntúvi di'na, nī ña ka'án naa Xuva ko.

²⁴ 'Ntá tsi ña ntá'vi ide ntú nto, xoo é dóo kuika i, tsi é ní'i nto é intoo dñí nto.

²⁵ 'Ña ntá'vi ide ntú nto, xoo é dóo iō iña i vevii, tsí rkontúví ne, dōo nto'o nto é ká'xi nto.

'Ña ntá'vi ide ntú nto, xoo é dóo dñí i vevii, tsí rkontúví ne, kueku nto ne, kuntoo nta'xa nto di.

²⁶ 'Ña ntá'vi ide ntú nto tē un ntíí ntíí ña'a sán ne, dōo vá'ā ó ntáka'an ñá iña nto, tsí kuān o dé ña intóo kídaa nī ña é dotō tsi ntáka'an ña é ka'an ñá naa Xuva ko, ntá tsi ña te ntāā e ntáka'an ña.

Kuinima kó ña ntañchu'vi ko

(Mt. 5:38-48; 7:12)

²⁷ 'Ntá tsi ntō'o e ntaíni nto ne, kaka'án u ni ntō: Kuinima ntó xoo é ña ntío i nto. Vá'a kō vii nto nī ña ntañchu'vi ntó di. ²⁸ Nāxnuu viko nto ña e ntáka'an ntée nto. Kantá'vī ntó iña ña ntáka'an kíni iña nto. ²⁹ Tē xoó

ñā'a kaxé'e nuu ñā vinuu ntó ne, kué'e ntō tinuu nto é ūun xo ká san dī, na kué'é ka ñá dī. Tē xoó ñā'a kanaki'i nuu ñā kutuun ntó ne, kué'e nto dū'nu ntó dī, na kunī'i ñā. ³⁰ Da xōó ka ñā'a, ñā é kaikan kudii neé ntio i ne, kué'e ntō. Te ki'i ñā da neé ka iña ntó ne, ñā ku ntāka nto. ³¹ Vii nto ni tā'an nto vatā ó ntio nto é vii ñá ni ntō.

³² Tē ntákuinima ntó da mii tsī ñā é kākuinima í nto ne, ¿neé ntu sintiá'vi ni'i nto? Un tsi nté ñā kini ntáa san kuān ó ntáde ñā. ³³ Te vā'á o ntáde nto é da mii tsi ni ñā'a, ñā é vā'á o ntáde ni ntō ne, ¿neé ntu sintiá'vi ni'i ntó dī? Tsí un tsi nte ñá kini ntáa sán ne, kuān ó ntáde ñā dī. ³⁴ Te xntii nto tā'an nto vata koo é na xntii ñā ntō ne, ¿neé ntu sintiá'vi ni'i nto? Tsí ñā kini ntáa sán ne, kuān o xntii ñā tā'an ñā vata koo é na xntii tā'an ñā ñā dī. ³⁵ Ntá tsi nto'ó ne, kuinima ntó ñā ntákune'u iní i ni ntō. Vá'a kōo vii nto ni ñā'a. Xntii nto tā'an nto é ñā kuntétu nto te xntii ñā ntō dī. Kidáā né, dōó ka'nu nuu i é ta'xi Xuva ko ntō. Kidáā ne, kuvi nti'xe nto i'xá Xuva kō, ñā e dōó ka'nu. Tsí ðivi ñā e dōó vá'á ó kade ñā ni ñā kini ntáa san, ñā e ñá ini é nakué'e sintiá'vi nta'a Xuva kō. ³⁶ Vata tsī o ntúnta'ví ini Xuva ko ntō ne, kuan tsi kōo ntunta'ví ini nto ta'an nto dī.

Ñā ka'an ntée o ta'an kō
(Mt. 7:1-5)

³⁷ Ñá kū ka'an ntée nto ta'an nto. Dukuān ne, ñá ka'an ntée Xuva ko ntō dī. Ñá ku nakuitā ntó ta'an nto ne, dukuān ne, ñá nakuitá Xuva ko ntō dī. Kada ka'nu iní nto ni tā'an nto ne, kuan kōo kada ka'nu iní Xuva ko ni ntō dī. ³⁸ Vata tsí koo kué'e nto ne, kuan tsí koo ni'i nto. Kū'vé va'á ni'i nto. Nakuédin nuu ñā, nakidī nuu ñā ne, kunuu tsitu ku'én da nté nakuído káva. Tsí ðivi tsí kú've é kānakii kú've ntó ne, ðivi tsí kú've nāta'xi ñā nto dī — kuan ō ka'an Jéssu.

³⁹ Kidáā ne, nañé'e ñá ñā'a san nté koo vii ñā, kaka'an ñā:

—¿Vá kūvi ntu vii uun ñā kuāá san nañē'e ñá tuku ñā kuāa mí'i kē'in ñā? ¿Ñā ntu kó'xo nuu ñā ntuvi ñá xavi?

⁴⁰ Nté uun ñā kanakuā'a sán ne, ñá tē ká'nu ñā'a ñā vata

kaa mastru ña. Ntá tsi tē ntí'ī kútu've ña ne, kudadii ña ni mastru ña.

⁴¹ '¿Nté kui kaiton ntun xáka ūtun é nūu ntuxnúu tā'an o? Tsí nte ña kaínin ntu'u é nūu ntuxnúu mii ō. ⁴² Tē ña kaínin ntu'u é nūu ntuxnúu mii ō ne, ¿nté kui dōto tsí kaka'an ntún ni tā'an o é na tā'xi ña nuu ña é natāvan xáka ūtun é nūu ntuxnúu ña? Divin e dá mii tsi rki xaa o ntéku é kaka'an ne, di'na natāvan ntu'u é nūu ntuxnúu mii ō vata koo é kūvi kinín vā'an é natāvan xáka ūtun é nūu ntuxnúu tā'an o.

Tē kii kiti i, kutuni ko neé utun
(Mt. 7:17-20; 12:34-35)

⁴³ 'Ña túvi utun vā'a é kāta'xi kiti é ña vā'ā. Nté utun ña vā'ā san ña katá'xi kiti é vā'a. ⁴⁴ Da neé ka utun, kutuni ko neé utun dá kakii kiti i. Nā kakii igú san utun iñu, ntē ña kakii tinti'ó san má xuku iñū. ⁴⁵ Ntāti, ña é vā'á ne, kaka'an ña nee é vā'a, tsí nuu é vā'á san nima ña. Ntāti, ña é kīni kaa ne, kaka'an ña é kīni kaa, tsí nuu é kīni kaa nima ña. Tū'un é kākene xu'u ña ne, nima ña kakene.

Uvi núu i etí vi'i
(Mt. 7:24-27)

⁴⁶ '¿Nté kui nuu nuu xntu ntáka'an nto tsí xu'u é Tó'o ntō ne, ntá tsi ña ntáde ntaa nto nee é kāka'an u ni ntō? ⁴⁷ Ka'an u ni ntō xoo é kantikin ntí'xe i ko, xoo é katekú ntí'xe i ne, kade ntaa é kāka'an u. ⁴⁸ Nā sá'á ne, vata kaa uun ñatī, ña é kaxntitsi vi'i sán ne, di'na kaete nuu kunū ñá ne, xtuvi ñá etí i san nú xūu. Dā é'nu ntute sán ne, dōo ntii duku ntée vi'i san. Ntá tsi ña ni kuvi kantá nuu, tsí dōo kutū tuví etí i. ⁴⁹ Xoó ña'a é katekú i ntá tsi ña te kade ntaa ña é kāka'an u ni ñā ne, vata kaa uun natī, na é xntitsí vi'i i da mii tsí nú ñū'u sán ne; ntē ña ni de vā'a na etí vi'i sán ne, dā é'nu ntute sán ne, dōo ntii duku ntée ne, uun ito tsi nántatsin á vi'i san —ka'an Jesús.

7

Dā ntavá'a Jesuu ña kade tsiñu iña sntadun, ña ñuú Roma (Mt. 8:5-13)

¹ Dā kúvi ka'an Jesuu ni ñá'a sán ne, kué'en ña ñuú Capernau. ² Ikān tuví uun ñá'ā tó'ō sntadun, ña ñuú Roma. Tuví uun ña kade tsiñu iña ña, ña e dóo ntio ña ne, dōó nchokuví ña. E dóko sá kúvi ñá. ³ Da téku tó'ō sntadún san tsi ntáka'an ñá'a san iña Jésuú ne, taxnū ña ñata, ña odo nūu ña Israee, e kíkakan ñá dā xe'e nta'a Jesuu é na kī'in ña, kintavá'a ña ña kade tsiñu san. ⁴ Dā xee ñátā san mí tuví Jesuú ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Víi nto da xe'e, xntii kudii nto tó'ō sntadún san, tsi dóo va'á ña'a ña, ⁵ tsi dóo kakuinima ñá ñuú kō ne, mii ñā xntítsi ña vi'i mí ntánataká nuu ña ñuú nti —ka'an ña.

⁶ Kidāā ne, kué'en Jēsuu ni ñátā san. Ntá tsi dóko sá xee ña nú vi'i ña kān né, taxnūu tó'ō sntadún san ña dóo vá'a tiin ni'i ñā é kūka'an ñá ni ñā:

—Tō'ó, ñá tē nté sa vá'a ña'a u é kuíta ntí'xin nto nú vi'i ko. ⁷ Ntē ña te nté sa vá'a ña'a u é xēé u un tsi nte mí tuví nto, kuiní ko. Ntá tsi te mii tsi é kā'an ntó ne, ntūvá'a ña kade tsiñu iñá ko. ⁸ Tsí xu'ú ne, ió tó'ō kó di, ña odo nūu iñá ko ne, dōó titín sntadún ko é odo nūu ú iña ñá di, é kátee tsiñú u ña nēe é víi ña. Te kā'án u ni ñā é kī'in ñá ne, kí'in ñā. Te kā'án u ni ñā é na kī'xi ña ne, ki'xi ña. Te taxnūu ú ña ntáde tsiñu iñá ko é vii ña sá'ā ne, víi ña —ka'an tó'ō sntadún san.

⁹ Koó dā kúdu'va Jesuu da téku ña sá'ā. Kaito ña un ntíí ntíí ña ntántikin ñá ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u: Váta kīnī u nté uun ña'a ña Israee é vata kaa ñatíi sá'a e dóo kanuu iní ña ko —ka'an Jēsuu.

¹⁰ Dā náxee ña e táxnūu tó'ō sntadún san nú vi'i ña kān ne, é ntūvá'a tsi ña kade tsiñu iña ña.

Nantóto Jesuu i'xá ñadī'i kii

¹¹ Rkontúví ne, kué'en Jēsuu uun ñuu é nani Nāiin. Kué'en ña ni ña ntini'i ñā ne, ñá tē nté kaa ña'a kue'en

ña, kuntikīn ñá ña ña. ¹² Dā xee étsin ña mí kī'ví ña má ñūú san ne, vé'xi ñā'a, ña odo ñā xi'i e kīku'xí ña ña. Ñá te da dīi ña má ñūú san íntikīn ñá ña ña. Ñatīi, ña xi'í san ne, kuan tsī kaa uun kudīi ña i'xá ñādī'i kīí san. ¹³ Dā íni Jesuu ñādī'í san ne, ntūnta'ví ini ña ña, kaka'an ña:

—Ña kuékūn kan —ka'an ña.

¹⁴ Kidāā ne, kué'en ētsin ña ne, dā tīn nta'a ña chidō sán ne, íntāñi dá'na ña. Kidāā ne, kaka'an Jēsuu ni ñá xi'í san:

—Xu'ú kaka'án u ni ō ne: ¡Nakuntísin! —ka'an ña.

¹⁵ Ura tsí i nakuntísi ña xi'í san ne, eni ntu'u ñā náka'an ña. Jesuú ne, ntáda ña ña kuenta ntá'a ñā ñā. ¹⁶ Dā íni ñā'a sán é kuān o dé Jesuú ne, dōo u'ví ña, un ntīí ntīī ñá ne, eni ntu'u ñā nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō, ntáka'an ña:

—Tsí uun ñā'a ña ka'án naa Xuva ko, ña e dōo ka'nu ne, é xee dītó ñā mí ntoo ō ve. Tsí Xuva kō ne, xée ña ñūú kō é xntīi ña kō —ka'an ñā'a san.

¹⁷ Dá kaniī ñūú Judea ni ñā ñā í kūtuni ña nté ō dé Jesuu.

Ña táxnuu Juaan Bautista

(Mt. 11:2-19)

¹⁸ Ña ntántikīn Juaan Bautistá ne, ntaa ña ni ña un ntīí ntīī nuu i nté ō dé Jesuu. Kidāā né, kāna Juaán san uvi ñá'a, ña ntántikīn ñá ne, ¹⁹ dā táxnūu ña ña nta'a Jesuu é tsixe'e ña te ñā ñā ñā ñā é kī'xi sán ne, o te kuntētu ká ña uun ká tuku ñá'a. ²⁰ Ña e táxnūu Juaán san ne, xée étsin ña, ntáka'an ñá ni Jēsuu:

—Taxnūu Juaan Bautistá nti é tsixe'ē ntí te ñā ñā é kī'xi sán ne, o kuntētu ká nti uun ká tuku ñá'a —ka'an ña.

²¹ Ura dú'va tsi i ne, ñá tē nté kaa ñā'a ntavá'a Jesuu, ña e ntákuvi kui'í san, nī ña e ntánto'o i, nī ña é ñū'u é ña vá'ā nima í ñā. Títīn ña kuāá nāxi'í nuu ñá ñā. ²² Kidāā ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá nī ña táxnuu Juaán san:

—Kue'ēn ntó, kuka'an ntó nī Juaan nee é íni nto, nee é téku nto. Ntaa nto ni ñā tsí ña kuāá ne, é nāxi'í ntuxnūú ña; ña natīn i ne, é nākaka ña; ña ntánako'xo kūñu i ne, é ntūntoo ña kui'í ña; ña lo'ō ne, é nātekú ña; ña xi'í ne, é

ntōto ña; ñá ntā'ví ne, é tēkú ña tú'ūn é vā'á san nté koo nakáku ña. ²³ ¿Nté kui vā'ā ó xoo ñá'a, ña é ña nativi iní í é kantikín ko! —ka'an Jésuu ni ña.

²⁴ Dā kunú'u ña táxnuu Juaán san ne, eni ntu'u Jēsuu kaká'an ñá ni ñā'a san iñá Juaán san, kaka'an ña:

—¿Neé ntu ixkoto ditó nto ñuu itsí kán? ¿Vá ñe'e ntú nto é ixkoto nto uun ñatíi, ña é dotō tsí kaka'an, vata kaa uun choo é kākantá nuu dá kadūku tátsin? ²⁵ ¿Neé ntu ixkoto nto? ¿Vá ixkoto ntú nto uun ñatíi, ña e dóo va'á doo í? É ñni nto tsí ña e dóo va'á doo i, ña é iō ntí'i da nēé ka tsi é ntio i ne, ñá tē ñuu itsí kán ñu'u ña, tsi nú vi'í rei kan ntóo ña. ²⁶ ¿Neé ntu ixkoto nto? ¿Ixkoto ntú nto uun ña'a ña ka'án naa Xuva ko? Nuú é ntaā í tsí divi ñā ne, kaka'an ñā naa Xuva ko, ntá tsi díí díí ka ka'nu ña'a ña é ña ka'án naa Xuva ko. ²⁷ Tsí divi ñā é ūve na'a iñā ña Tú'un Xuva kō mí kakā'an:

Taxnúu ú uun ña'a, ña é kuní'i tú'ūn san, di'na dá xeen, vata koo é nākoo tú've ña itsi o.

Kuān ó uve na'a. ²⁸ Kaka'án u ni ntō tsi é un ntí'i ñatíi, ña ntoo ñuxiví san ne, nté uun ña ña te dóo na'nu ña'a ña vata kaa Juaán san. Ntá tsi ña é kāduku ntée mí kadē kú've Xuva kō ne, kuān te é díí ka dutsi ntaa ña ne, díí ka na'nu ña'a ká ña é Juaán san.

²⁹ 'Un ntíí ntíí ña tekú í é kākā'an Juaán san ne, ede ntaa ña é kākā'an Xúva kō. Un tsi nte ña ntaído diu'un xōo iñā ñuú Romá san dí itsi ntute ña nta'a Juaán san ne, ³⁰ ntá tsi ña fariseú san ní mastrú leí san ne, ña ni ntío ñā é nakūtsi ntute Juaán san ña ne, kuān o nantii ní'ni ña é vā'a koo víí Xuva ko ni ña.

³¹ ¿Nté ntu koo ntada dadíi ú ña ntoo vevii? ¿Ntē ntu ntáa ña? ³² Vata ntáa i'xá kuetsí é ntoo nu â'ví i, ntánadiki, é un tsi ntákachu'ú ni tā'an í: “Nakuekū ntí choo, ntá tsi nté uun nto ñá ni ite'e ntō. Ita nta'xa ntí ne, nté uun nto ña ni éku nto”, xkoó ka'an i'xá san. Kuān ntáa ña ntoo vevíí dí, ³³ tsi vé'xí Juan Bautista é ntē ña kaé'xi ña tañú'u ne, ntē ña kaxi'í ña ntute tinti'ó dí ne, ntáka'an nto tsí nuu

é ña vá'ā nima ña. ³⁴ Kidáā ne, xeé u, xu'u é vēxkúvi ú ñatīi. Xu'ú ne, kae'xí u, kaxi'í u ne, da ntáka'an nto tsi dóo kue'e kae'xí u, dōo kue'e kaxi'í u. Ntáka'an nto di tsí xu'ú ne, dōo vá'a tiin ú nī ña kini ntáa, nī ña ntaído diu'un xōo iña ñuú Romá di. ³⁵ Ntá tsi kutuni xoo é ki'in iní nti'xe i te kīni o rkontūvi nté koo kuvi —ka'an Jésuu ni ña.

Dá tūví Jesuu nú vi'i Sīmuun

³⁶ Uun ña'a, ña fariseú ne, kāna ña Jesuu é kika'xí ña nú vi'i ña kān. Dā xee ñá ne, ítūví ña nú mesa kan. ³⁷ Kidáā ne, xée uun ñadī'í, ña ñuú ikān, ña e dóo iō kuetsí ne, da kutuni ña tsí tuví Jesuu nú vi'i ña fariseú san ne, xée ñā, ni'i ña uun xuḡu e kúvi xuu é nani alābastru é nūu tsitu cho'o vīdin. ³⁸ Ítūví ña nú dī'in Jesuu, kaéku ña ne, nākate ña dī'in Jēsuu ntuté nūú ña. Kidáā né, idi ña naítsi ña dī'in ña, da tánuu ña dī'in ña ne, dā da'ví ña dī'in ñā cho'o vīdín san. ³⁹ Ña fariseu, ña kána Jesuú ne, dā iní ña sá'ā né, dē kuení ña: “Tē dī ña kaka'an ntí'xe naa Xuva ko ñatīi sa'á ne, kutuni ñá nee ñá'a ñadī'í sa'á, ña katiin nta'a ñā. Tsí ñadī'í sa'á ne, dōo iō kuetsí ña.” Kuan ō dé kuení ña.

⁴⁰ Kidáā ne, kaka'an Jésuu ni ña fariseú san:

—Simuún, iō kúdii é kā'án u ni ō —ka'an ña.

Kidáā ne, kaka'an fāriseú san:

—Ká'an ntō, Mastrú —ka'an ña.

⁴¹ Ne dá kantāa Jesuu ni ña, kaka'an ña:

—Uvi ñá'a ñatīi itá nuu ñā diu'un é naki'i ntée ña iña ñá kuiká san ne, uun ña'a ñā ne, ú'ūn sientu diú'un kuí'xín san itá nuu ña. Ña uun ña'a sán ne, úvi díko u'xi tsi. ⁴² Ña ni kúvi ntá'vi ña diu'un é naki'i ntée ña ne, ide ña da xe'e nákadī ñá kuenta é itá nuu ña ntuvi ña. Ká'an nto vē: ¿Xoo é ntuvi i é dií ka kuinima í ña kuiká san? —ka'an ña.

⁴³ Kidáā ne, kaka'an Símuún san:

—Vata te ñatīi, ña é dií ka kuē'e itá nuu san —ka'an ña.
Kaka'an Jésuu:

—Vá'ā o é kāka'an —ka'an ña.

⁴⁴ Kidáā ne, kaito Jesuu ñadī'í san ne, dá kakā'an ñá ni Sīmuun:

—Koton ñadĩ'i sa'a. Xu'ú ne, xéē u nú vi'i ō né, ntē ña ni ta'xin ntute é ntōo dī'ín ko. Ntá tsi ñadĩ'í sa'á ne, nakate ña dī'ín kó ntute núu ña ne, idi mii ñā naŋtsi ña. ⁴⁵ Ntē ña ni é'xin xu'u kó vata xkoó ini o ne, ntá tsi ñadĩ'í sāl'á ne, un tsi nte dá xee ú ne, katanuu ña dī'ín ko. ⁴⁶ Ntē ña ni dá'vin dikí ko nté un siin aseté san. Ntá tsi divi ñā ne, dá'vi ña dī'ín ko cho'o vîdin. ⁴⁷ Dukuān é kākā'án u tsí kuān te ñá tē nté kaa kue'e kuétsi ña ió ne, ntá tsi kutuni tsí e dé ka'nu iní Xuva ko ni ñā, tsi dóo kuínima ña. Ntá tsi ña'a, ña é dutsi kūdii e ntáde ka'nu iní o ni ñā ne, un siin kudíi kakuinima ñá kō —ka'an ña.

⁴⁸ Kídāā ne, kaka'an ñá ni ñadĩ'í san:

—É dē ka'nu iní u ni ō kuétsi ō —ka'an ña.

⁴⁹ Ña'a, ña é vexká'xi ni ña ne, eni ntu'u ñā ntátsixe'e ñā:

—¿Xoō ntu ñá'a ña sāl'a, é un tsi nte kuétsi ñā'a san kade ka'nu iní ña ni ñā? —ka'an ña.

⁵⁰ Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñadĩ'í san:

—Tsi kuínti'xe o Xuva kō ne, é ntūvā'a nima ó ve. Va vā'a tsi kuē'én ve, ñá ku kadā kuení ka o —ka'an Jesúsui ni ña.

8

Ñadĩ'i, ña e xntíi Jēsuu

¹ Rkontūví da kúvi sál'ā ne, kaika Jesuu ta'án ñuu ta'án ñuu, kaka'an ntódo ñā tú'un iña Xuva ko nté o kadē kúlvē ña. Uxúvi ñā'a pustrú san ntīni'i ña ñā dī. ² Ío ñadĩ'í ne, ntikān ñá ña, ña é ntavá'a ña é ñū'u é ña vāl'ā san nima í nī ña é ntuvá'a kui'i e ntákuvu i. Ñadĩ'í san ne: Maríá Madalena nani ña, ña e ntíi u'xe é ña vāl'ā nima í, ³ nī Juana, ñadĩ'í ñá nani Cūsa, ña dé tsiñu iña Heródē; ñá nani Sūsaná ne, nī ña te da dīi ka ñadĩ'í, kue'en ñá vata koo é xntii ña ña nēe é ío iña ña.

Dā ntáa Jesuu iña ña katá'xi tata
(Mt. 13:1-9; Mr. 4:1-9)

⁴ Ná te da dīi ña'a kīi ña ñuú ña é kinī ñá Jesuu. Dōo táka nuu ña'a sán ne, kidáa ne, ntāa Jesuu ni ña uun nuu i, kaka'an ña:

⁵ —Uun ñatīí, ña kata'xi tatá ne, kué'en ña kūta'xí ña tatá ña. Uun itsi ne, kó'xo ntīkin san itsi kán ne, ixkanúu ña'a sán ne, ē'xi láa sán dī. ⁶ Uun itsi xtuku ne, kó'xō tuku ntīkin san ne'u xuú san ne, dā kéne ne, ura tsí xi'i dīi, tsí kakunaá ntute mí ko'xo. ⁷ Kó'xō xtuku ntīkin san má kū'u íñu kán. E'nu dadīi ni xuku íñu sán ne, ítāvi núu kue'en xúku íñu san i ne, xí'i dī. ⁸ Ntá tsi uun itsi xtuku ne, kó'xō nuu ntīkin san ñú'u vā'a. Kidáa ne, ē'nu né, dōo vá'a kúvi. Kīi te uun sientu kīti i é un é un ditsin i —ka'an ña.

Sá'a kaka'an Jesuu ne, nīi kué'en ini ña kaka'an ña:

—¡Te ió lo'xo ntó ne, kini nto! —ka'an ña.

¡Nté kui nuu xntu i sá'a kántaa ña?

(Mt. 13:10-17; Mr. 4:10-12)

⁹ Kidáa né, tsixele ña ntīni'i ña ñā neé kani tú'un nuu i sá'a é kaka'an ña. ¹⁰ Ne, kaka'an Jesuu:

—É ta'xi Xuva kō é kūtuni ntó nuu i e dōo xū'ú iō iña i mí kadē kú'vē ña. Ntá tsi ña nguīi sán ne, da kántaa ú ni ñā nuu i sá'a ne, ntaíto ña ne, ō ntaíni ña, ntá tsi ña kí'in dīki ña neé kani tú'un.

Kantada ntaa Jesuu neé kani tú'un nuu i iña ñá kata'xi tata

(Mt. 13:18-23; Mr. 4:13-20)

¹¹ 'Nuu i sá'a ne, kani tú'un: Ntīkin san ne, divī é vata kaa tú'un Xuva kō. ¹² Uun itsi mí kakó'xo ntīkin san itsi kán ne, kani tú'un vata ntāa ña'a, ña téku i, ntá tsi vé'xi tó'ō e ña vá'ā san, véxnaki'i tú'un Xuva kō é ñu'u nima ñá'a san vata koo é ña kuintí'xe ña, vata koo é ña nakáku ña. ¹³ Mī ko'xó nuu ntīkin san ne'u xuú san ne, vata ntāa ña'a, ña e dōo dīni i é kātekú i tú'un Xuva kō ne, kuīnti'xe ña, ntá tsi ña kué'e ni kuīnti'xe ña. Vata ntāa utun é ña tuvi kué'e xó'o i ntāa ña. Kuīnti'xe ña é uun da'na. Ntá tsi ntuvi dá kātāan núu ña ne, kaxtuví xio ña tú'un Xuva kō. ¹⁴ Mī ko'xó nuu ntīkin san má xūku íñu sán ne, vata ntāa ña'a, ña e téku i tú'un sán ne, dukuan dukuan sá ne,

kakunáa iní ña. Tsi é tūku e túku é kadē kuení ña: é nī'i ñá diu'un, é vii ñá nee iña é ntio ña ne, dukuān ña kaxio vá'a iña ña. Vata ntáa utun é ña ka'é'nu vá'a kiti i ntáa ña.
¹⁵ Ntá tsi mí ko'xo ntikin sán ñu'u va'á ne, vata ntáa ña'a, ñá iō nima vá'a i ne, é iō tu've ña é kini ña tú'un Xuva kō, é vii ñá kuenta tú'un san. Ñá nātivi iní ña. Vata ntáa utun e dóo vá'a kakii kiti i san ntáa ña —ka'an Jēsuu ni ña.

Kantaa ña nuu i iña ñú'u
 (Mr. 4:21-25)

¹⁶ Kidáa ne, kantaa ña ni ña nuu i iña ñú'u é nāxi'í nuu, kaka'an ña:

—Nté uun xoxo tuún i ñu'ú san ne, dá dā'ví nuu. Ntē ña xtuví ña má itó ña. Tsí xnteku dukún ña vata koo é nāxi'í nuu kaniñ má vi'i kán. ¹⁷ Vata tsi kaa nuu i sá'ā ne, ña túvī nee iña é kutuví xu'u é ña nátidito, nté uun nuu i é iō xu'u é ña kiní o rkontúvi, tsi dá mii é nātidito.

¹⁸ 'Dukuān ne, kini va'á nto tú'un é kā'an u, tsí ña'a, ñá iō iña í ne, nī'i ká ña. Ntá tsi ña é ña tuvi iña í ne, nakuído nteé ña un tsi nté nuu i é kuini ña é iō iña ña —ka'an Jēsuu ni ña'á san.

Dì'i Jēsuu ni ení ña
 (Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)

¹⁹ Kidáa ne, xée dì'i Jēsuu ni ení ña. Ntá tsi ña ni kuvi xée ētsin ña mí tuví Jesuu, tsí ña te nté kaa ña'a ntoo ña.

²⁰ Kidáa ne, xée ūun ña'a, kaka'an ñá ni Jēsuu:

—Dì'i nto ni ení ntó ne, ntáñī nteé ña nto kí'i kán é ncho kiní ña nto —ka'an ña.

²¹ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Xoo é katekú i tú'un Xuva kō ne, kade ntaa tú'un ñā, ñā ñā é ñā kó ni ñā ko ni ñā an ko —ka'an ña.

Dā téé da'na Jesuu tátsin ni ntūte mini
 (Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)

²² Uun ntuví ne, ínuu Jesuu tún ntōó ni ña ntini'i ñā, kaka'an ña:

—Xio diñi ntute san kí'in ō ve —ka'an ña.

Kué'en ñā kídaā. ²³ Da ntaíta nti'xin ña nu ntuté san ne, kídí Jēsuu. Kídaā ne, un ntii tsi vē'xí tatsín san mé'ñū ntute san. Iñi ntú'u nátsitu tun ntōó san ntute ne, dókō sá ni tēni ña. ²⁴ Kídaā ne, kué'en ña kūnantoto ña Jēsuu, kaka'an ñā ni ñā:

—¡Mastru! ¡Mastru! ¡Dóko sā tēni ō! —ka'an ña.

Nákuntĩsi Jesuú ne, kaka'an ña é nākoó da'na tātsín san ni ntūte é kānakuntáñi ntaa. Ura tsí i xío kadin ne, diin diin sa kúvi. ²⁵ Kídaā ne, kaka'an ñā ni ña ntĩni'i ñā:

—¿Nté kui ntaú'vī ntú nto? ¿Mí'i ntu kué'en é ntákuin-ti'xe nto? —ka'an ña.

Ntá tsi ña ntĩni'i ñā né, dōo u'vī ña. Koó dā kúdu'va ini ña, ntáka'an ñā xe un xé un ñā:

—¿Xoó ña'a ntu ña sā'a, ña é kāka'an ni tátsín san ni ntūte san é nākoó kadin ne, ura tsí i xío kadin nti'xe? ¡Un tsi nte tátsín san ni ntūte san kade ntaa é kāka'an ñā! —ka'an ña.

Ña ñuú Gadara, ñá ñu'u é ña vá'ā nima i

(Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)

²⁶ Kídaā ne, xée ña ñūú Gadara é tuví tuku diñi ntute é ñūú Galilea. ²⁷ Ntii Jesuu díñi ntute sán ne, ikan tsi vē'xí uun ñatī, ña má ñūú san, ña é ñū'u é ña vá'ā nima i. Nā te dā vévii é ña te núū ká ña du'nu ña; ntē ña te túvī ká ña nú vi'i ña kán. Da ñi kué'en tsí kapusantu kán nuu ña. ²⁸ Dā íni ña Jesuú ne, nākunchĩtĩ ntaa ñā nuu ñā ne, un ntii tsi kéne ña, kaka'an ña:

—¿Neé ntu kaduku ntée nto iñá ko, Jesuu, i'xá Xuva kō, ña tuví e dukún kán? ¡Vií nto da xe'e, ñá ku kini nteē ntó ko! —ka'an é ña vá'ā san ni Jēsuu.

²⁹ Kuan ō ka'an ña, tsí Jesuú ne, kaka'an ñā nī é ña vá'ā san é na ntīi nima ñátī san. Dōó ki'in ito kūk'vī é ña vá'ā san nima ñá, kuān te ntáki'ní ña'a san nta'a ña ni dī'ín ña kadená ne, kanak'í tu'un, tsí e ña vá'ā sán ne, kaxntī ña da tī é kūnu ña é kī'ín ña ñuu itsi. ³⁰ Ntá tsi Jesuú ne, tsixe'e ñā:

—¿Ntē ntú nanin? —ka'an ña.

—Nti'í ne, Ligiun naní nti —ka'an.

Kuan ō ka'an ña, tsí ña te da dí e ña vá'ā san é ñū'u nima ña. ³¹ Íkān é ña vá'ā san nta'a Jesúsú é ña taxnuu ña í ini totsín kan. ³² Da'a san ne, ñá tē nté kaa ñū'u kutsín san ntaé'xí tì xuku san ne, ntáka'an é ña vá'ā san te kúvi ntí'vi nima kútsín san. Jesuú ne, xé'e ña itsi. ³³ Kidáā ne, ntii é ña vá'ā san nima ñátí san ne, dā kukí'vi nima kútsín san. Kidáā né, inu kutsín san, kue'en tì un tsi nte mí nuu ntute san ne, ikan tsī téni ntí'í tì.

³⁴ Ña e ntáde kuenta kútsín san ne, dā íni ña nte o kúvi ne, kué'en ñā, koo da ntaínu ña, kuntaá ña nī ña ntoo má ñūú san nī ña ntoo má kū'u kan nté ō kúvi. ³⁵ Ña'a sán ne, ntii ña, kukoto díto ña nté ō kúvi. Dā xee ña mí tuví Jesuú ne, ikān tui tixi ñátí san nú dī'ín Jesuu, ña e ntii é ña vá'ā san nima i. E nákunūu ña du'nu ña ne, e vá'ā ó kadē kuení ña. Kidáā né, dōo u'ví ña'a san. ³⁶ Ña é ini nte o kúvi ne, ntántaa ña nté ō ntuvá'a ña é ñū'u é ña vá'ā sán nima i. ³⁷ Un ntíí ntíí ña ñuú Gadará ne, eni ntu'u ña ntaíkan ña da xe'e é na ntáka Jesuu ñuú ña, tsi dóo ntaú'vi ña. Dukuān ne, nákunūu Jesuu tún ntōo san ne, dā kunú'u ña. ³⁸ Ñatíí, ña e ntíí é ña vá'ā sán nima í ne, kaka'an ña é kī'ín ñá ni Jēsuu. Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā é na kutuví ña. Kaka'an ña:

³⁹—Kunú'un nú vi'i ō ve, ntaan ni ñā'a san nté ō dé Xuva ko ni ō —ka'an Jesúsú.

Kidáā ne, kué'en ñatíí san, kuntáa ña ni ñā'a san da káníí má ñūú san nté ō dé Jesúsú ni ña.

*Diókó Jairu, ni ñadī'í, ña tín nta'a dū'nu Jesúsú
(Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)*

⁴⁰ Ntá tsi dā náxee Jesúsú túku diñi ntute sán ne, ñá tē nté kaa diní ña'a san e náxee ña, tsí un ntíí ntíí ña'a san ntantétu ña ña. ⁴¹ Ikan tsī xéé uun ñatíí, ñá naní Jairu, ña odo nūu iña vi'i mí ntánataká nuu ña Israeé san. Ña sá'á ne, nakutuvi nteí ñā nú dī'ín Jesuú ne, kaikan ñá da xe'e nta'a Jesúsú é kī'ín ña nú vi'i ña kán. ⁴² Kuan tsī kaa uun a diókó ñā né, ió tun te ūxuvi kuiá tun ne, dóko sá kúvi tun.

Kidáā ne, kué'en Jesuú ne, ñá tē nté kaa ña'a ntántikin ñá ña. Un tsi ta'u nuu ña mé'ñu ñā'a san. ⁴³ Ikān nuu ta'án uun ñadī'i, ña é ña kaxio da'na é kaeti niñi ña. É uxuvi kuía é kuān ó kanto'o ña ne, é dōo kue'é diu'un nantī'i ña nī medíkū. É nantī'i ñā é un ntī'ī é iō íña ña ne, ntē ña ni ntuvá'a ña. ⁴⁴ Ñadī'í sa'á ne, xée ētsin ña ata Jesuu. Tīin nta'a ña ntēte du'nu Jesuú ne, ura tsí i ntuvá'a ña é kaeti niñi ña. ⁴⁵ Kidáā né, tsixe'e Jēsuu ñá'a san:

—¿Xoó ntu tīin nta'a ī ko? —ka'an ña.

Un ntīí ntīī ñá ne, ntáka'an ña tsí ña te divi ña e tīin nta'a ña ña. Pedrú san ne, kaka'an ña:

—Mastrú, un ntīí ntīí ña'a san ntánata'u nū ña nto ne, ntátsi'i ntido ña nto —ka'an ña.

⁴⁶ Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an xtúku ña:

—Íó xoo tīin nta'a ī ko. Tsí kutuní ko tsí kúvi ntuvá'a ña —ka'an ña.

⁴⁷ Dā kutuní ñadī'í san tsí ña kuvi kuxu'ú ña ne, koó da kání'i ña, nakunchíti ña nú dī'ín Jesuu. Kidáā ne, kaka'an ña mé'ñu un ntīí ntīí ña'a san tsí iō nuu i é tīin nta'a ña Jēsuú ne, kaka'an ña tsí ura tsi ntuvá'a ña. ⁴⁸ Kidáā ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—I'xá ko, é ntuvá'an ve, tsí nuu é ntaā i e kuínti'xe o ko. Vā'a vá'a tsi koo kunú'un ve —ka'an ña.

⁴⁹ Kaka'an dúkuan Jēsuu dá xēe uun ña'a, ñá nī'i tú'ūn íña ñá odo nū íña vi'i mí ntánataká nuu ña Israeé san ne, kaka'an ña:

—Diōkó nto ne, e xí'i ñā. Ñá ku nāteku du'xén ka nto mastrú san —ka'an ña.

⁵⁰ Ntá tsi téku Jēsuú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Ñá ku u'vī o. Mii tsī é kuinti'xe o ne, ntuvá'a dióko o —ka'an ña.

⁵¹ Kidáā né, dā xee ña nú vi'i ña kán ne, ñá ni xē'é Jesuu é kī'vi nté uun ña'a; mii tsī Pedru ni Sántiau ni Juaán san, ni uva í'xá san ni dī'ī i. ⁵² Un ntīí ntīī ñá ntoo sán ne, ntaéku ña, tsi é xi'i i'xá san. Ntá tsi kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ña kuéku ká nto, tsi tá'nu kūdíi san ne, ñá te ni xī'í tun, tsí kūdii kakidí tun —ka'an ña.

⁵³ Un ntíí ntíí ñá xkuntée ña ña, tsi íni ñā'a san tsi é xi'i ntí'xe a i'xá san. ⁵⁴ Kidáā ne, kárkāa Jesuu nta'a i ne, un ntii tsi kākā'an ña:

—jTā'nú kudii, nakuntítsin! —ka'an ña.

⁵⁵ Ura tsí i ntóto tún ne, nákuntítsí tun ne, kaka'an Jesúsú é na kué'lé ña é ká'xí tun. ⁵⁶ Uvā tún ni dí'í tún ne, koó dā kúdu'va ña é kuan ō kúvi. Ntá tsi Jesúsú ne, kaka'an ña é ña ká'an ñá nī nté uun ña'a san nté ō kúvi ntóto tun.

9

Dā táxnūu Jesúsú pustru ña e kíkā'an ntódo ña tú'un Xuva kō

(Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)

¹ Jesúsú ne, nātaká nuu ña uxuvi ñá'a ña ntini'i ñā ne, xé'le ñā é kūvi víí ña kada kú'vē ña iña é ña vá'ā san é nakuitā ñá i, nī é kūvi víí ña ntavá'a ña ña'a san da nēé ka nuu kuí'i e ntákuvi ña. ² Taxnūu ña ña é kíkā'an ntódo ña tú'un iña i mí kadē kú'vé Xuva ko, nī é ntavá'a ña ña nchokuvi. ³ Kaka'an ñá ni ñā:

—Ñá kū neé kuido nto é kí'in ntó itsi kán; nté tatūn, nté itin, nté tānú'ū, nté diu'un, nté uun na'a du'nu nto ña kuní'i nto. ⁴ Dā mí'í ká vi'i mí xēe ntó ne, kuntōo nto un tsi da nté ntāka nto ñuu san. ⁵ Dā mí'í ká ñuu san mí ña ntío ña é kuntōo nto ne, ntaka nto ikān ne, nakidí nto xáka dí'in nto vata koo é kuní'i ña kuenta é nakūnaá mii ña kúñu ña é ña ni ntío ña tú'un Xuva kō —ka'an Jesúsú ni ña.

⁶ Kidáā ne, kué'en ñā, ita ntí'xin ña ta'án ñuu ta'án ñuu, ntáka'an ña tú'un é vā'á san nté koo nakáku ña'a san ne, dā mí'í ka mí kué'en ñá ne, ntavá'a ña ña nchokuvi.

Dā kudana iní Heródē

(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)

⁷ Rei Heródē né, tēkú ña e ntáka'an ñá'a san iña Jesúsú é un ntí'i nūu i é kade ña ne, un tsi kúdana iní ña, tsí iō ñá ne, ntáka'an ña tsí Juaan Bautistá ne, é ntóto ña ve é xi'i ña. ⁸ Iō ñá ne, ntáka'an ñá tsi é ntii díto ña ka'án naa Xuva ko, ñá nani Ēliá ne, iō ñá dí ne, ntáka'an ñá tsí ña

ka'án naa Xuva ko, ña ntivú di ne, e ntóto ña. ⁹ Kidáā ne, kaka'an Heródē san:

—Tsí xu'u ntu ku é taxnūu u é ka'ntē ñá dikí Juaán san ne, ¿xōo ntú ña'a ña tsikán kuān, e dóo katekú ko é ña te nté kaa nuu i é kade ña? —ka'an ña.

Dukuān né, ntukū nuu ini Heródē san nté koo kiní ña Jesuu.

Dā xe'é Jesuu é kā'xí u'un míil ñā'a
(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)

¹⁰ Dā náxee ñá ntini'i ñā ne, ntaa ña ni Jēsuu nté o dé ña. Kidáā ne, kue'en ní'i xio Jesuú san ña ntini'i ñā uun ñuu é nani Bētsaida. ¹¹ Ntá tsi dā kútuni ñá'ā sán ne, íntikān ñá Jesuu. Jesuú san ne, dōo vá'ā o dé ña ni ñā, kaka'an ñá ni ñā iña mí kadē kú'vé Xuva kō ne, ntavá'a ña ña nchokuvi.

¹² Dā kuāā ne, xée etsin ña ntini'i ñā san mí tuví Jesuu, ntáka'an ña:

—Ká'an nto ni ñā'a san, na kí'in ña, kintúku ña mí kuntoo da'na ña ne, na kintúku ñā é ka'xī ña da mí'i ká ñuu é ntoo étsin i'a. Tsí i'a ne, ña túvī nee iñá iō kue'en tsi é ka'xī ña —ka'an ña.

¹³ Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Mii nto kuē'é nto ña é ka'xī ña —ka'an ña.

Ne, kaka'an ñá ntini'i ñā:

—Kūdii u'ún sa tañú'u ni ūví sa tsáka iō ti. ¿Vá kikuiín ntu ntí é kā'xí un ntíí ntíí ña'a san? —ka'an ña.

¹⁴ Tsí iō ñá te ū'un míil ñatíí san ntoo ña. Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ñá ni ña ntini'i ñā:

—Ká'an nto, na kuntōo ña uvi díko u'xi uvi díko u'xi ñá'a ña —ka'an ña.

¹⁵ Kuan ō dé ña ne, íntōo ntíí ntíí ña'a san. ¹⁶ Kidáā né, kí'i ntí'i Jesuu é ū'un tañú'u ni ūvi tsákā. Íto ña e dukún kán ne, dā nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kātsin dava ña ne, dā xe'é ña ña ntini'i ñā é tsí'i ña nta'a ña'a san. ¹⁷ E'xi ntíí ntíí ña'a san da nté ku e ntá'a ña. Dā kúvi é'xi ña ne, náku'un tsitū ká uxuvi xiká utsi i é ntoó ka.

Kaka'án Pedru tsí Jesuú ne, ña é taxnuu Xuva kō

(Mt. 16:13-19; Mr. 8:27-29)

¹⁸ Uun ntuvi ne, kaka'an ntâ'ví Jesuu é da mii tsi ña ni ña ntini'i ñā ntoo ña ne, tsixe'e Jēsuu ña:

—¿Neē ntú ña'a ú, tē ka'an ñá'a san? —ka'an ña.

¹⁹ Nantíko koō ñá, ntáka'an ña:

—Iō ñá ne, ntáka'an ña tsí Juaan Bautista nto. Iō ñá ne, ntáka'an ña tsí Elia nto. Iō túku ña ne, ntáka'an ña tsí ña ka'án naa Xuva ko, ña ntivu ntó, ña e ntóto xtuku é xi'i —ka'an ña.

²⁰ —Divi ntō ní, ¿neé ña'a ú, te kuinī nto? —ka'an Jēsuu.

Pedru ne, nantíko koō ñá, kaka'an ña:

—Divi ntō é Cristu nto, ña e táxnuu Xuva kō —ka'an ña.

Dá kakā'an Jēsuu tsí kuví ña

(Mt. 16:20-28; Mr. 8:30-9:1)

²¹ Ntá tsi dóo ka'an Jēsuu é ña ku ka'án ña nī nté uun ña'a nuu i sá'a. ²² Kaka'an ña:

—Xu'u é vēxkúvi ú ñatīí ne, kantio e dóo nto'o ko. Dōó nantii ni'ni ñatā sán ko, divi ña nī tó'ō dutú san nī mastrú lei. Ka'ní ña kó ne, ntá tsi tē kúvi uni ntúvi ne, ntoto u —ka'an Jēsuu.

²³ Kidáa ne, kaka'an ñá ni ūn ntīí ntīí ña'a san:

—Tē xoó ncho kuntikín i kó ne, ña kú de ká ña kuenta íña mii ña ne, utén utén san ne, na kuntikín ñá ko, kuān te dóo nto'o dadīí ña nī ko. ²⁴ Xoo é ncho nakakū mii i ntuvi íña í ne, kunaá ña. Ntá tsi tē xoo nakunaá i ntuvi íña í kuenta íñá ko ne, nakáku ña. ²⁵ ¿Neé ntu kaidiá'vi ñatīí san te nī'i ñá kanií ñūxiví san, te kūnaá mii ntu ñā ne, o tē natívi mii ñā kúñu ñā? ²⁶ Tē xoó kakuka'an nuu i tú'ūn kó ne, xu'u é vēxkúvi ú ñatīí ne, kuan kōo kuka'an nuú ko í dí ntuvi dá nainú u é koó dā káxi'i nuu ka'nú u vata kaa Uvā kó nī ánje ñā, ña e dóo va'a. ²⁷ Nuú é ntaā i é ká'án u ni nto ne, iō nto é ntoo nto i'a veví ne, ña kúvī ntó tē ña di'na kiní nto mí'i kadē kû'vé Xuva kō —ka'an Jēsuu.

Dā nádama kúñu Jēsuu

(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)

²⁸ E kúvi te ūna ntúvī é kuān ó kaka'an Jéssu ni ñá ne, kúxēe ña uun xuku mí kūka'an ntâ'ví ña. Ku'éen ña nī Pedru ni Sántiau ní Juaan. ²⁹ Nñi dukuan kākā'an ntâ'ví ña ne, nādama nuu ña. Dóo ñā né, ntukui'xīn kue'én ne, dōo kaxi'í nuu. ³⁰ Kidáā ne, xee dītó uvi ña'a ñátīi, ntatīin ña ni ñā. Ña sāl'a ne, Muisee ni Élia. ³¹ Un tsi kaxi'í nuu ka'nu ntikó diñi ña. Ntatiin ña nté koo kada ntaa Jéssu é kuvī ñá ñuú Jerusaleen. ³² Kuān te dóo ncho kidí Pedru ni ña ntin'i ña ne, kuan tsī ó intító ña da íni ña Jéssu e dóo kaxi'í nuu ña, nī ntuvi ñátīi, ña ntâñi ni'i ña. ³³ Kidáā né, kii nteé xio ñatīi san Jéssu, ku'éen ñā ne, kaka'an Pedru san:

—Mastru, jnté kui vá'a ō é ntoo o í'a! Vi'i a vé ne, kada vá'a ō uni á vi'i xó'ō san, uun iña nto, uun iña Muisee, ni uun iña Élia —ka'an ña.

Ntá tsi Pedru san ne, dotō tsí kaka'an ña; ntē ña íni ña ne nuu i é kākā'an ña. ³⁴ Nñi dukuan kākā'an ña ne, xée uun víkó ne, nākunuu tá'an dava ña ni ntati í né, dōo u'ví ña. ³⁵ Kidáā ne, mé'ñū viko vé'xi uun tátsín, kaka'an:

—Ña sāl'a é i'xá mií kó, ña e dé kù've u. Kini vá'a nto nee é kākā'an ña —ka'an tátsín san.

³⁶ Dā kúvi ka'an tátsín ne, íni ña tsí da mii tsi Jéssu tuví ña. Kidáā ne, diin diin tsi ntoo ña. Títin ntuvi e nté uun xoxo ni ká'an í ni tūku ña'a nee iña é íni ña.

*Dā ntavá'a Jéssu uun na kudii, ná nuu é ña vá'ā nima i
(Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)*

³⁷ Utén san ne, dā núu ña xuku ne, ñá tē nté kaa ña'a kukuetú itsi ña Jéssu. ³⁸ Kidáā né, uun ña'a ñatīi, ña é nuu ta'an mé'ñū ña'a sán ne, un ntii tsi kākā'an ña:

—Mastru, vii nto da xe'e, koto nto i'xá ko, tsí kuan tsí kaa uun i'xá ko. ³⁹ Kiní nto tsí uun é ña vá'ā san katīin i ne, kade é uun ito tsi kakachu'u ntāa ne, kaxi'i mīi ne, kakii tiñu xú'u i dī. Kantuku ku'i é ña vá'ā san i ne, ñā ncho nangāvá i'xá ko. ⁴⁰ E íkán ú da xe'e nta'a ña ntin'i ntó é nakuitā ña é ña vá'ā san ne, ña ni kúvi vii ña —ka'an ña.

⁴¹ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—jNto'ō é ntoo nto vevíí ne, ntē ña ntákuinti'xe nto!
jDōó do'o nto! jNté ntu kaa ntuvi é kutūví u ni ntō, é kūtíí
kó nimá ko ni ntō? —ka'an ña.

Kidáā ne, kaka'an ñá ni uva i'xá san:

—Ta'xin i'xá o i'a —ka'an ña.

⁴² Dā vé kaxee étsin á na kudií san ne, nantáva é ña vá'ā
san na nte ñú'u kān. Ede e xi'i míi xtūku na. Ntá tsi Jesuú
ne, dē tii ña nī é ña vá'ā san. Ntāvá'a ña na kudií san ne,
nakué'e ña na ntá'a uva nā. ⁴³ Un ntíí ntíí ña'a san koó dā
kúdu'va ña ne, dōó ka'nu kuíni ña ni Xuva kō.

Dā kúvi uvi íto kaka'an Jesúsú é kuví ña

(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32)

Ñi dukuān ntaíto díto ña'a san nēe é kade Jesuú ne,
kaka'an ñá ni ña ntini'i ñā:

⁴⁴ —Kini vá'a nto é kāká'án u ne, ñá ku kūnáa inī nto;
tsí xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, ntuví u kuenta ntá'a ña ñuú
i san —ka'an ña.

⁴⁵ Ntá tsi ña ntini'i ñā ne, ñá ni ñē'e diki ña tú'un é
kāká'an Jesúsú, tsi dóo xū'ú o, kuíni ña. Dōo ntaú'vī ña é
tsixe'e ña Jesúsú nee iña é kāni tú'un é kāká'an ña.

Xoo é díí ka kainuu á'vi i

(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)

⁴⁶ Kidáā né, eni ntu'u ñā ntánatíin ña xoó ntu ña'a ña
é díí ka kainuu á'vi i. ⁴⁷ Dā kútuni Jesúsú nee iña é ntádē
kuení ña ne, kī'i ña uun i'xá san, xtuví ñá i díí ñā ne, ⁴⁸ dá
kakā'an ñá ni ñā'a san:

—Xoo é ki'i i uun a i'xá sa kuenta iñá ko ne, vata tsi te
xū'ú ki'i ña ko. Xoo é kī'i i kó ne, vata tsi te kī'i ña ña
táxnūu ko. Dukuān ne, xoó ña'a, ña é ña kainuu á'vi iña
nto, kuíni ntó ne, ñi ñā e díí díí ka kainuu á'vi ña kuenta
iña Xuva ko —ka'an ña.

Xoo é ña kaka'an ntée i ko ne, kakuini'i ña kō

(Mr. 9:38-40)

⁴⁹ Nantíko kōó Juaán san, kaka'an ña:

—Mastru, é íní nti uun ña'a, ña é kakaku ni'i ðivī nto é kanakuíta ñā é ña vá'ā san. Nti'í ne, ña ni ntíō nti é kuān koo vií ña, tsí ña te kaduku ntée ña kō —ka'an ña.

⁵⁰ Ntá tsi kaka'an Jésuu ni ña:

—Ñá ku kuān xkoó de nto ni ñā, tsi xoo é ña kaka'an ntée i kō ne, kakuini'i ña kō —ka'an Jésuu.

Dā de tí Jesuú san ni Sāntiau ní Juaan

⁵¹ Dā dokó sa xee ntúvi é ntāa Jesuu e dukún kán ne, kaka'an ña tsí da mií é kī'in ñá ñuú Jerusaleen. ⁵² Di'na dá kī'in ñá ne, taxnúu ña ña'a é kī'in ñá uun ñuú lu'nti é tuví ñuú Samaria, é nantuku ñā mí'i kutúví da'na Jesuu.

⁵³ Ntá tsi ña ñuú Samariá san ne, ña ni ntío ñā é kutúví Jesuu ñuú ña, tsi é kūtuni ña é Jerusaleen kí'in ñā. ⁵⁴ Tékú ña ntántikin ñá, Santiau ní Juaán ne, ntáka'an ña:

—Tō'ó, ¿ntio ntu nto é kākán nti é na kii ñu'u e dukún kán é na kōko kue'en ñá, vatā o dé Eliá san? —ka'an ñá ni Jésuu.

⁵⁵ Ntá tsi xkókōó Jesuú ne, dē tí ña ni ñā, kaka'an ña:

—¿Ña íni ntú nto xoo é ntántikin nto? ⁵⁶ Tsí xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, ñá te vē'xí u é nākunaá u ña'a san, tsí vé'xí u é nakākú u ña —ka'an ña.

Kidáa ne, kué'en ña ūun ka túku ñuú lu'nti.

Ña é ntio i é kuntikín Jésuu

(Mt. 8:19-22)

⁵⁷ Nii dukuan kuē'en ñá itsi kán ne, uun ña'a ne, kaka'an ñá ni Jésuu:

—Ntio ko é kuntikín u nto dā mí'i ka mí kī'in nto —ka'an ña.

⁵⁸ Kaka'an Jésuu ni ña:

—Ñúkuíí san ne, iō xavi tí mí kaintoo vá'a tí. Lāá, kiti ntaíko e dukún san ne, iō taka tí. Ntá tsi xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, ña túvi mí'i kutúví da'na díkí ko —ka'an ña.

⁵⁹ Kaka'an Jésuu ni túku ñá'a:

—Kuntikín ko —ka'an ña.

Ntá tsi kaka'an ñá'a san:

—Tō'ó, kuntētu kudii nto. Di'na nā kíku'xí u uvā kó —ka'an ña.

⁶⁰ Ntá tsi kaka'an Jésuu ni ña:

—Na koo miī ña xi'í san. Nā kíku'xí ña ntíxí ni'i ña ña. Divín né, kuē'én kūka'an ntódon ni ñā'a iña i mí kadē kŭ've Xuva kō —ka'an ña.

⁶¹ Kaka'an túku ña'a sán ni ñā:

—Kuntikín u nto, Tó'ō. Ntá tsi tā'xi nto é di'na kíká'án u nī ña ntoo nú vi'i kó kán —ka'an ña.

⁶² Ne, kaka'an Jésuu ni ña:

—Xoó ña'a, ña é ña kaika ntaa itsi Xúva kō ne, ñá vādá mí kaidiá'vi ña mí kadē kŭ've Xuva kō —ka'an ña.

10

Dā táxnuu Jesuu uni díko uxuvi ñá'a

¹ Rkontúvi ne, nāxaxnúu xtuku Xúva kō uni díko uxuvi ñá'a. Uvi úvi ñá'a ña táxnuu ña é kodo nuū ñá, kí'in ña da mí'i ká ñuú mí dā vé kí'in ñā.

² Kaka'an ñá:

—Dōó kue'e tsiñu iō, ntá tsi ña ntáde tsiñu ne, ñá titīn ña. Dukuān ne, kákan nto nta'a tó'o tsiñu san é na taxnúu ká ña ña é káda tsiñu. ³ Vi'a ve ne, kue'ēn nto. Ntá tsi koto nto, tsí vata ntáa a le'ntú san ntáa nto é ñā te díin nto, ntá tsi taxnúu u nto é kí'in nto mí ntoo ña dóo diin san, é vāta ntáa ñañā ntáa ña. ⁴ Ñá kŭ kuído nto itín nto, nte é kãñú'u diu'un nto, nté ntí'xen nto. Ñá ku kã'an ntó ntiusi ni ña ntaíka itsi kã. ⁵ Dā mí'i ká vi'i mí xē ntó ne, nāxnuu viko nto vi'i san. Ká'an ntō é na vā'á tsi koo kuntōo ña nú vi'i ñā. ⁶ Te ikān tuví uun ña'a, ña é ña te dŭ'xen díki í ne, kuntaa é kŭntoo vā'a ña nú vi'i ñā. Ntá tsi tē ña kuan ó ne, ñá kuntāa é kŭntoo vā'a ña. ⁷ Uun tsi vi'i san kuntóo nto ne, ñá nadāma nto. Ka'xí nto ne, ko'o nto nee é iō, tsí ña kaika má tsiñu sán ne, vā'a ō é naki'i ña xá'vi ñā. Ñá ku íka nto ta'án vi'i ta'án vi'i. ⁸ Tē xee ntó uun ñuu mí ntio ña nto ne, ka'xí nto nee iña é tā'xi ña. ⁹ Ntavá'a nto ña ntánchokuví san mí kí'in nto. Ká'an nto ni ñā tsi é ve'xi étsin ntuvi é kadā kŭ've Xuva kō. ¹⁰ Ntá tsi tē xee ntó uun ñuu mí é ña ntío ña nto ne, ntii nto itsi kãn ne, ká'an ntō:

¹¹ “¡Un tsi nte xákā ñuú nto é tiin dí'ín ntí ne, nakidi ntí vata koo é na kūtuni nto tsi ñá vá'a o ni ide nto nī ntí! Ntá tsi kini nto sá'ā, tsi mí kadē kû've Xuva kō ne, é xee étsin nte mí ntoo ntō”, kuan kōo ka'an nto. ¹² Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsí tē xee ntúvi é ntí'i ñuxiví sa ne, díí díí ka kue'e nto'o ña ñuú tsikan é vata kaa ña ñuú Sodoma.

Ñuu mí ña ni kuinti'xe ña'a san
(Mt. 11:20-24)

¹³ ¡Ña ntá'vi ide nto, ña ñuú Coraziin! ¡Ña ntá'vi ide nto, ña ñuú Betsaida! tsí tē dí ni kuvi nūu í e dóo na'nu san ñuú Tiru ni ñuú Siduun é vata ō kúvi ñuú nto ne, ēmá tsi e natú'vi ña kuétsi ñā, nté ēmá tsi ñu'ú ña doo kueñi ne, dá'vi ña xāa kúñu ñā e dóo ntoo nta'xa ña. ¹⁴ Ntá tsi tē xee ntúvi é ntí'i ñuxiví san ne, díí ka iō é nto'o nto é vata kaa ña ñuú Tiru nī ña ñuú Siduun. ¹⁵ Dīvi ntō ní, ña ñuú Capernaú ne, ¿kī'in ntú nto un tsi nte e dukún kan, te kuinī nto? ¿Mí'i ntū? Tsí un tsi nte e kunú kan kī'in nto —ka'an Jesús.

¹⁶ Kaka'an túku ña ni ña ntini'i ñā:

—Xoo é kainí i tú'un ntō ne, vata tsi te mií ú kainí ña. Xoo é kanakuitá i nto ne, vata tsi te xū'ú kanakuitā ñá ko dí. Xoo é kanakuitā í ko ne, kanakuitā ñá ña táxnūu kó dí —ka'an Jesús.

Dā náxee ña é uni diko uxuvi ñá'a

¹⁷ Ntí'i ūni díko uxuvi ñá'a sán ne, dōó diní ña náxee ña, ntáka'an ña:

—Tō'ó, un tsi nte é ña vá'ā san ntákuinti'xe i ntí da ntáka'án nti kuenta iña nto —ka'an ña.

¹⁸ Kaka'an Jesús ni ña:

—Nuu é ntaā ntí'xe i tsí iní u dá kō'xó tó'ō e ña vá'ā san e dukún kán é vata kaa ntuve ñū'u dá kaxi'í nuu. ¹⁹ Iní nto tsí xu'u tá'xī u é kūvi víi nto é kāka nuú nto koó san, ō tdu'mé san. Tā'xí u é kūvi víi nto nī é ña vá'ā sán, kuān te dóo ntīi, é ntē ña váda nto ni'i kui'i. ²⁰ Ntá tsi ña ku nakunuu díní nima nto tsí é ña vá'ā san ntákuinti'xe i nto, ntá tsi na nākunuu díní nima nto tsi é ūve na'a dīvī ntó e dukún kán —ka'an ña.

*Dōo dîni Jesuu**(Mt. 11:25-27; 13:16-17)*

²¹ Ura dú'va tsi i xé'e Espiritū Sántu san é nākunuu dîni kué'en nima Jésuú ne, kaka'an ña:

—Xuva, Tō'ó e dukún kan ni ñūxivi san, nata'xi ú sintiá'vi nta'a nto, tsí nañé'e ntó ña ntâ'ví san nuu i é xtúvi xu'ú nto iña ña e dóo ki'in iní í, ña e dóo tu've i. Dukuān ó de nto, Xuvā, tsí kuan ō ntío nto —ka'an ña—.

²² Xuvā kó ne, kuān o ntío ña é tā'xi ñá ko é un ntí'i nūu i é iō. Nté uun xoxo íni i xoo é i'xá Xuva kō; mii tsi Xuva ko íni ña. Nté uun xoxo íni i xoo é Xuva kō; mii tsi i'xā ñá, nī ña é ncho kué'e i'xá ña é kūtuni ña —ka'an ña.

²³ Kidáā né, ito ña ñá ntini'i ñá sán ne, diin diin tsi kaka'an xío ña ni ñā:

—¡Nté kui vá'ā ó xoo é kainí i nuu i é ntaíní nto! ²⁴ Tsi ka'án u ni ntō tsí ña te da díi ña ka'án naa Xuva ko ni rēi san ntio ña é kīnī ña sá'ā e ntaíní nto, ntá tsi ña ni kúvi kiní ña. Ntío ña é tekū ña sá'ā e ntátekú nto, ntá tsi ña ni kúvi tekú ña —ka'an Jésuu.

Nuu i iña ñá ñuú Samaria, ña dóo va'a

²⁵ Uun mastrú leí san ne, nākuntísi ña, kaka'an ñá ni Jésuu é kōto nteé ña ña nté koo ka'an ña. Tsixe'e ña ñā:

—Mastrú, ¿ntē ntú koo vií u vata koo é nī'í ko ntuvi vā'á iñá ko ntii dañu ntūvi? —ka'an ña.

²⁶ Jesuú ne, kaka'an ña:

—¿Nte ntū ó uve na'a lei e xtúvi Xuva kō? ¿Nte ntū ó kaka'an, te kuini o? —ka'an ña.

²⁷ Nantíko kōo mastrú leí san, kaka'an ña:

—“Na kuinima kó Xuva ko da kanīi nima kó, nīi kué'en ini kō, kanīi é kadē kuení kō né, na kuinima kó ta'an ko vata tsí ó kakuinima míi kō kúñu kō” —ka'an ña.

²⁸ Kidáā ne, kaka'an Jésuu:

—Vá'ā ó vata ō nantiko koón kaka'an. Te kuān koo viin sá'ā ne, ní'i o ntuvi vā'á iña o —ka'an ña.

²⁹ Ntá tsi mastrú leí san ne, ntío ña é nada'an ñā kúñu ñā né, tsixe'e ña Jésuu:

—Ntá tsi ¿xoó ntu é ta'an nti'xe i ko? —ka'an ña.

³⁰ Kidáā ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Uun ñatíí ne, ntíi ña ñuú Jerusaleen, kué'en ña itsi ñuú Jericoo. Ítā nti'xin ña mí ñū'u ña du'ú ne, ido dú'u ña iña ña. Nātavá ña un tsi nte dú'nu ñá ne, ē'ní ña ña. Dā náxtūvi íxí ñá ña itsi k̄an e dóko s̄a kúvi ña. ³¹ Dā ku e ví'i ne, ítā nti'xin uun dutu itsi san. Íní ña ñatíí san ne, dá xio díñi itsi san inteé xio ña, kue'en ña. ³² Kuan tsī o ita ntí'xin uun ña'a ña levita, ñá kaxntii dūtú ne, dā íni ña ña ni'i kui'í i san ne, dá xio díñi itsi san díta ña, kué'en ñá dī. ³³ Ntá tsi uun ñatíí, ña vé'xi ñuú Samariá ne, divi tsi itsi san ítā nti'xin ña dī. Dā íni ña ña ni'i kui'í i sán ne, ntuntā'ví ini ña ña. ³⁴ Kidáā ne, xée ētsin ña mí tuví ña ne, dé cho'o ñá ña mí ni'i kui'í ña. Nakútsi nūu ña asete ni vínu mí ni'i kui'í san ne, kī'ní nuu ña doo. Kidáā né, xntekū ñá ña ata idú ña, dā kue'en ni'i ña ña uun ví'i mí kutuví ña. Ikan idé ña ña kuenta. ³⁵ Tévváá san ne, ña ñuú Samariá ne, tává ña uví diu'ún kui'xin é kué'é ña tó'o ví'i sán ne, kaka'an ñá ni ñā: “Vii kudii nto kuenta ñatíí sa'a. Te kué'e nantíí ñá iña ntó ne, nta'vi ú tē ntíko kōó u”, ka'an ña. ³⁶ Ví'i a vé ne, ká'ān: ¿Xoó ntu é ntuni i e kúvi ta'an nti'xe ñatíí, ña ntúku kui'í ña du'ú san, te kuiní o? —ka'an Jesuu.

³⁷ Ne, kaka'an mástrú leí san ni Jēsuu:

—Ña ntúnta'ví ini i ña san —ka'an ña.

Kidáā ne, kaka'an Jēsuu:

—Kué'én ne, kuan tsi kōo viín dī —ka'an ña.

Dá tuví Jesuu nú vi'í Marta ni Mária

³⁸ Jesuu ni ña ntin'í ñā ne, da kue'en dá kue'en ña itsi k̄an ne, xée ña ūun ñuu. Ikān né, uun ñadí'í, ñá naní Martí ne, xée ña ví'i ña é kutūví Jesuú san. ³⁹ Uun ta'an ña, ñá nani Māriá ne, ítví etsin ña nú dī'ín Jesuu é kīni ña é kākā'an ña. ⁴⁰ Ntá tsi Martí san ne, dōó kadē kuení ña, tsi dóo iō tsíñu ñā é vii ña. Xée ētsin ña mí tuví Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Tō'ó, ¿ñā ntu te káde nto kuenta tsí ta'an kó ne, ñá te kaxnchíí tún ko nu tsiñu ko? Ká'an nto, na xnchii kūdíí tun ko —ka'an ñá ni Jēsuu.

⁴¹ Ntá tsi Jesuú ne, nantíko koō ñá, kaka'an ñá ni ñā:
 —¡Aí, Marta! Dōó kadē kuení o. ¿Nté kuān nte kue'e ntu
 núu i é kadē kuení o? ⁴² Ntá tsi uun tsi nuu i e dóo nuu á'vi.
 Mariá ne, é nakaxnúu ña uun nuu i e dóo vá'a é ntē xoxo
 kuvi naki'i núu i iña ña —ka'an Jesús.

11

Dá nañē'e Jesúsú ña ntiní'i ñā nté koo ka'an ntâ'ví ña
(Mt. 6:9-15; 7:7-11)

¹ Uun ntuvi ne, tuví Jesuu, kaka'an ntâ'ví ña. Dā kúvi
 ka'an ntâ'ví ña ne, uun ña'a ña ntiní'i ñā ne, kaka'an ñá ni
 ñā:

—Tō'ó, nañē'e ntó nti nté koo ka'an ntâ'ví nti vatā o
 nañē'e Juan Bautista ña'a, ña ntiní'i ñā —ka'an ña.

² Kaka'an Jesúsú ni ña:

—Dā ntáka'an ntâ'ví nto ne, du'va koo ka'an nto:
 Xuvā ntí, ña tuví e dukún kán,
 na kuiko ñu'u ñā'a sán nto.
 Na kī'xi ntuvi é kixkadā kú'vē ntó ñuxiví a.
 Vata tsī ó de nto e dukún kán ne,
 kuān tsi koo víi nto ñuxiví a di.

³ Ta'xī nto é ká'xi nti é vī'a é ūten.

⁴ Kada ka'nu iní nto nī nti kuétsī nti,
 vata tsī ó ntáde ka'nu iní nti ni un ntí'i tā'an nti,
 ña tanuu iñá nti.

Ñá ku dā vá'a ntō é kō'xó ntēé nti
 é kōto ntee é ña vá'ā sán nti.

Kuan kō ka'an ntó ni Xuva kō —ka'an Jesúsú.

⁵ Kaka'an xtúku Jesuu ni ña:

—Vii ka o kuentá ni: Te ūun ntó iō ña dóo vá'a tiin ni'i
 ntō ne, kí'in nto dava ñūu nú vi'i ña kán, ká'an ntō: “Ña
 tá'xi kudii nto uni íta nto te nāki'i nteé u, ⁶ Tsí uun ña'a ña
 dóo vá'a tiin ni'i ú ne, dā ve xee ña nú vi'i kó kán é vē'xí
 ña itsi kán ne, ña túvī neé kue'en tsi é kuē'e ú ka'xí ña”,
 koo ka'an nto. ⁷ ¿Vá ká'an ntú ña tuví má vi'i kán: “Ñá ku
 natēku du'xen ntó ko, tsi xi'í ko ne, é kanti'u. E tuví ntáá
 u ni i'xá ko. Ña kúvi nākuntítsi u é tā'xi u é ntio nto”, koo

ka'an ña? ⁸ Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsí, kuān té ña ntio ña nakuntítsi ña é kuē'é ña é kaikán ña vá'a tiin ni'i ñā ne, kué'e ña vata kaa é kantio ña vata koo é ña natekú du'xen ká ña ña. ⁹ Dukuān é kaka'án u ni ntō: Kákan ntō ne, ní'i ntō. Nantuku ntō ne, nani'i ntó di. Te nake'xen ntō xi'í ne, nakaán ña. ¹⁰ Tsí xoo é kaikan ī ne, ní'i i. Xoo é kanantuku ī ne, nani'i í di. Xoo é kanake'xen ī xi'í ne, nakaán ña di.

¹¹ Te ūun nto é uva i'xá nto ne, tē kaikan i'xá nto tsákā é kā'xí ne, ¿vá kuē'é ntu nto i koo é kā'xi? ¹² O tē kaikan ntívi é kā'xí ne, ¿vá kuē'é ntu nto i tdu'me é kā'xi ti? ¹³ Ntá tsi ntō'o é kini ntáa ntō ne, ini nto é kuē'é nto é vā'á ña i'xá nto. ¿Ñā ntu te díí díí ka ini Xúva kō, ña é tuví e dukún kán, é kuē'é ña un tsi nte Espiritū Sántū san xoo é kaikan i ntá'a ña? —ka'an Jesús.

Ntáka'an ña tsí e ña vá'ā san kaxntíi Jesuu

(Mt. 12:22-30; Mr. 3:20-27)

¹⁴ Uun ntuvi ne, kanakuítá Jesuu é ña vá'ā san e dé ñi'í uun ña'a ñatíi. Dā ntíi ne, kūvi náka'an ñá ñi'í san. Koó dā kúdu'va ña'a san. ¹⁵ Ntá tsi iō ñá ne, ntáka'an ña:

—Ñatíi sa'á ne, kanakuitā ñá é ña vá'ā san tsí kaxe'e Belsēbuu, tó'ō e ña vá'ā, é kūvi víí ña nakūnu ña i —ka'an ña.

¹⁶ Iō ñá ne, ncho koto nteé ña ña. Íkan ñā é vii ñá nuu i e dóo ka'nu é vē'xí e dukún kán. ¹⁷ Ntá tsi kutuni Jesús nee e ntádē kuení ña'a sán ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Dā mí'í ká ñuú mi ntánāa núu ña ni tā'an ña ne, kunaá ñuú ña. Tē ntánāa núu mii ña nī ña vi'í ña ne, kīn vi'í ña.

¹⁸ Dukuān né, tē tó'ō e ña vá'ā sán naa ni tā'an í ne, ¿nté ntu koo kuvi vii? Sá'a kakā'án u ni ntō, tsi ntáka'an nto tsí kata'xi Belsebuú san é kūvi víí u nákuíta ú e ña vá'ā san.

¹⁹ Ntá tsi te kuān ó ne, ¿xoó ntu kaxe'e ī é kūvi víí ña'a nto é nakuitā ñá é ña vá'ā san? Dukuān né, mii ñā ntánañ'e ña tsí ña te nuu é ntaā i e ntáka'an ntó iñá ko. ²⁰ Ntá tsi te Xuva kō káta'xi ña é kākuví víí u é kanakuítá u é ña vá'ā san ne, kani tú'un tsi é xee Xúva kō mí ntoo nto é kadā kú'vē ná ña nto.

²¹ 'Te uun ñatíí, ña e dóo ntii iní í ne, dōo iō tu've ña é kade ña kuenta ví'i ña ne, ñá te neé kuvi iña ña. ²² Ntá tsi te vē'xí uun ña'a, ña é díí ka ntii iní ka xtúku i é naā ñá ni ñā ne, kuvi víí ña ni ñā. Kidāā ne, nakuido ña un ntí'i káā é kanada'an nuu ña kúñu ña ni é un ntí'i iña ñā, dá kue'é xio ña é ido ñā san.

²³ 'Xoo é ña kañé'e i da xe'e kó ne, kaka'an ntée ña ko. Xoo é ña kaxntíí ko é nataká u ne, da díí ka kaeté xaa ña.

E ña vá'ā é kantiko kōo

(Mt. 12:43-45)

²⁴ 'Tē ntíi uun é ña vá'ā nima ñá'a sán ne, kaika ñuu itsí kān, kantukū mí'i kūtuví da'na. Tē ña ni nani'í í ne, kada kuení i: “Ntiko kōó u, nú'ū u nú ví'i kó kān mí kii u”, koo kada kuení i. ²⁵ Te nāxeé ne, nani'í i nima ñátíí san vata kaa uun ví'i mí dóo vá'a ntúntoo, mí dóo vá'ā o ntúva'a. ²⁶ Kidāā ne, kí'in xtúku kínakueka ú'xē ká e ña vá'ā e díí díí ka kini ntáa. Kidāā ne, un ntí'í é úná san kí'vi é ku'un nima ñátíí san. Kidāā ne, dā díí díí ka natívi ña é vata kaa dí'na —ka'an ña.

Nee iña é dodíni ntí'xe

²⁷ Nii dukuan kāka'an Jésuu sá'ā né, uun ña'a ñadī'í, ña tuvi mé'ñū ña'a sán ne, kachu'u ntáa ña:

—jNté kui vá'a ñadī'í, ña é nakáku nto, ña é nātsitsí nto!
—ka'an ña.

²⁸ Ntá tsi ñā ne, kaka'an ña:

—jNté kui dóo vá'ā o xoo é kainí i tú'ūn é kāka'an Xúva ko ne, dē ntaa ña! —ka'an Jésuu ni ñá'a san.

Ña'a, ña é kīni ntáa, ntaíkan ña nuu i e dóo ka'nu

(Mt. 12:38-42; Mr. 8:12)

²⁹ Dā dóo nátaká nuu ña'a san mí tuví Jesuú ne, eni ntu'u ña kāka'an ña:

—Ña'a, ña ntoo vevíí ne, dōó kini ntáa ña. Ntaíkan ñá nuu i e dóo ka'nu, ntá tsi ña kué'e Xuva ko ña nuu i san, mií tsi é kue'é ña nuu i é vata ō kúvi ní ña ka'án naa Xuva ko, ñá nani jōnaa. ³⁰ Tsí vata ō kúvi Jonaa nuu i iña ña'a, ña intóo ñuú Nínive kidāā ne, xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne,

kuan kōo kuvi ú nuu i iña ñá ntoo i'a vevii. ³¹ Tē xee ntúvi é kōto nteé Xuva ko ñā'a, ne ñā'a ña ne, nakuntítsi reina iña ñuu é tuví nte díñi i kán e dóo ikā ne, tsi'i kuétsi ña ña, tsí reiná san ne, un vá'a tsi ika vē'xí ña é kīni ñá un ntí'í é iní rei Salamuún san. Koto nto ve, tsí e xee úun ña'a, ña é díí ka ka'nu ña'a é Salāmuun. ³² Ña intóo ñuu Nínive kidāā ne, nakuntáñi ñá tē xee ntúvi é koto nteé Xuva ko ñā'a sán ne, tsi'i kuétsi ña ña ntoo vevii. Tsí ña ñuu Nínive sán ne, nātivi iní ña kuétsi ña dā téku ña tú'ūn é kāka'an Jonaá san. Koto nto, tsí e xée ūun ña'a, ña é díí ka ka'nu ña'a é Jonaa.

Ñu'u é kaxi'í nuu kúñu kō
(Mt. 5:15; 6:22-23)

³³ Nté uun xoxo natúun i ñu'u é kutuvi xu'u, nte é kutuvi má ētún san, tsí kuntekū dukun vata koo é naxí'i nuu mí kē'ví ña'a san. ³⁴ Tsí ntuxnuu kó ne, vata kaa ñu'u é kaxi'í nuu kúñu kō kaa. Te vā'á ntuxnuu kó ne, kanñ kúñu ko kaxi'í nuu. Tē ña vá'a ntuxnuu kó ne, kúñú ko ne, kutuví nee. ³⁵ Kuenta tsí viin tsí dā née iní o ne, ñú'ū é iō iña o ne, kūnee. ³⁶ Te kanñ tsí kúñu o iō ñu'u ne, nté un siin ña kákunee ne, kinin un ntí'í é vā'á ne, vata kaa te ñu'u kaxi'í nuu kúñu ō —ka'an Jesús.

Dā tsi'i kuétsi Jesuu ña faríseu ni mastrú lei
(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 20:45-47)

³⁷ Dā kúvi ka'an Jesúsú ne, kāna uun ña'a ña fariseú ña é kíká'xi ña nú vi'i ña kán. Kúkē'ví ña, itúvi ña nú mesa kán ne, ³⁸ dā kúdu'va ña fariseú san dá iní ña tsí ña ni dē ntáa Jesuu vātā xkoó iní ña é nta'a ña dī'na dá ka'xí ña. ³⁹ Ntá tsi Jesúsú ne, kaka'an ña:

—Ntō'ó, ña fariseú ne, ntánakate nto ata vásu ntó ni kō'o nto, ntá tsi nima ntó ne, nuu tsitu nuū i é kīni kaa e ntáde nto, e ntadú'u nto. ⁴⁰ Nté kui kuān nte túntu ntú nto! ¿Vá ña iní ntu nto tsí ña é de kú've ata i kán ne, divi tsi ña é idé kú'vē ña iní i kán dí? ⁴¹ Ntá tsi kué'e nto ña ntā'vi é nuu nima ntó ne, dukuān né, ntuntoo ntí'xe kanñ kúñu ntō.

42 'Ntá tsi jña nta'ví ide ntú nto, ña fariseu! Ntō'ó ne, dōó kuenta ntáde nto ntánakii xio nto uun ta'vi ī é ū'xí san iña é un ntí'i nuū i xuku cho'o nto é nakué'e nto nta'a Xuva kō vata tsī o é kākā'an leí san, ntá tsi ña ntáde nto kuenta tá'an nto te viī nto é vā'á ni ñā; ntē ña ntákuinima ntó Xuva kō. Sá'ā é kantio é viī ntó da ntánakué'e nto nta'a Xuva kō é kāduku ntée ña.

43 'jÑa nta'ví ide ntú nto, ña fariseu!, tsi nú vi'ī mí ntánataká nuu nto ne, dōó ntio nto é kuntōo nto nte nuu i kán ne, dōó ntio nto é kuiko ñu'u ña'a san nto itsi mí ntaíka nto.

44 'jÑa nta'ví ide ntú nto! tsí ntō'ó ne, vata ntáa ñañā é ña dító tuvi má ñu'u kán ntáa nto. Dā nēni tsi ña'a san, ntaído ntíta ña —ka'an Jesús.

45 Kidáa ne, nantíko kōó uun mastrú leí san, kaka'an ña ni Jesús:

—Mastru, dá kuān ó kaka'an ntó ni ña tsikán ne, vata te kaka'an káni nto nī ntí di —ka'an ña.

46 Ntá tsi kaka'an Jesús:

—jÑa nta'ví ide ntú nto di, é mastrú lei nto! tsí ntánakuído nto ña'a san da nte koo é ña kutíi ká ña. Ntá tsi ntō'ó ne, nté un siin ña nchó tiin nta'a nto.

47 'jÑa nta'ví ide ntú nto! tsí vatā o dé ñata ntō, ña intóo kídaa e é'ní ña ña ntáka'án naa Xuva ko ne, kuan tsī ó ntáde nto di e ntáde vá'a nto ñaña ñā. 48 Sá'ā é kata'xi kuenta é kūtuni tsí dadii tsi nima ntó ni ñata ntō, ña intóo kídaa. Divi ñata ntō san é'ní ña ña ne, divi ntō ntáde vá'a nto ñaña ñā.

49 'Tsí kaka'an Xúva kō, ña dóo ki'in inī: “Taxnūu ú ña ka'án naa kó ni pūstrú ko mí ntoo ña. Iō ñā ne, ka'ní ña'a san ña. Iō ñā ne, kada xení ña'a san ni ñā.” Kuan ō ka'an ña. 50 Dukuān é vevii ne, Xuva kō ne, ntákan ñā kuenta ñá'a, ña ntoo vevii, kuenta iña níñi e éti un ntíí ntíí ña ka'án naa Xuva ko, ña é xi'i un tsi nté da iñi ntu'u ñúxivi sa. 51 É'ní ña ña ntáka'án naa Xuva ko nte ntúvi di'na da é'ni ña Abeé san un tsi da nte rkontúvi da é'ni ña Zacaria. É'ní ña ña má ūkún kán mé'ñū nú naa kan ni má vi'ī e dóo

kuíko san. Dukuān é kākā'an u tsí Xuva kō ne, ntákan ña kuenta ña ñá xi'í san nī ña é ntoo vevii.

⁵² ¿Ñā nta'ví ntu nto, mastrú lei!, tsi dóo kutu ni'i nto ntakāá xi'i mí ntákūtú've ña'a san. Ntē ña ntak'í'vi mii nto, ntē ña da vá'a nto é k'í'ví ña'a, ña é ntio i é kūtú've i —ka'an Jéssu.

⁵³ Dá kakā'an Jéssu nuu i sá'ā ne, mastrú lei san nī ña fariseú san ne, dōó kudiin ñá ni ñā. Eni ntu'u ñā ntánakutsu'un ña ñā é ña te da díi nuu i tsixe'e ña ñā. ⁵⁴ Ini xu'ū ñá te neé nuu i é kūvi xnteé ixi ñá ña kuenta ña tú'un é kākā'an ña.

12

Kanañ'e Jesuu kuénta ña ña é da miī rki xaa i kaka'an

¹ Dukuān ne, ñá tē nté kaa nté kaa ña'a náta'ká nuu ña. Uun ito tsi ntaédin nuu ta'an ña. Dā éni ntu'u Jéssu kaka'an ñá ne, di'na tsi ña ntini'i ñā kaka'an ñá ni ñā:

—Kuenta tsí víi nto ni u'xen iā ña fariseu. Tsi dívi ñā né, da rki xaa ña odo ntáka'an ña, ñá te kanñ nima ñá ntáka'an ña. ² Tsí ña túvi nee ñā é koo xū'ú ña ko é ña nátidito; ntē ña tuví ne nuu i é ntē xoxo kiní i. ³ Dukuān ne, un ntí'ntí e ntáka'an nto mí neé san ne, kūtuni ñá'ā san mí káxi'í nuu ntuve ngántii san. Nēe é diin diin tsi ntáka'an nto dá kánti'ú xi'i ntó ne, uun ito tsi kachu'u ña, ka'an ña nté rki ví'i kan.

Xoó ntu é ū'vi ntí'xe ko
(Mt. 10:26-31)

⁴ Ntō'o e dóo vá'a tiin ú ni ntō ne, kākā'an u ni ntō é ña ku u'ví nto xoo é ka'ní i kúñu kō. Tsí te kúvī ne, ña túvi nee é kuvi víi ka ñá ni kō. ⁵ Ntá tsi kākā'an u ni ntō xoo é díi ka u'vī nto. U'vī ntó ña é kūvi naki'i ntuvi ña nto ne, da katé nuu ña nto dô'vi kan. Dívi ñā é u'vi ntí'xe nto ña.

⁶ ¿Ñā ntu te kadíko ña ū'un láā san é ūvi kúdi diú'un san? Ntá tsi nté uun ti ña kakunáa ini Xúva ko tī. ⁷ Dívi ntō né, un tsi nté idi díki nto ntánté'vi kui kui uun. Dukuān ne, ñá ku u'vī nto. Tsí dívi ntō ne, díi díi ka nuu á'vi nto é vata ntáa láa, kití é ña te da díi san.

*Xoo é nakíni i Jesuu núu ña'a
(Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)*

⁸ Ntá tsi kaka'an u ni ntō tsí un ntí'i ntō xoo é kanakíní i ko nuu ña'a san veví ne, xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, nakíní u ña nuu ánje Xuva kō kídaā. ⁹ Ntá tsi xoo é kākuka'an nuu i é ká'an i iñá ko nuu ña'a san veví ne, kuan kōo vií u ni ñā nuu ánje Xuva kō kídaā.

¹⁰ 'Da xōo ka é ka'an ntée i ko, xu'u é vēxkúvi ú ñatíí veví ne, kuvi kada ka'nu iní Xuva ko ni ñā. Ntá tsi xoo é ka'an kíní i iña Espíritū Sántū ne, ñá kada ka'nū iní Xuva ko ni ñā.

¹¹ Tē kue'en ni'i ña nto vi'i mí nataká nuu ña Israeé ne, ō ki'in ni'i ña nto ntá'a ña kaxntēku kú've sán ne, ō ntá'a ña tsiñu na'nu i ne, ñá ku kadā kuení nto nté koo nantiko koō ntó, nee é ká'an nto. ¹² Tsí tē xee úra i é ká'an ntó ne, Espíritū Sántū sán nañē'é ña nto nté koo ka'an nto —ka'an Jésuu.

Nee e dóo xii kaa iña ñá kuika

¹³ Uun ñā'a, ña nuu ta'an mé'ñū ña'a sán ne, kaka'an ñá ni Jésuu:

—Mastru, ká'an nto ni ēní ko, na tā'xi na é kāduku ntée ú iña uvá ntí —ka'an ña.

¹⁴ Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Xoó ntu kaka'an i é kadā kú've u iña nto, é kē'nté dava ú iña nto? —ka'an ña.

¹⁵ Kidáā ne, kaka'an xtúku ña ni ñā'a san:

—Kuenta tsí vií nto tē ña kuné'ū iní nto é ió iña ta'an nto. Tsí ña te nee é ió iña ko é kade i é vā'á koo kuntoo o ñuxiví sa —ka'an Jésuu.

¹⁶ Kidáā né, ntaa ña ni ñā uun nuu i:

—Uun ñatíí, ña dóo kuikā né, dóo vá'a kúvī é tātá ña.

¹⁷ Kidáā né, dóo dé kuení ña, kaka'an ña: “¿Nee ntu vii ú ve? Tsí ña túvī ka mí'i natsoo va'á u é tātá ko”, ka'an ña.

¹⁸ Dā dé kuení ña, kaka'an ña: “É iní u nee vii ú ve. Nakíñ ú a vi'i atā sán ne, dá xntítsí u uun é díí ka ka'nu ka. Ikan nātsu'un vá'a ntí'i u é tātá ko ni un ntí'í é ió iñá ko. ¹⁹ Kidáā

ne, ka'an miī ú ni nīmá ko: Nima mí ko, ðivīn ne, ñá tē nté kaa iña o é ntoo vá'a ve. Kutuvín da'n'an ve. Ka'xín ne, ko'on; na nākunuu ðíní nima o.” Kuan kōo ka'an ña. ²⁰ Ntá tsi Xuva ko ne, kākā'an ña: “;Nté kuān nte túntun ntun! tsí niñú ve kuvin. Iña o é ntoo vá'a ne, ;xōo ntú iña i kuvi?”, ka'an ña. ²¹ Dukuan ō ntákuvi ña'a, ña e ntátsoo vá'a dokuika iña mii i, ntá tsi dóo nta'vī ñá nuu Xuva ko —ka'an Jéssuu.

*Kade Xuva ko kuēnta í'xá ña
(Mt. 6:25-34)*

²² Kaka'an Jéssuu ní ña ntini'i ñā:

—Sá'a kā'án u ni ntō: Ñá ku dē kuení nto nee é kā'xi nto; ntē ña ku de kueni nto nee é ku'un kutāvi nto. ²³ Tsí ntuvi iña kó ne, ðíí ka nuu á'vi é vāta kaa é kā'xi o. ðíí ka nuu á'vi kúñu kō é vāta kaa dóo é ku'un ō. ²⁴ Koto nto nté o de rkāka san: Ná katā'xi tí é tātá, ntē ña katá'vi tí, ntē ña tuvi mí'í ntánatsoo vá'a tí iña tí ðí. Ntá tsi Xuva kō ne, kaxé'e ña é kā'xi tí. Ntō'ó ne, ;ñā ntu te ðíí ðíí ka nuu á'vi nto é vāta ntáa láa san? ²⁵ Nté uun ña'a nto ña kuvi víí nto é kuē'nu ka kúñu nto, nté un sīn ka, kuān te dóo kadā kuení nto. ²⁶ Tē ña kuvi víí nto nte un sīn sá'a ne, ;nté kui ntáde kuení ntu nto tuku nuu í?

²⁷ 'Kóto nto nté o ntaé'nu láa san, é ntē ña ntáde tsiñu ne, ntē ña ntánakuido xu've. Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsí rei Salamuún ne, kuān te dóo va'a kue'en dóo ñá ne, ñá tē nté sa vá'a ito ña é vata ntáa láa san. ²⁸ Te Xuva ko kaxé'e ña e dóo vá'a ito ku'u é kaa má kú'ú kán vevíí ne, tevāá ne, tutun kuvi ne, ;ñā ntu te ðíí ka kue'e kuenta víí ña nto nēe é ku'un nto, ntō'o é ña ntákuinti'xe nto? ²⁹ Dukuan ne, ñā ku nantí'í nto iní nto é ntuku ntō é kā'xi nto. ³⁰ Tsí ña'a, ña é ña ini Xúva kō né, dōo ntaítsu'un ña iña é un ntí'í nuū i sá'a. Ntá tsi ðivi ntō né, íó uun Xuva ntō, ña é iní nee é ntátaan núu nto. ³¹ Ntukú nuu iní nto nēe e vá'ā é víí nto é ntio Xuva ko ne, ní'í ntō é un ntí'í nuū i sá'ā.

*Natsoo vá'a o é nuu á'vi iña ko e dukún kān
(Mt. 6:19-21)*

³² 'Ná ku u'vi ntó, a le'ntu míi ko. Ná tē nté sa titín nto, ntá tsi Xuva kō ne, iō ñá dodíni é tā'xi ña nto é vā'á iña ña. ³³ Nadiko ntó é ió iña nto ne, dá kuē' é nto ña ntátaan núu i san. Kuan kōo kavá'a nto itín nto é ña kakuátā é kuntōo vā'a iña ntó e dukún kan ntii dañu ntuvi. Tsi íkan ne, ña kakí'vi ña du'u, ntē ña kadúku tí iña ko. ³⁴ Mí'i ntōo é nuu á'vi iña ntó ne, ikan kuntōo nima ntó dī.

Kantio é kōo tú've ko

³⁵ 'Na kōo tú've nto du'nu nto ni ñū'u é nātuún nto. ³⁶ Vii nto vata tsí o dé ña ntáde tsiñu, ña ntantétu tó'o i, ñā é ñe'e mi tánta'a ña'a. Tē náxee ñá ne, kanake'xen ñā xi'í ne, ura tsí i nakaan. ³⁷ Nté kui dīni tó'o ña ntáde tsiñu san e ntántíto ña te naxēé ña. Nuú é ntaā i é kākā'án u ni ntó tsí dīvi tsí tó'o ñā ne, nákuntēé ña donúu ñā ne, da ká'an ñā tsí na kuntōo ña ntáde tsiñu san nú mēsa ñā ne, mii to'io ñā tsu'un ko'io ña é kākā'xi ña. ³⁸ Nté kui vā'a ña ntáde tsiñu san, tsí kuān te davá ñūú ne, o e ve'xi túvi ne, ntantíto ña tē nēe tó'o ñā. ³⁹ Na kūtuni nto sá'ā. Tē dí ini tó'o vi'i san neé ura ki'xi ñá du'ú san ne, koo tú've ña kuntétu ña. Ná kuē' é ña itsi é kī'ví ña du'ú san má vi'i ñā é ki'i dú'u ña iña ña. ⁴⁰ Kuan dīvi ntó dí ne, na kōo tú've nto, tsí dā nēe ini nto ntuvi dá ña ntántétu nto xee ña vexkúvi ñatīi —ka'an Jesús.

*Ña ntáde tsiñu vā'á ni ña ntáde tsiñu, ña é ña vā'á
(Mt. 24:45-51)*

⁴¹ Pedrú ne, katsixe'e ñā:

—Tō'ó, ¿vā kantāa ntu nto nuu i sá'a é da mii tsi iña mii ntí ne, o iña un ntíí ntíí ña'a san? —ka'an ña.

⁴² Kaka'an Tó'o kō:

—¿Xoó ntu é ña ntáde tsiñu odo nūu, ña é díi ka vā'a, ña é díi ka kade ntaa, ña é kākā'an tó'o i é kodo nūu ñá iña ñá ntoo nú vi'i ñā é kuē' é ña é kākā'xi ña te xee úra i? ⁴³ Nté kui vā'a ña ntáde tsiñu, ña kade ntaá san! Tē náxee tó'o ñā ne, é un ntí'i káde ntaa ñá vatā o uvé tsiñu ña. ⁴⁴ Nuú é ntāa ntí'xe i é kākā'án u tsi tó'o ña ne, xtuví ñá ña é kuēnta víi ña é un ntí'í é ió iña ña. ⁴⁵ Ntá tsi te ña ntáde tsiñu san kade kuení ña tsí kukuíi ka dá náxee tó'o ñā ne, kani ntu'u

ña kadā xení ña ni ña ntáde tsiñu ni'i ña, te tīí, te ñadī'í ne, kani ntu'u ñā é kō'o ña, é kā'xí ña, é kada k'í'vi ñā. ⁴⁶ Kidāā ne, da nēe inī tsí ña naxee tó'o ñā ntuvi dá ña kantétu ña, tsí ña iní ña neé ura naxée ña. Kidāā ne, naki'i ña tsiñu ñā ne, natee xío ña ña é kī'in ñā ni ñā'a, ña é ña ini de ntāa san.

⁴⁷ 'Ña ntáde tsiñu, ña é iní nēe e ntío tó'o ī ntá tsi ña te ió tu've ña, ntē ña ni de ntāa ña é kāka'an tó'o ñā né, dōo naká'xi va'a tó'o ña ñā. ⁴⁸ Ntá tsi ña ntáde tsiñu, ña e ñá ini nee e ntío tó'o ī ntá tsi idé ña nee inā e ñá ini ña ne, ní'i ñā é ntō'o ña dī, ntá tsi ña dōo nee. Tsí xoo é díí ka kue'e ní'i i ne, díí ka kue'e kantio é kue'é ña ña nguiī san. Xoo é díí ka kue'e ntada ña kuénta ntá'a i ne, díí ka kue'e kantio é kāda ntaa ña.

Kīi nteé xio ta'an ña'a san kuenta inā Jesús

(Mt. 10:34-36)

⁴⁹ 'Vé'xí u e xnteé ñu'u ú ñuxiví sa. ¡Dōo ntio kó tē dí kai'xi veví! ⁵⁰ Ío úun nuu i e dōo nto'o kó rkontúví ne, un vá'a tsi kantí'i iní ko un tsi da nte inú kava. ⁵¹ ¿Vá vē'xí ntu ú vata koo é kuntoo vá'a ña'a san ñuxiví sa, te kuinií nto? ¡Ña'a ní san! tsí ve'xí u é kii nteé xio ta'an ña'a san kuenta inā ko. ⁵² Tsí un tsi nte veví ne, kii nteé xio ta'an ña'a. U'un ñá'a san uun tsi vi'i ntoo ña. Uni ñá'a ña naa núu ña nī ña uvi ñá'a sán ne, ña uvi ña'a sán ne, naa núu ña nī ña uni ñá'a san. ⁵³ Uva ī ne, naa núu ña ni i'xā ña. I'xá ña ne, naa núu ña ni uva ñā. Dī'í ñā ne, naa núu ña nī dióko ñā. Dióko ña ne, naa núu ña ni dī'í ñā. Núntíí ña ne, naa núu ña nī énu ñā. Énú ña ne, naa núu ña nī ñuntíí ña —ka'an Jesús.

Nuu i nté koo kivi ntuvi sa'a

(Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)

⁵⁴ Kaka'an Jesús ní ña'a san:

—Tē iní nto tsí ñu'u vikó san xe'e i kán ne, ura tsi ntáka'an nto é kīin davi. Kuan kōo kivi nti'xe. ⁵⁵ Dá kaīnu tatsin xé'e ī kán ne, ntáka'an nto é vē'xí ntuvi ka'ni. Kuan kōo kivi nti'xe. ⁵⁶ Nto'ó ne, da mii tsī rki xaa nto nteku é

ntáka'an nto. Nto'ó e dóo íni nto é ká'an nto nté koo kúvi e dukún kan ni ñūxiví a ne, ¿nté kuí ña ntáñe'e dikí ntu nto núu i é kata'xi Xuva kō nté koo kuvi ntuvi é ntoo o vevii?

Koón ntiin é ntūvá'an nī ña ntaínchu'vi o
(Mt. 5:25-26)

⁵⁷ ¿Nté kui ña káde kú'ven míin nee é vā'a iña nto? ⁵⁸ Tē xoó ña'a kí'in ní'li ña o nta'a ña tsíñu i é tsi'li kuétsi i ō ne, koón ntiin nātiin vá'an ni ña itsi kān vata koo é ña kí'in ní'li ña o nta'a ña tsíñu i san. Tsi tē ña tsíñu i san ntada ña o kuénta ntá'a sntadún san ne, xnuu kutu ña ō viutun. ⁵⁹ Kaka'án u ni ō tsi ña ntiin viútun san un tsi da nte ntá'vin nti'in é kakan ña —ka'an Jesús ni ña.

13

Kantio é nadama ō nima ko

¹ Ntuvi tsikán ne, iō ñá san ne, kué'en ñā mí tuví Jesuú ne, ntaa ña ni ñā tsí Pilatú san ne, ē'ní ña ña ñatīi, ña ñuú Galileá ne, da nádaká ña niñi ña ni niñi kití san é kuē'é ña doméni íña Xuva ko.

² Jesuú ne, kaka'an ña:

—¿Vá díí ka ntu iō kuetsí ña kuān o kúvi san é vata ntáa ña ñuú ña, te kuinī nto, é kuān o ntó'o ña? ³ Ka'án u tsí ña'a. Ntá tsi divi nto, tē ña nadáma nto nima ntó ne, un nti'i ntō kuví nto di. ⁴ Un nti'í ña xe'un uni ñá'a san xi'i ñá da núu vi'i dūkun é nani Silūeé ne, ¿díí ka ntu iō kuetsí ña é vata ntáa ña é íntóo ñuú Jerusaleén, te kuinī nto? ⁵ Ka'án u tsí ña'a. Ntá tsi divi nto, tē ña nadáma nto nima ntó ne, kuví nti'i ntō di —ka'an ña.

Kuenta iña utun é ña kakíi kiti i

⁶ Kidáa ne, kantáa Jesuu núu i sá'ā:

—Uun ñatīi ne, í'xi ña uun utun ígu ñu'u ña. Kué'en ña kūkoto ntódo ña te kākii kiti ígū san ne, nté uun ti ña kākii ti. ⁷ Kidáa ne, kaka'an ñá nī ña káde kuenta útun san: “Koto nto tsi é uni kuía é kaki'xi da tá'án u ne, nté uun ígu

sán vata ní'i ko tí. Nak̄in nto utun tí vata koo é ntūnīné ñu'u san, tsi é ntaā i é ntitsi", ka'an ña. ⁸ Ntá tsi ña kade kuenta útun sán ne, kaka'an ña: "Na kūntitsi míi ka uun kuiá, ñi dukuan naxtívítá u nte'u nú ditsín i ne, dá tsōo ú cho'o é kue'nu vá'a. ⁹ Te kii kiti i kidáa ne, vá'a ō. Tē ñá'a ne, dá nak̄in nto", ka'an ña. —Kuan ō ntáa Jesuu nuu i sá'a.

Dā ntavá'a Jesuu úun ña dīī, ña kútiī

¹⁰ Uun ntuvi dá iō dá'nā ne, kanañē'e Jesuu ñá'a san nú viī mí ntánataká nuu ña Israeé san. ¹¹ Ikān tuví uun ña dīī, e xé'un uni kuia é nchokuví ña. Tsí uun é ña vá'a san dé tí'i ña. Ña ni kúvi ntuntāa ña nté un síin. ¹² Dā íni Jesuu ñá ne, kāna ña ña, kaka'an ñá ni ñā:

—É ntuvá'an kui'i o vé —ka'an Jésuu ni ña.

¹³ Kidáa ne, xntee tá'an Jesuu ntá'a ña ñadīī san. Ura tsí i ntuvá'a ña ne, dā éni ntuv'u ña kāka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō. ¹⁴ Ntá tsi tó'ō vi'i mí ntánataká nuu ña ne, dōo kúdiin ña tsí ntavá'a Jesuu ñá'a san ntuvi dá iō dá'na ne, kaka'an ñá ni ñā'a san:

—Íñu ntuvi iō é kada tsiñu ō né, divi tsi ntūvi é kūvi ki'xi nto dá kuchō'o nto; ñá te ntūvi dá iō dá'na san ki'xi nto —ka'an ña.

¹⁵ Kidáa ne, kaka'an Jésuu:

—Ntō'ó ne, da mii rki xaa nto nteku e ntáka'an nto. ¿Ñā ntu ntánantuté nto duntiki nto ni búru nto é kī'in tí kiko'ó tí ntute ntuvi dá iō dá'na san? ¹⁶ Tsí ña dīī sa'á ne, tatá vi'i Abraan ña, ntá tsi é kūvi xe'un uni kuia e nteé kimi ña kui'i sá'a é xē'é é ña vá'a san ña. ¿Vá ña ntu kuvi nakuitá u kui'i ña ntuvi dá iō dá'na? —ka'an Jésuu.

¹⁷ Dá kā'an Jésuu sá'a ne, un ntí'i ñā ntaínchu'vi ña kúka'an nuu ña é kuān ó kaka'an Jésuu ni ña. Ntá tsi ñá'a sán ne, dōo diní ña e dóo ka'nu nuu i é idé Jesuu.

Kuenta ña tsík̄in kuli
(Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

¹⁸ Kidáa ne, kaka'an Jésuu:

—¿Nté ō ntu mí kadē kû'vé Xuva kō? ¿Nee iñá ntu é kuvi ntada dadii o? ¹⁹ Vata kaa kudii uun tsí'kân kuli é kuetsi ku'e'en e kaí'xi uun ñatii má iña ñá kân ne, kēne un tsi da nte kúvi utun. Kuka'nu ne, un tsi nte láa, kiti ntaíko, de vá'a ti taka tí nta'a i —ka'an ña.

Kuenta iña ú'xen iā
(Mt. 13:33)

²⁰ Ntá tsi kaka'an Jesúsú dí:

—¿Nee iñá ntu ntada dadii ú vata kaa mí kadē kû'vé Xuva kō? ²¹ Tsi mí kadē kû'vé Xuva kō ne, vata kaa uun tí'nti ú'xen iā e kí'i uun ñadí'í san ne, dā nadaka ña u'xen san ni uni xkú've utsi trigu un tsi da nte náneñu vá'a ú'xen san —ka'an Jesúsú.

Xi'i mí ña ni'i
(Mt. 7:13-14, 21-23)

²² Jesúsú ne, íta ntí'xin ña ñuú na'nu ni ñuú kuetsi, kanakuā'a ña ña'a san mí íta ntí'xin ña. ²³ Uun ña'a ñá ne, kēne ña, kaka'an ña:

—Mastru, ¿ña titín ntu ña'a san, ña é kanakáku? —ka'an ñá, tsixe'e ñá.

Jesúsú ne, kaka'an ña:

²⁴ —Koó ntii nto kúkí'vi nto xi'i mí ña ni'í san. Tsí kaka'án u ni ntō tsí ña te da díi ña'a ncho kí'ví ña, ntá tsi ña ní'i ña é kí'ví ña. ²⁵ Dā ná'kādí Tó'lo ví'i san xi'i ñá ne, ntō'lo é ñu'u mii nto kí'i kân né, nake'xen ntō xi'í san, ká'an ntō: “Nakaán nto xi'i nto, na kí'ví ntí”, koo ka'an nto. Ntá tsi dívi ñá ne, ká'an ña: “Ntō'ó ne, ntē ñá íni u mí vé'xí nto”, koo ka'an ña. ²⁶ Kidáa ne, kani ntu'u nto ká'an nto: “Ntí'í ne, e'xí dadii ntí ni ntō; xí'i dadii ntí ni ntō dí. Tsi nakuā'a nto ña'a san itsi ñuú mii ntí”, koo ka'an nto. ²⁷ Ntá tsi nantiko kōo ñá, ka'an ña: “É kāká'án u tsi ñá íni u nto. Kii nteé xio nto ko, tsí un ntí'i ntō ntáde nto é kíni kaa.” Kuan kōo ka'an ña. ²⁸ Ikān ne, kueku nto ne, naka'xí ka'ñi nto nú'u nto tē íni nto Abraan ni Ísaa ni Jácoó, ni ūn ntí'í ntí'í ña ka'án naa Xuva ko tsí ntoo ña mí kadē kû'vé Xuva kō. Ntá tsi nto'ó ne, é ñu'u mii ntō kí'i kân. ²⁹ Xée

ñā'a, ñá vē'xí dá mí'lí ká díñi ñuxiví sa, kixkúntōo ña, ka'xí dadíi ña ni Xuva kō mí kadē kú'vē ña. ³⁰ Kini nto tsi kidáa ne, ió ña'a veví ne, dōó na'nu ña'a ña i'a ñuxiví sa, ntá tsi ña na'nu ñá'a ká ña nta'a Xuva kō. Iō ñá'a é ña te na'nu ñá'a ña í'a ne, diví ñā e dōó na'nu ña'a ña nta'a Xuva kō —ka'an Jéssuu.

Ēku nteé Jesuu ñuú Jerusaleen

(Mt. 23:37-39)

³¹ Ntuvia tsikán ne, xéē ña fariseu, kaká'an ña ni Jēssuu:

—Ntaka nto i'a, tsí Heródē sán ne, ncho ka'ní ña nto —ka'an ña.

³² Ntá tsi diví ñā ne, nantíko koō ñá, kaka'an ña:

—Kue'ēn ntó ne, ka'an nto ni ñukuíi tsikan tsí veví ni ūtén ne, nakuíta ká u é ña v'á'a san ne, ntavá'a ká u ña nchokuví san ñi. Ídá ne, ntí'i tsiñu ko. ³³ Ntá tsi kantio é k'í'ín ka ú itsi kán veví ni ūtén ni ídá ñi. Tsí ña kúvī é kúvī ña ka'án naa Xuva ko tē ña te ñuú Jerusaleén kuví ña. Kuan kōo ka'an ntó ni nā —ka'an Jéssuu—.

³⁴ 'jDōo u'vi kakúvi ko kuenta iña nto, ña ñuú Jerusaleen! jTsi ntaé'ní nto ña e ntáka'an tú'un Xuva kō ne, ntáxé'e xuu nto ña é taxnuu Xuva ko kuēnta iña nto! jÑá tē nté kaa ki'in itō ncho nataká nuu ú i'xá nto vatā ó de tsú'ūn san é kánataká nuu tì i'xá tì má nti'xin tì, ntá tsi ña ni ntío nto! ³⁵ Koto ntō tsí xtuví mii Xuva ko vi'i nto ve. Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsi nté uun ito ká ña kīni ntó ko un tsi da nté tē xee ntúvi é ká'an nto: “jNté kui v'á'a ō é vē'xí ña vé'xi kuenta iña Xuva ko!”, koo ka'an nto —ka'an Jéssuu.

14

Dā ntavá'a Jesuu úun ñatīi, ña é katsitu kuñū

¹ Uun ntuvia dá iō dá'na ne, kué'en Jēssuu, kúka'xí ña nú vi'i ña odo nūu iña ñá fariseu. Ntaíto xū'ú ña nguii san nté koo vií Jesuu. ² Ikān tuví nuu Jéssuu úun ñatīi, ñá katsitu

kuĩnu. ³ Jesuú ne, tsixe'e ñā mastrú leí san nī ña fariseú san, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Vá kūvi ntu ntavá'a ú ña nchokuví san ntuvi dá iō dá'na, o ña kúvi ntu? —ka'an ña.

⁴ Ñā'a sán ne, diin diin sá kantóo ña. Kidáa ne, kī'i Jesuu ñá nchokuví san ne, dā ntavá'a ña ña, dā nátaxnū ña ña é na nū'u ña. ⁵ Kaka'an ñá ni ña fariseú san:

—¿Vá iō ntú nto te í'xá nto o te dūntiki nto kó'xo nuu ti ini pusu kán ne, vá ña natavá ntu nto ti, kuān te ntuvi dá iō dá'na? —ka'an ña.

⁶ Ña ni kúvi nantiko kōo kue'en tsí ña é kākā'an Jesús ni ña.

Núu i ña ña kakana ña mí kātánta'a ña'a

⁷ Dā íni Jesuu tsí ña'a, ña xéé vi'i viko sán ne, ntá-nakaxnú ña mí'i e dóo vá'ā o é kuntōo ña nú mesá san ne, kaka'an Jesús ni ña núu i sá'a:

⁸ —Tē xoó kakana i é kī'in ntó viko mí kātánta'a ña'a sán ne, tē xee ntó ne, ñá kū xkutúvi ntō nte nuu i kan, tsí te kī'xi tuku ña'a, ña é díi ka ka'nu ña'a é ñā'ni ntō ne, ⁹ kidáa ne, xéé ña é kána ña nto ntuvi ntó ne, ká'an ña ni ntō: “Xio kudii kutuví nto, tsí ña sá'á ne, kutuví ñá i'a”, koo ka'an ñá ni ntō. Kidáa ne, kuka'an nuu nto nakuntísi nto, kikutúvi nto un tsi nte ata i kan. ¹⁰ Ntá tsi tē xee nto mí kākana ña nto é kīka'xi nto ne, kūkutúvi nto un tsi nte ata i kan. Kidáa ne, tē xee ña e kána nto sán ne, ká'an ñā: “Kuítā nti'xin nto nte nuu i san”, koo ka'an ña. Kidáa ne, kuiko ñu'u ñā ntántoo nú mesá san nto. ¹¹ Tsí xoo é kade ka'nu mií i kúñu i ne, tē kúvi ne, ní'i ñā doka'an; ntá tsi xoo é dutsi i veví ne, rkontúvi ne, díi ka kuka'nu ña'a ña —ka'an Jesús.

¹² Kaka'an xtúku ña ni ñatíi, ña e kána ña:

—Dá káde vá'a nto é ká'xi ña'a nú vi'i nto kán ne, ña ku kána nto ña e dóo vá'a tiin ni'i ntō, nté ēní nto, nté ñāvi'i nto, nté ñā kuika, ña ntoo etsin nú vi'i ntō. Tsí ñāvi'í ñā né, kána ña nto díi é kíká'xi nto nú vi'i ña kán né, kuan kōo ntúdadíi ña ni ntō. ¹³ Ntá tsi da ntáde nto viko ne, kana nto ña ntá'ví san, nī ña e dúkuan ntá'ví da káku, nī ña natíin i

san, ni ña kuáá san di. ¹⁴ Kidáá ne, dōo diní nto. Tsí divi ñā ne, ña kúvi ntudadii ña ni ntō. Ntá tsi divi ntō ne, ní'i nto é vā'á iña nto ntuvi te ntóto ña'a, ña é ide é vā'á ñuxiví sa —ka'an Jesús.

Núu i ñña viko ká'nu é ēdé uun ñatīi
(Mt. 22:1-10)

¹⁵ Dā téku ña sá'ā ne, uun ña é tuví nu mesa kán ne, kaka'an ñā ni Jēsuu:

—jNté kui vá'a o xoo e kae'xí dadii i mí kadē kû'vé Xuva kō! —ka'an ña.

¹⁶ Kaka'an Jesús ni ña:

—Uun ñatīi ne, dōo ka'nu viko idé ña. Ñā tē nté kaa ña'a san kána ña é kīkā'xi ña. ¹⁷ Dā xeé ura i é kā'xí ña ne, taxnūu ña ña kade tsiñu iña ña é kūkoto ñā ña'a san: “Kue'ēn ntó ve, tsi é iō tu'vé ntī'i”, ka'an ña. ¹⁸ Ntá tsi un ntīi ntīi ñā ne, éni ntu'u ñā ntáka'an ña nté kui ña ni kuvi ká'in ña. Ña é kuvi ūun sán ne, kaka'an ña: “Ñu'u da ve ñīi ú ne, kantio é kī'ín u kikoto ntódo u. Vii nto da xē'e, kada ka'nú ini nto nī ko tsí ña kúvi ká'in ú ve”, ka'an ña. ¹⁹ Tuku ña'a ne, kaka'an ña: “Dā ve ñīi ú u'un ná'a dūntiki ne, kantio é kikoto ntée ú ti tē va'á ti. Vii nto da xē'e, kada ka'nú ini nto nī ko”, ka'an ña. ²⁰ Ña uun ká xtuku sán ne, kaka'an ña: “Xu'ú ne, dā ve kúvi tánta'a ú ne, dukuān ne, ña kúvi kī'ín u”, ka'an ña. ²¹ Dā náxee ña táxnūu ñā ne, kantaa ntī'i ña nī tó'o ñā nee iña é kākā'an ñā mí ñe'e ña. Kidáá né, kūdiin tó'o ñā ne, kaka'an ñā nī ña kade tsiñu iña ña: “Kuē'en náne'en nú ā'ví kan ni itsi ka'nu kán, ni da kaniī má ñūú san, dá kuntēkan ña nta'ví san, kixni'in ña i'a, ni ñā dúkuan ntā'ví da káku, ni ña kuaá san, ni ñā natīin sán di”, ka'an ña. ²² Dā ku e ví'i ne, náxee ña táxnuu ña, kaka'an ñā nī tó'o ñā: “É de ntáa u é kākā'an nto, ntá tsi dóo kaniné ka”, ka'an ña. ²³ Kidáá ne, kaka'an tó'o ña ni ñā: “Kuē'en itsi na'nu kan ne, kuē'én un tsi nte nu ráxa kán, ká'an ni da xōo ka ña'a, kuétsi é viin ñā na kī'xi ñā vata koo é na tsitu ña ma ví'i ko. ²⁴ Tsí kaka'an u ni ntō tsi nté uun ña'a, ña kana dí'na ú ne, ñā ní'i kué'en tsi ña é kā'xí ña”, ka'an tó'o ñā —ka'an Jesús.

Nuu i é ntii tū'un é kuntikin ó Cristu
(Mt. 10:37-38)

²⁵ Ñá tē nté kaa ña'a ntántikin ñá Jesuu. Jesuú ne, xkokōo ñá ata ña, kaka'an ñá ni ñā'a san:

²⁶ —Tē xoó ña'a ki'xi ña é ncho kuntikin ñá ko ne, ña kúvi vii ñá tē ñá dií ka kue'e ntío ña ko é vata kaa ntío ña uva ña ni di'i ñā, ni ñadi'i ñá ni i'xá ña, ni enī ñá ni tā'an ñá, ni kúñu mii ñā di. ²⁷ Tsí ña kúvi vii ñá tē ña ntío ña nākunāa ña kúñu ñā é kuntikin ñá ko. ²⁸ Te iō ntó ne, ntio nto é xntitsi ntó vi'i ka'nu ne, ¿vá ña ntu te di'na kutuví nto kadā kuení nto nté kaa nant'i'í nto, te xēe tá'an ntu diu'un nto é kuvi kuntitsi? ²⁹ Tē ñá ne, xtuvi ntó etí vi'i sán ne, é ntaā i kutuvi dava. Un ntí'í ntí'í ña kainí ne, kani ntu'u ñā ka'an kíni ña iña nto: ³⁰ “Ñatí'í sa'á ne, eni ntu'u ña kāde vá'a ña vi'i ña ne, ntē ña ni kuvi vii ña nant'i'í ñá”, koo ka'an ña. ³¹ Ō te uun reí san ncho víi ña du'xen ni tūku reí ne, ¿vá ña ntu te di'na kutuví ña kadā kuení ña te xēe tá'an u'xi miil sntadun ña é kōo ntii ña vii ñá du'xen ni tūku rei, ñá ió ōko miil sntadun i? ³² Tē íni ña tsí ña kuvi vii ña ne, taxnūu ña tū'un nta'a tuku reí san dá tuvi íka ká ña é kakan ña e nté koo kuntōo vá'a ña ni ñā. ³³ Dukuān né, te xoó ña'a, ña é ña xtuvi mii i un ntí'í iña í ne, ña kúvi kuntikin ñá ko —ka'an Jesuu.

Dā ña véñí'í ka ñí'í san
(Mt. 5:13; Mr. 9:50)

³⁴ Kaka'an xtúku Jesuu nuu i sa'a di:
—Ñí'í sán ne, dōo va'a. Ntá tsi tē kúnaa díko i ne, ¿nté ntu koo ntuveñí'í ka xtúku? ³⁵ Ñá vādá mi kainuu á'vi ká i; da mii sa é nakuíta o. Xoo é kātekú i ne, na kíni i —ka'an Jesuu ni ñá'a san.

15

Kuenta iña á le'ntu, kiti kúnaa
(Mt. 18:10-14)

¹ Un ntí'í ntí'í ña ntaído diu'un xōo iña ñuú Roma ni tūku ña'a, ña é iō kuetsí i ne, xée ētsin ña mí tuví Jesuu é kíni

ña é kāká'an ña. ² Dukuān ne, ña fariseú san nī mastrú leí san ne, ntáka'an kīni ña iña Jésuu, kaká'an ña:

—Ñatīí sa'á ne, ntaíka dadīi ña nī ña é iō kuetsí i ne, ntaé'xí dadīi ña ni ñā dī —ka'an ña.

³ Kidáā ne, kantaa Jesuu kuénta iña i sá'ā:

⁴ —¿Xoó ña'a ntu nto, te iō uun sientu lé'ntu ntó, tē kunaá ti uun ti ne, ñā ntu te tsoo míi nto kīti kīmi díko xe'un kīmí san, dá kī'in nto, kínantúku nto kīti kúnaá san da nte ko é nani'i nto ti? ⁵ Tē nání'i ntó ti ne, nakuntéku dokó nto ti ne, dōo dīnī nto dī. ⁶ Tē náxee nto nú vi'i nto kān ne, kana nto ña vá'a tiin ni'i nto nī ña nú vi'i ntō ne, ká'an ntō: “Na nākunuu dīnī nima ntó nī ko, tsí e nání'í ko á le'ntú ko, kīti kúnaa”, koo ka'an nto. ⁷ Dukuān ne, ká'ān ú ni ntō tsí díí ka iō dodīnī e dukún kān te uun ñā'a, ñā iō kuetsí i, natīvi iní ña kuétsi ñā, é vāta kaa ña kīmi díko xe'un kīmi ñā'a san, ña é vā'a, ña é ña tuvi kuétsi i nuu Xuva ko —ka'an Jésuu—.

Kuenta iña ñādī'í, ña nání'í diu'un i

⁸ Uun ñādī'í ne, iō u'xi diu'un kui'xín iña ña. Tē kúnaa úun ne, ¿vá ñā ntu natúun ña ñu'u ña ne, dá ne'xín ñā da kanīí má vi'i ña kān? Kukuíí kudu'va tsi nantuku ñā da nte ko é nani'i ña. ⁹ Tē nání'i ñā ne, nataká nuu ntī'í ña ni ñādī'í, ña vá'a tiin ni'i ña, nī ña ntoo etsin nú vi'i ña kān, ká'an ñā: “Nā nakunuu dīnī nima ntó nī kó, tsi é nání'í ko diu'un ko e kúnaa”, koo ka'an ña. ¹⁰ Kaka'án u ni ntō tsí dukuān dīnī ánje Xuva ko kuénta iña ñā iō kuetsí i tē natīvi iní ña kuétsi ñā —ka'an Jésuu.

Kuenta iña í'xa é kūkáka ntava túku ñuu

¹¹ Kaka'an Jésuú san dī:

—Uun ñatīí ne, iō uvi i'xá ña. ¹² Na dutsī sán ne, kaka'an ná ni uva nā: “Ūvá, ta'xi nto iña nto é kāduku ntée u”, ka'an na. Kidáa ne, e'nté dava ña é tātá ña é duku ntée na. ¹³ Ntē vata kutītīn ntuvī ne, i'xá ña, na dutsī sán ne, nātsu'un vá'a ntī'í na iña ná ne, dá kuē'en ná tuku ñuu mí doto tsí nántī'í lúku na diu'un na. Íde na un ntī'í ntīí núu i é kīni kaa vata ka'án ini míi nā. ¹⁴ Ntá tsi dā ntī'í

kué'en diu'un ná ne, xée ntūvi da dóo kutama da kaniñ ñūu tsíkán ne, iñi ntú'ū kúnaa nteē na é ká'xí na. ¹⁵ Kidáā ne, kué'en nā, kuntúku na tsiñu ni uun ñatii, ña ñuú tsikán ne, taxnūu ña ná rantsu ña é k̄'ín na, kikuenta víi na kutsin ña. ¹⁶ Ntio na é ká'xí na é kae'xí kutsín san da nte ko é nta'a na ne, ntá tsi xoxo ni xé'e ī é ká'xí na. ¹⁷ Kidáā né, dē kuení mii na, kāka'an na: “;Nté ntu kaa díí ña ntáde tsiñu iō ñá nú vi'i uvā kó kán é iō é ntaé'xí ña ne, ntē dúkuan kántóo ka. Xu'ú ne, kaxi'í u dóko i'a! ¹⁸ Á te nū'ú u mí tuví uvā kó kán ne, ká'an ú ni ñā: Ūva, é ntuku kuétsi u ni Xuva ko, ni divi ntō di. ¹⁹ Ña nuu á'vi ká u é ká'an ka nto é i'xā ntó ko. Vi'i a vé ne, vii nto ni kó vatā ó de nto ni ña ntáde tsiñu iña nto. Kuan kōo ká'an ú ni ñā”, ka'an na. ²⁰ Kidáā ne, nákunūu itsi na, kunú'u na mí tuví uva nā.

Ikā ká ve'xí na, ini uva na nā né, ntuntā'ví ini ña na. Koó da kaxkainu uva nā kúnakuētú itsi ña na ne, nánume ña na, da é'xi ña xu'u na. ²¹ Kidáā ne, kaka'an ná ni uva nā: “Ūva, é kō'xo nteé u nuu Xuva ko, ni divi ntō di. Ná tē nee nuu á'vi ká ko é ká'an nto é i'xá nto ko”, ka'an na. ²² Ntá tsi uva nā ne, kaka'an ñá ni ña ntáde tsiñu iña ña: “Nantukū náne'e nto du'nu é díí ka va'a dá nākunúu i'xá ko. Naxnūu nto di'i ntá'a i di. Na nāki'í nti'xen vá'ā sán di. ²³ Kūkueká nto duntiki, kiti díí ka de'én ne, dá ka'ni ntó ti dá ká'xi o ti é vii o vikó san. ²⁴ Tsí i'xá ko sá ne, e xí'i, kuíni ko, ntá tsi e ntóto xtuku. É kūnaá i'xá ko, kuíni ko, ntá tsi é nani'í ko i ve”, ka'an ña. Kidáā ne, eni ntu'u ña idé ña viko san.

²⁵ Ntá tsi i'xá ña, na kivi atā sán ne, nuu na má tsiñu na. Dā náxee étsin na nú vi'i na kán né, tēkú na e dóo kaeku strumentú ne, ntaíte'e ña'a sán di. ²⁶ Kidáā né, kāna na uun ña kade tsiñu sán ne, tsixe'e nā: “;Néé ntu kakuvi i'a?”, ka'an na. ²⁷ Ña kade tsiñu sán ne, kaka'an ñá ni nā: “É náxee ení o. Uva ō ne, táxnūu ña é kūví uun duntiki, kiti dóo de'én san, tsi vá'a tsi ō náxee na”, ka'an ña. ²⁸ Kidáā ne, kūdíin ení na, na kivi atā sán ne, ntē ña ni ntio na ntí'vi na má vi'i na kán. ²⁹ Kaka'an ná ni uva nā: “Divi ntō ne, ini nto tsi éma tsi kaxntii ú nto, é ntē ña kadé do'ō ú ni ntō nté uun ito ne. Ntá tsi ntē ña kata'xí nto nté uun kudii

a ndi'ú san é víi u viko ko nī na vá'a tiin ni'í u. ³⁰ Ntá tsi vevíi ne, nāxee i'xá nto na sāl'á, na é dotō tsí nanti'í diu'un nto ni ñadī'í kinī ntáa sán ne, kae'ní ka nto duntiki, kiti dóo de'én san”, ka'an ení na, na kuvi atā san. ³¹ Kidáa ne, kaka'an úva na ni nā: “I'xá mií kó, xo'ón né, nī kue'en tsí ntuvi tuvín nī kó. Un nti'í é ió iñá ko ne, iñá o di. ³² Ntá tsi vevíi ne, e vá'a o é víi o víko, tsi é nakūnuu dīnī nimá ko, tsí na ení o ne, e xí'i na, kuíni ko, ntá tsi kantíto na. É kúnáa na, kuíni ko, ntá tsi é nani'í ko ná ve”, ka'an úva na ni nā —ka'an Jesús.

16

Kuenta iña ñá nteé nta'a i tsiñu, ña é dotō tsí nanti'í diu'un tó'o i

¹ Jesuú ne, kantaa ña ni ña ntini'i ña nuu i sá'a di:

—Uun ñatíi kuika ne, xío uun ñā'a, ña intée nta'a i tsiñu ña. Ntáka'an ñá'a san tsí ña sāl'á ne, dotō tsí kananti'í ña diu'un tó'o ñā. ² Kidáa ne, kāna tó'o ña ñā, kaka'an ñá ni ñā: “¿Neé ntu nuu i sá'a é kāka'an ñá'a san iña o? Ntadan kó kuenta tsiñu o ve, tsí ña kunteé nta'a ká o tsiñu ko”, ka'an ña. ³ Kidáa ne, dóo dé kueni ña nteé nta'a i tsiñu san: “¿Ntē ntu koo víi u ve? Tsi tó'o kó ne, naki'i ña tsiñu ko. Ña túvi ntií ko é kikutú u ne, kakuka'an nuú ko é kākán u doméní di. ⁴ É iní u nté koo víi u ve, vata koo é naki'i ña'a sán ko nú vi'i ña kán dá ña tuví ka tsiñu ko”, ka'an ña. ⁵ Kidáa né, kāna ña ña kui uun kui uun ña, ña é tanūu diu'un tó'o ñā. Tsixe'e ñā ña xee dí'na san: “¿Ntē ntú kaa tanūu nto iña tó'o ko?”, ka'an ña. ⁶ Nantíko koō ñā, kaka'an ña: “Tanūu ú uun sientu varii ásete”, ka'an ña. Kidáa ne, kaka'an ña nteé nta'a i tsiñu san: “Ū'un kuenta o. Kantí'i sá kutúvin, dá xntéén na'an uvi díko u'xi várii tsi”, ka'an ña. ⁷ Kidáa né, tsixe'e xtuku ñá tukú ña'a san: “¿Ntē ntú kaa tanūu nto?”, ka'an ña. Divi ñā ne, kaka'an ña: “Uun sientu etún trigu”, ka'an ña. Kidáa ne, kaka'an ña: “Ū'un kuenta o. Kimi díko tsi xnteén na'an ve”, ka'an ña. ⁸ Tō'ó ña ne, iní ña tsi ña nteé nta'a i tsiñu, ña e dóo kini kaa sán ne, dóo ntíto ña nté koo víi ña. Tsí ña ntáduku

ntée ñuxiví sa ne, díí ka ntíto ntáde ña ni tā'an ña é vāta kaa ña'a, ña ntáduku ntée Xuva kō.

⁹ 'Xu'ú ne, kaka'án u ni ntō é na kada tsiñu ni'i ntō diu'un nto é iō ñuxiví sa vata koo é na ni'i nto ña'a, ña vá'a tiin ni'i ntō, vata koo é, tē ntí'i diu'un ntó ne, koo xoo é nākuído i nto mí kuntōo nto ntii dañu ntūvi.

¹⁰ 'Uun ña'a, ña é kade ntaa núu i é dutsī né, kuan kōo kada ntaa ña nuu i e dóo ka'nu di. Ña'a, ña é ña kada ntáa nuu i é dutsí ne, ntē ña kada ntáa ña nuu i é ka'nu di. ¹¹ Ntá tsi tē ñá ini de ntáa nto nī diu'un é iō ñuxiví sa ne, ¿xoo ntu é ntāda i kuenta ntá'a nto nuu i é vā'a ntí'xe? ¹² Tē ñá ini de ntáa nto nī nuu i iña túku ñá'a ne, ¿xoo ntu ta'xi i é kūvi iña mii nto?

¹³ 'Nté uun ña'a, ña kade tsiñu ne, ña kúvī é koo uvi tó'o ñā é uun ito tsi. Tsí kada xení ña nī ña uun ña'a sán ne, ña uun ña'a ká san ne, kuinima ñá ña. O ña uun ña'a sán ne, kuiní'i ña ña ne, ña é uun ká san ne, ñá vii ñá ña kuenta. Ña kúvi vii o tsíñu Xuva ko tē dóo kakuinima kó diu'un san —ka'an Jesús.

¹⁴ Ña fariseu san ne, dōó kuinima ñá diu'un. Dukuān né, eni ntu'u ñā ntáka'an kīni ña iña Jesús. ¹⁵ Ntá tsi kaka'an Jesús ni ña:

—Divi ntō ne, ntáde nto e dóo va'á nto nuu ña'á san, ntá tsi Xuva kō ne, ini ña nte ntáa nima nto. Tsí nuu i e ntáde ka'nu ña'a sán ne, ñá ntio kue'en tsí Xuva kō.

Lei Muísee

¹⁶ 'Lei é xnté na'a Muísee ni tú'ūn é ka'an ñá ka'án naa Xuva ko ne, idiá'vi un tsi nte ntúvi da íka Juaan. Ntá tsi nte ntúvi tsikán ne, e ntáka'an ntódo ña'a san tú'ūn va'á san iña i mí kadē kú've Xuva kō ne, un ntíí ntí' ña'a san ntáxio ntii ñā é kī'ví ña.

¹⁷ 'Ntá tsi díí ka ña ntii tu'un é ntí'í e dukún kan nī ñuxiví a é nadāma uun kudii letra íña leí san.

Kuenta iña ña'a, ña ntánatsoo mii ta'an

(Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)

¹⁸ 'Te uun ñatíí kanaxtuvī mii ña ñadi'í ña ne, tē tánta'a ña ni tuku ñadí'í san ne, kade ña é ko'xo nteē ña nuu Xuva

SAN LUCAS 16:19 68 SAN LUCAS 16:31

ko. Xoo é kātánta'a i ni tuku ñadĩ'í, ña e náxtimii xñ í ne, kade ña é kākó'xo nteē ña nuu Xuva kó di.

Uun ña'a ña kuika ni Lázarú

¹⁹ Uun ñatíí kuika ne, dōo va'á du'nu ña. Da mii kuē'en tsí viko kade ña utén utén; dōo ka'nu kade ña. ²⁰ Ikān tuví uun ñatíí, ña e dōo ntā'ví, ña é nanī Lázarú. Dōo kate'u kúñu ña. Tuví nteē ñá etí xi'i ñá kuiká san. ²¹ Vevíí tsi kā'xí ña é kakó'xo má mēsa ñá kuiká san. Un tsi nte tñā sán ne, kaxée ētsin tí é ncho nauvi tí mí katē'ú san. ²² Uun ntuví ne, xí'í á ña ntā'ví san. Kue'en ní'i ánjē san ña é kutuví ñá ni Ábraan, mí ntoo ña xi'i, ña e ntántikin Xúva kō, mi dōo vá'á o. Xí'í ñá kuiká san dí ne, kántū'xí ña di.

²³ Dā dōo kanto'o ña kuiká san dō'vi kán ne, ntāni'i ña nuu ñá, iní ña Abraán san e dōo ikā ntāni ña nī Lázarú san. ²⁴ Kidáa ne, kāna ña kuiká san ña, kaka'an ña: “Uvatā kó Abraan, na ntuntā'ví ini nto ko. Taxnūu nto Lázarú san vata koo é na natsii ña rkínta'a ña ntuté san ne, dá kí'xi kudii ña nantikó ña xaa ko, tsí ña te nté kaa kanto'o ko í'a mí kaí'xí san”, ka'an ña. ²⁵ Ntá tsi kaka'an Ábraán san ni ña: “Í'xá ko, na naka'an o tsí divín né, dōo vá'á o kue'én o ntúvi di'na. Ntá tsi Lázarú sán ne, dōo ntó'o ña di'na. Vevíí ne, e ní'i ñá é vā'á i'a ne, divín ne, kantó'o o. ²⁶ Uun ká tuku nuu í di: Íó uun xi'nti kunu mé'ñū ntí ni ntō. Dukuān né, tē xoó ña'a ntoo ña i'a é ncho kí'in ña íkān ne, ña kúvi kí'in ña. Nté ña ntoo ikān ne, ña kúvi kí'xi ña i'a dí”, ka'an ña.

²⁷ Kidáa ne, kaka'an á ña kuiká san: “Vii nto da xe'e, úvā kó Abraan, taxnūu nto Lázarú san nú vi'i uvā kó kán ²⁸ vata koo é na kā'an ñá ni ēní ko, ña u'un ña'a ká san, vata koo é ña ku kí'xi ña i'a mi dōo kanto'o ko”, ka'an ña.

²⁹ Ntá tsi kaka'an Ábraan: “Divi ña ne, ntoo ní'i ña tú'ūn e xntée na'a Muísee ni ña ka'án naa Xuva ko san é nakuā'a ña. Na vii ñá kuenta sá'ā”, ka'an ña. ³⁰ Kidáa ne, nantikó kōo ñá kuiká san, kaka'an ña: “Kuvi ní, uvā kó Abraan, ntá tsi tē dí ntoto uun ña'a ña xi'í san ne, dā kíkoto ñá ña ne, á te natívi iní ña kuétsi ñá”, ka'an ña. ³¹ Ntá tsi Abraán san ne, kaka'an ña: “Tē ña ntáde ña kuenta tú'ūn é kaka'an Muísee ni ña ka'án naa Xuva ko ne, nté dukuān

ña kuinti'xe ña, kuān te ntoto ña xi'í san”, ka'an Ábraán san —ka'an Jésuú san ni ñā'a san.

17

E dóo xii kaa é ntava nuu o nūu i é kīni kaa

(Mt. 18:6-7, 21-22; Mr. 9:42)

¹ Kaka'an Jésuu ni ña ntini'i ñā:

—Ñi kuē'en tsí ntuvi ió nuu i é ntava nuu o é kīni kaa san. Ntá tsi te xōo ñá'a kaxé'e ña itsi é víi ta'an ña é kīni kaa sán ne, jntā'vi ide ña! ² Tē xoó ña'a kade ña é ntava nuu uun á i'xá san nuu i é kīni kaa sán ne, díí ka vá'ā ó tē dí ní nakuíta núu ña ña nú ntute ñu'u kán, kunū'ní nuu dukun ña xuu xódó san. ³ Kuenta tsí víi nto.

⁴ Te nēe nuu i káde ta'an nto ne, kada tíi nto ni ñā vata koo é ña kuan koo víi ña. Te nātivi iní ña ne, kada ka'nu iní nto ni ñā. ⁴ Te kadē xení ña ni ntō né, kuān té u'xe íto é uun ntuvi ne, te ntiko koō ñá u'xe íto é ká'an ñá ni ntō tsí ña vá'a o dé ña ni ntō ne, kada ka'nu iní nto ni ñā —ka'an Jésuu.

É kūvi víi o da nēé ka nuu i e dóo ka'nu, te kakuinti'xe kō

⁵ Ña ntini'i ñā sán ne, ntáka'an ñá ní Tó'o kō:

—Tā'xi ká nto e díí díí ka kuinti'xe nti —ka'an ña.

⁶ Kidáa ne, kaka'an Xúva kō:

—Tē dí kuinti'xe nto ne, kuān té un síin vata kaa uun a tsákin kulí sa ne, kuvi ka'an ntó ni utun sá'a: “Nenen i'a ne, da nākuntú'xin xion má ntute ñu'u kán”, koo ka'an nto. Utun sán ne, kuinti'xe i é káka'an nto.

Kuenta iña ña ntáde tsiñu

⁷ Te iō nto é iō ña kade tsiñu iña nto, ña é kaixkutu ñu'u nto o kade ña kuenta kítí nto ne, tē náxee ña nú vi'i nto kán ne, ¿vá káka'an ntú nto: “Kuítā ntí'xin, kutūvin nú mesá san”? ⁸ Ñá'ā, tsí kaka'an nto: “Kadan va'ān é ká'xi u kuenta kuáa ne, kuntēen donúu o, tsu'un kó'ōn é ká'xi u. Tē kúvi é'xi ú, kúvi xi'i ú ne, dá kidáa kutūvín, ka'xín dí”, xkoó ka'an nto. ⁹ ¿Vá kánakué'e ntu nto sintiá'vi ntā'a ña kade tsiñu iña nto é káde ntaa ñá tsiñu e teé tsiñu nto ña?

¹⁰ Dukuān né, te divi ntō dé ntaa ntí'i nto é ntio Xuva ko ne, kantio é kā'an ka nto: “Ntí'i ne, ñá tē ña kade tsiñu é kaidiá'vi nti, tsí kūdii idé nti nuu i é kāka'an nto”, koo ka'an nto —ka'an Jesús.

Dā ntavá'a Jesuu u'xi ñá'a ña nako'xo kúñu ī

¹¹ Dā kue'en Jesús ñuú Jerusaleén ne, ítā ntí'xin ña ñuú Samaria ni Gálilea. ¹² Dā xee ñá uun ñuu lú'nti ne, vé'xi ū'xi ñá'a ña ntánchokuvi e ntánako'xo kúñu ñā, ntá tsi kantáñi ikā ñá ne, ¹³ un tsi ntákachu'u ña, ntáka'an ña:

—¡Jesuu, Mastrú, na ntuntā'ví ini kudii ntó nti! —ka'an ña.

¹⁴ Dā íni Jesús ñá ne, kaka'an ña:

—Kue'ēn ntó, kūñañé'e nto kúñu nto dūtú san —ka'an ña.

Da ñi tsi kuē'en ñá ne, ntuvá'a ña.

¹⁵ Kidáa ne, uun ña ne, íni ña é ntuvá'a ña. Ntiko koō ñá ne, ñi kuē'en ini ña kaka'an ña e dóo ka'nu Xuva kō.

¹⁶ Nákunchiti ntaa ña nuu Jesús. Un tsi nte ñú'u kán nakuntéi ña é nakué'e ña sintiá'vi nta'a ña. Nátí sa'á ne, ña ñuú Samaria ña. ¹⁷ Kidáa ne, kaka'an Jesús:

—¡Ñā ntu te un ntí'i nto é u'xi ñá'a nto e ntuvá'a nto kui'i nto? ¡Mí'i ntu kuē'en ña ñi ñá'a ká san? ¹⁸ ¡Da mii xntu ñā vé'xi tuku ñuú san e ntíko koō ña é kāka'an ña e dóo ka'nu Xuva kō? —ka'an Jesús.

¹⁹ Kidáa ne, kaka'an Jesús ni ñátí san:

—Nakuntísin, dā kunú'un nú vi'i o kan vē, tsi é ntūv'an, tsi kuínti'xe o —ka'an ña.

*Nté koo kixkadā kú've Xuva kō
(Mt. 24:23-28, 36-41)*

²⁰ Ña fariseú san ne, ntátsixe'e ñā amá kixkadā kú've Xuva kō. Nantíko kōó Jesús, kaká'an ña:

—Ñā dító te kini o núu ko mí kadē kú've Xuva kō. ²¹ Ña kúvi kā'an o te i'a túvi, o te ikán tuvi, tsi é ñū'u ta'an o ī —ka'an ña.

²² Kidáa ne, kaka'an ñá ni ña ntini'i ñā:

—Xée ntūvi é ntio nto kini nto kuān te uun ntúvi tsi vata kaa ntuvi dá tuví u, xu'u é vëxkúvi ú ñatíí ne, ntá tsi ña kiní ka ntó ko. ²³ Iō ñá'a sán ne, ká'an ñā: “I'a tuví ña”, o “Ikān tuví ña”, koo ka'an ñā; ntá tsi ña ku kuintí'xe nto ñā; ñā ku ñe'e nto é kuntikin ntó ñā. ²⁴ Tsí xu'u é vëxkúvi ú ñatíí ne, tē xee ntúvi é nainú u ne, xí'í nuu da kanií dū'va e dukún kān. ²⁵ Ntá tsi di'na ne, dōó nto'o nto ne, kadā xení ña'a san ni nto, ñā ntántoo ntuvi tsikan. ²⁶ Vata ō kúvi ntuvi da íka Noeé san ne, kuan kōo kuvi dí ntuvi dá nainú u ñūxiví a. ²⁷ Ntáxi'i ntaé'xi ña'a san, ntánatánta'a ta'an ña di, un tsi da nte ntúvi é kúkí'vi Noeé san arká san. Dā nées iní ñá da nakuntéku ntute sán ne, xí'í ūn ntíí ntíí ña'a san. ²⁸ Kuan tsi ō kúvi ntuvi da íka Loó san di. Ña'a sán ne, ntáxi'i ntaé'xi ñā, ntáñii ñā dí ne, ntádiko ñā di. Ntáta'xi ñā tatá ne, ntáxntañí ñá vi'í di. ²⁹ Ntá tsi ñā tsi ntūvi da ntáka Loó san ñuú Sodomā ne, kó'xo ñū'u dú'xē nte e dukún kan, ni xūu é kai'xi vatā ó kakiin daví san ne, uun ito tsi ntí'í ña'a sán xi'í ñā. ³⁰ Kuan kōo kuvi dí tē xee ntúvi é kué'É Xuva ko kūtuni ñá'a san xoo ñá'a nti'xe u.

³¹ Ntuvi tsikán ne, tē xoó ña'a odo vídin ñā rki vi'í ñā kán ne, ñá ku ntí'vi ñā iní vi'í ñā kán é kēnaki'í ñā iña ñā. Ñā ñū'u má kū'u kán ne, ntē ñā ku naxée ñā nú vi'í ñā kán di. ³² Naka'an nto ñadí'í Loo nté ō kúvi ñā. ³³ Xoó ña'a é ntio ñā é nakakū ñá ntuvi iña ñā ne, nakunaá ñā. Ntá tsi xoo ñá'a é kanakunaá ñā ntuvi iña ñā kuenta iñá ko ne, nakáku ñā.

³⁴ Sá'a kakā'án u ni ntō tsí niñu tsikan ne, ntoo uvi ñá'a san, é uun tsi nu ito ntákidi dádií ñā. Uun ñā ne, naki'í Xuva ko ñā ne, uun ñā ne, kutuví mii ñā. ³⁵ Uvi ñá'a ñadí'í ntántiko ñā. Uun ñā ne, naki'í Xuva ko ñā; uun ñā ne, kutuví mii ñā. ³⁶ Uvi ñá'a ñatíí ñū'u ñā má kū'u kán ne, uun ña'a ñā né, naki'í Xuva ko ñā; uun ña'a ñā né, kutuví mii ñā —ka'an ñā.

³⁷ Kidāā ne, ntátsixe'e ñā Jēsuu:

—¿Mí'í ntū é kuān koo kuvi sá'ā? —ka'an ñā.

Nántiko kōó Jesuu, kaká'an ñā:

—Mí ntōo kúñu tē'ú san ne, ikān ntaíko nūu skuilú san —ka'an ñā.

18

Kuenta iña ñadĩ'i kií ni ña kaxntēkú kû've

¹Jesuú ne, kantaa ña uun nuu i é nañé'e ña é kã'an ntâ'ví
ō é nií kuē'en tsí ntuvi é ntē ña nativi iní kō. ²Kaka'an ña:

—Xío uun ña kaxntēkú kû've san uun ñuu é ntē ña
kaú'ví ñá Xuva kō né, ntē ña kaíko ñu'u ña ñā'a sán di.

³Divi tsi ñūú tsikán ne, tuví uun ñadĩ'i kii é iō du'xen iña
ña. Kué'en ña nta'a ña kaxntēkú kû've san, kukakan ña
kuétsi kuenta iña ñá kanaa núu ni'i ña. ⁴Dã dóo kútítin
ntuvi ne, ña ni íde ña kaxntēkú kû've san ñá kuenta. Ntá
tsi da rkontúví ne, dē kuení ña: “Ña kaú'ví ko Xuva ko, ntē
ña kaíko ñū'ú u ña'a sán di, ⁵ntá tsi ñadĩ'i kií, ña sã'á ne,
dōó kanatekū du'xen ñá ko. Nada'ãn ú ña vata koo é ña
ki'xí ka ña é natekū du'xén ka ñá ko”, ka'an ña.

⁶Sá'ã é kãka'an ñá kaxntēkú kû've, ña dóo kini kaa san.
⁷Xuva kō ni, ¿vá ña ntu te nadá'an ña xoo é nakaxnúu ña
é kúvi iña ña, ña é kaikan ntá'a ña ntē ntúvi ntē níñu? ¿Vá
vii ntú Xuva kō é kuntētu ña? ⁸Ká'ãn u tsí nada'an ña ñā
é nte ña kukuíi. Ntá tsi te vē'xi u, xu'u é vēxkúví ú ñatĩ
ne, ¿vá nāni'í ka ntú ko ña'a, ña e ntákuinti'xe i ñuxiví a?
—ka'an Jesús.

Kuenta iña ñá fariseu ni ñá kaido diu'un xôo

⁹Kantaa Jesuu úun ká xtuku nuu i iña ñá e dóo va'á,
kuini mii i, ña ntánantii ni'ni tuku ñā'a. Kaka'an ña:

¹⁰—Uvi ñá'a ñatĩ ne, kué'en ñā má ūkún kan, kũka'an
ntâ'ví ña. Uun ña ne, ña fariseu. Ña uun ña'a ká san ne,
ña kaido diu'un xôo iña ñuú Roma. ¹¹Ña fariseú san ne,
ntitsi ña ne, du'vá ó kaka'an ntâ'ví ña: “Xuvã kó, kanata'xi
ú sintiá'vi nta'a nto tsí xu'ú ne, ñá te vāta ntáa ña nguii
san kaa u: é dū'ú ña, kini ntáa ña ne, iō kuetsí ña di; ntē
ña te vāta kaa ña kaido diu'un xôo san kaa ú di. ¹²Xu'ú
ne, úvi ito é uun vite kaitúvi ixú u. Kué'e kanatā'xi ú nta'a
nto vata kaa é kãni'í ko”, ka'an ñá fariseú san. ¹³Ntá tsi ña
kaido diu'un xôo san ne, dōo íka kátuví ña; ntē ña ni ntaa
ní'i ña dīki ña ni nuu ña e dukún kã. Da mii tsí e kaxé'e ña
nta'a ña nima ñá, kaka'an ña: “¿Xuva ko, na ntũnta'ví ini

nto ko, tsí xu'ú ne, dōó iō kuetsí ko!” ka'an ña. ¹⁴ Kaka'án u ni ntō tsí ña kaido diu'un xōó san ne, é dé ka'nu iní Xuva ko ni ñā kuetsí ña, kúnū'ú ña vi'i ña. Ntá tsi ña fariseú san ne, ñá'ā. Tsí ña é kade ka'nu miī kúñu ī né, dōo kakó'xo nteē ñá nta'a Xuva kō. Á ña ntā'ví san ne, ðivi ñā e dóo ka'nu ña'a ña nta'a Xuva kō —ka'an Jēsuu.

Dā náxnuu viko Jesuu á i'xá kuetsí

(Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)

¹⁵ Kue'en ní'i ñā'a san i'xá ña mí tuví Jesuu váta ko é na tñin nta'a ña ī. Ntá tsi dā ínī ña ntñini'i ñā né, eni ntu'u ñā de tñi ña ni ña vexní'i i'xá i. ¹⁶ Kidáa ne, kāna Jesuú ña, kaka'an ñá ni ñā:

—Kué'e nto itsi é na ki'xi mii ī'xá san nta'a ko. Ñá ku kādí nuu nto, tsi mí kadē kú'vé Xuva kō ne, un ntñi ntñi ña'a ne, vata ntáa i'xá san ntáa ña. ¹⁷ Nuú é ntaā i é kāka'án u ni ntō: Xoó ncho kí'vi i mí kadē kú'vé Xuva ko ne, da miī é kuinti'xe ña Xuva ko vatā ó kakuinti'xe i'xá san. Tē ñá'á ne, ña kúvi kí'ví ña —ka'an Jēsuu.

Uun ñatíi kuika kaka'an ñá ni Jēsuu

(Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)

¹⁸ Uun ñatíi, ña odo nūú ne, katsixe'e ña Jēsuu:

—Mastru va'á, ¿neé ntu vii ú vata koo é ní'í ko ntuvi vā'a iñá ko ntii dañu ntūvi? —ka'an ña.

¹⁹ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—¿Nté kui kaka'an ntun é vā'á u? Tsí xoxo e vá'a i; mii tsi Xuva kō e dóo va'á ña. ²⁰ Inin nté o kaka'an tú'ūn e xtúvi Xúva kō: “Ñá ku kukídi ní'i nto ñadi'i, ña é ña te ñádí'i míi ō. Ñá ku ē'nín ña'a. Ñá ku dū'un. Ñá ku kā'án dovete iña ña'a. Kuikon ñu'un uva ō, ni ði'í ō ði'”, ka'an —ka'an Jēsuu.

²¹ Kaka'an ñatíi san:

—É un ntí'i sá'á ne, é dē ntaa ntí'i ú un tsi nte dá ku lú'nti u —ka'an ña.

²² Dā téku Jesuu sá'ā ne, nantíko koō ñá, kaka'an ña:

—Uun sá nuu i é kākunaá iña o: nadíkon ntí'in neé iō iña ó ne, dá tsi'in nta'a ña ntā'ví san, tsí kuan kōo é koo

dokuika iña o e dukún kân. Kidáā ne, ki'xin, dá kuntikín ko —ka'an ña.

²³ Ntá tsi dā téku ñatíi san sá'ā né, dōo kúnta'xa iní ña, tsi dóo kuika ñā. ²⁴ Īní Jesuu tsí dóo kúnta'xa iní ña ne, kaka'an ña:

—¡Nté kui dóo ntii tū'un é kī'ví ña kuiká san mí kadē kŭ've Xuva kō! ²⁵ Díí ka ña ntii tu'un é kī'ví uun kameú san xavi xíki san é vāta kaa ña kuiká san é kī'ví ña mí kadē kŭ've Xuva kō —ka'an ña.

²⁶ Ña téku i sán ne, ntáka'an ña:

—¿Xoó ntu é kŭvi nakáku i kuan? —ka'an ña.

²⁷ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Nee iña é ña kuvi víi ña'a sán ne, Xuva kō ne, kuvi víi ña —ka'an ña.

²⁸ Pedrú ne, kaka'an ña:

—Ntí'í ne, é tsoo mii ntí'í ntí iñá nti e ntántikín nti nto —ka'an ña.

²⁹ Jesuú ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntaā i é kāká'an u: Da xōó ka ña'a é xtuvī mii ña ví'i ña, o di'í ña, o ēní ña, o uva ñā, o i'xá ña kuenta iña i mí kadē kŭ've Xuva kō ne, ³⁰ díí ka kue'é ka ni'í ña ñuxiví a; rkontúví ne, ní'í ña é vā'á nta'a Xuva ko ntii dañu ntŭvi —ka'an Jesús.

Dá kŭvi uni íto é kāká'an Jesús é kuví ña

(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)

³¹ Kāna xio Jesuú san uxuvi ñá'a ña ntini'i ñā ne, dá kakā'an ñá ni ñā:

—Vevíi ne, kí'in o ñūú Jerusaleen, mí kuntaa é un ntí'í é uve na'a e ntáka'an ñá ka'án naa Xuva ko san kuenta iñá ko, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi. ³² Tsí ntada ña kó kuenta ntá'a ña vé'xi tŭku ñuu san é kadā xení ña nī ko, é vii ña é kini kaa nī ko, é ti'vi díí ña kó di. ³³ Kani ña kó ñi é kanu'ni nuu utun ne, dá ka'nī ñá ko di. ³³ Kani ña kó ñi é kanu'ni nuu utun ne, dá ka'nī ñá ko di, ntá tsi te kŭvi uni ntŭvi ne, ntoto xtuku u —ka'an Jesús.

³⁴ Ntá tsi ña ntini'i ñā ne, ñá ni ñē'e diki ña; ntē ñá ini ña nee iña é kāká'an Jesús, tsí nuu i sá'a ne, dóo xū'ú o kaka'an ña; ntē ña ni kuvi kí'in diki ña.

Dā ntavá'a Jesuu úun ña kuāa, ña ñuú Jericoo

(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52)

³⁵ Kué'en Jēsuú ne, dā xee étsin ña ñuú Jericoó ne, ikān tuví uun ña kuāá itsi kán, kaikan ñá doméni. ³⁶ Da téku ña é ña te nté kaa ña'a san ntaíta ntí'xin ña ne, katsixe'e ñā neé kakuvi. ³⁷ Ntáka'an ñá'a san tsi Jēsuú ne, ikan kuíta ntí'xin ña. ³⁸ Kidáa ne, un ntii tsi kakana ña kuāá san:

—¡Jesuu, i'xá Davii, na ntuntā'ví ini nto ko! —ka'an ña.

³⁹ Ña odo nūú ne, de tíi ña ni ñā vata koo é na kūtuví kadin ña. Ntá tsi dā díí díí ka ntii kána ña:

—¡I'xá Davii, na ntuntā'ví ini nto ko! —ka'an ña.

⁴⁰ Kidáa ne, kántitsí Jesuú ne, dā táxnuu ña ñā é kükueká ña á ña kuāá san. Dā xee ñá ne, tsixe'e Jēsuu ña:

⁴¹ —¿Neé ntu ntio o é víi u ni ō? —ka'an ña.

Ña kuāá san ne, kaka'an ña:

—Mastru, ntio ko é ntūvá'a ntuxnuú ko —ka'an ña.

⁴² Jesuú san ne, kaka'an ña:

—Nakoton ve. É ntūvá'a ntuxnúu o vē, tsí ñā kué'en ini o kuínti'xe o —ka'an Jēsuu.

⁴³ Ura dú'va tsi i náxi'í nuu ñá kuāá san ne, dá kué'en ña kuntikin ñá Jesuu, kaká'an ñá tsi dóo ka'nu Xuva kō. Un ntíí ñā'a sán ne, dā íni ña nuu i sá'a ne, ntáka'an ña e dóo ka'nu Xuva kō dī.

19

Jesuu ni Záqueu

¹ Xée Jēsuu ñuú Jericoo. Ítā ntí'xin ña mé'ñū ñuú san.

² Ikān tuví uun ñatíi, ñá nani Záqueu, ña é odo nūu iña ña ntaído diu'un xōo íña ñuú Roma. Dōó kuika ñā. ³ Ña sá'á ne, dōó ncho kiní ña xoo ñá'a é Jēsuu ña, ntá tsi ña ni kuví kiní ña, tsí ña te nté kaa ña'a ntáñi nteē ñá ña ne, Zaqueú san ne, dōo lú'nti ñā. ⁴ Kidáa ne, kué'en ña ōdó nuū ña ne, kúxēe ña rki utun é ntitsi ítsi kán mí kuíta ntí'xin Jesuu é kiní ñá ña. ⁵ Dā ita ntí'xin Jesuu íkān né, íto ña rki utún san, kaka'an ña:

—Zaqueu, kamá san nuun ve, tsí veví ne, kantio é kutúví u nú vi'i o kán —ka'an ña.

⁶ Kidáa ne, kantí'i du'va tsí núu ñā e dóo diní ña é kī'in Jesuu nú vi'i ña kán. ⁷ Dā íni ña'a sán ne, un ntíí ntíí ña ntáka'an káni ña é kuē'en Jesuu kúkutúvi ñā nú vi'i ña é iō kuetsí i. ⁸ Kidáa ne, nákontísi Zaqueu, kaka'an ñá ni Jēsuu:

—Koto nto, Mastru. Kué'ē ú ña ntā'ví san dava é un ntí'í é iō iñá ko. Tē xoó ña'a ki'i dú'u ú iña ñá ne, nantiko kōó u kimi itó ka xtúku —ka'an ña.

⁹ Kaka'an Jēsuu:

—Ē veví xee ntúvi é nakáku ña ntoo nú vi'i sā'a, tsí ñatíí sa'á ne, tatá nti'xe Abraan ña. ¹⁰ Tsí xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, vé'xí u é kanantukū ú ña ntákunaa vata koo é nakákú u ña —ka'an Jēsuu.

Kuenta iñá diu'un
(Mt. 25:14-30)

¹¹ Dā ntaíni ña'a san é káka'an Jēsuu núu i sá'a ne, ntaa ña ni ña ūun nuu i, tsí e xee étsin ña ñuú Jerusaleén ne, kūtuni ña tsi ntádē kuení ña'a san tsi é veví xee ntúvi é kuiñi ntu'ū é kadā kú've Xuva ko ñūxiví sa.

¹² Kaka'an ña:

—Uun ñatíí, ña e dóo ka'nu ña'a ne, kué'en ña tūku ñuu vata koo é nī'i ña é vii ñá rei. Rkontúví ne, ntiko koó ñá. ¹³ Di'na dá kií ña é kī'in ñá ne, kána ña u'xi ñá'a, ña ntáde tsiñu iña ñá ne, kué'ē diu'un san xe'é ña ña, xe un xé un ñā, kaka'an ña: “Kada tsiñu ni'i ntō diu'un sá'a un tsi da nté nāxéé u”, ka'an ña. ¹⁴ Ntá tsi ña ñuú mii ñā né, kūné'ū iní ña ni ñā. Taxnúu ña ña é kúka'an ni ñá odo núu san: “Ñá ntío ntí ñatíí sá'a é vii ñá rei iñá ntí”, ka'an ña.

¹⁵ Ntá tsi kúku'vē ña é vii ñá rei ne, ntiko koó ña, náxee ña ñuú ña kán. Dā náxee ñá ne, taxnúu ña é kikaná ña ña ntáde tsiñu iña ña, ña é xē'é ña diu'un, vata koo é kūtuni ñá te kué'e i'xá diu'un ña é'nu é xe un xé un ñā. ¹⁶ Ña é kuvi ūun sán ne, ntāda ña kuenta, kaká'an ña: “Tō'o, diú'un ntō ne, ú'xi ito nteku é'nu”, ka'an ña. ¹⁷ Kaka'án rei san: “Nté kui dóo vá'a o, tsí divin né, dōo va'á kaden tsiñun. Vi'i a vé

ne, kadān kú'ven u'xi ñuu, tsi dén ntaan kuān te nté kaa kudii é tā'xí u o”, ka'an ña. ¹⁸ Xée xtuku ña uun ña'a sán ne, kaka'an ña: “Tō'o, diú'un ntō ne, ú'un ĩto ká xtuku ni'i é vāta kaa”, ka'an ña. ¹⁹ Dukuān ne, kaka'an xtúku reí san ni ña dí: “Divin ne, kada kú'ven u'un ñuu”, ka'an ña.

²⁰ Kidāā ne, xée ña uun ña'a ká san, kaka'an ña: “Tō'o, i'a ni'i ú diu'un nto é xtuví va'á u, e xnúu ta'án u dodúkun ko. ²¹ Tsí u'ví ko nto, tsí divi ntō né, uun ñatīi e dóo ka'xī nima nto. Kanakuido nto nee iña é ña ni tsoo ntó ne, katiin nto é tāta mí ña ni í'xi nto”, ka'an ña. ²² Kidāā ne, kaka'án reí san: “Divin é ña vá'ā o ni den tsíñun, vatā ó kaka'án ne, nuu é ntaā i e dóo ka'xī nimá ko. Tsí inin tsí kanakuido ú nee iña é ña ni tsoó u ne, katiin u mí ña ni í'xi ú dí. ²³ Dukuān ne, ¿nté kui ña ni de tsiñu ní'in ntun diu'ún ko vata koo é ni'i kudii kó i'xá i tē náxeé u nú vi'í ko?”, ka'an ña. ²⁴ Kaka'an ña ni ña ntoo san: “Naki'i nto diu'ún san ne, dá kué'é nto ña é kivi ide u'xi ĩto san”, ka'an ña. ²⁵ Ntáka'an ña: “Tō'o, ntá tsi ña tsikán ne, é io ũ'xi ĩto ká xtuku iña ña”, ka'an ña. ²⁶ Nantíko kōó reí san, kaka'an ña: “Sá'ā ne, ká'ān u: Xoo é iō iña í ne, ní'í ká ña, ntá tsi xoo é ña tuvi iña í ne, nakí'í ntí'í ña, kuān té ña kué'e é iō iña ña. ²⁷ Kuenta iña ña é ntákune'u iní i nī kó ne, ña é ña ni ntio i é vii ú reí ne, kixní'í nto ña i'a ne, dá ka'nī ntó ña nuú ko”, ka'án reí san —ka'an Jesús.

Dā xee Jesúsú ñuú Jerusalem

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Jn. 12:12-19)

²⁸ Dā kúvi ka'an Jesúsú sá'ā ne, kué'ēn ká ña ñuú Jerusalem. ²⁹ Dā dokó sa xee ña ñuú Befagee ni ñuú Betaniá etsin nú xūku é nani Ōlivú ne, taxnúu ña uvi ña'a, ñá ntīni'í ña, ³⁰ kaka'an ña ni ña:

—Kue'ēn ntó ñuú lu'nti é tūvi étsin i'a. Tē xee ntó ne, ikān ntee tiin uun a búru é ntē vata xoxó kuntēku í ti. Nantuté nto ti ne, dá kixní'í nto tī. ³¹ Tē xoó tsixe'e ĩ nté kui kanantuté nto a búru sán ne, ká'an ntō tsi Tó'o nto kántio ña ti —ka'an ña.

³² Kué'en ñā táxnuu ñā san ne, nāni'i ñā é un ntí'i vatā ó kaka'an Jesús ni ñā. ³³ Dā nántuté ñā burú san ne, katsixe'ē tó'o tī:

—¿Nté kui kanantuté ntu nto burú ko? —ka'an ñā.

³⁴ Nantíko koō ñā, ntáka'an ñā:

—Tō'ó kántio ñā ti —ka'an ñā.

³⁵ Kue'en ní'i ñā tī mí tuví Jesuu. Tsidō ñā dōo ñá ata a búru sán ne, dā nakaa ñā Jesús áta ti. ³⁶ Ñā'a sán ne, tsōo ñā doo ñā ítsi kán mí ita ntí'xin Jesuu. ³⁷ Dā xee étsin ñā mí dokuntíi xuku Olívu sán ne, un ntíi ntíi ñā ntántikin ñā ne, dōo diní ñā. Kidáa né, uun tsi vāntiñi ñā ntáka'an ñā e dōo ka'nu Xuva ko kuénta iña i é un ntí'i nūu i e dōo ka'nu é idé ñā e íni ñā. ³⁸ Ntáka'an ñā:

—¿Dōó ka'nu Rei, ñā vē'xí nta'a Xuva kō! ¡Na ta'xi Xuva kō é kuntoo vá'a o ni ñā vi'i antivi! ¡Dōó ka'nu Xuva ko, ñā tuví e dukún kán! —ka'an ñā.

³⁹ Kidáa ne, iō ñā fariseú, ñā ñu'u ta'an mé'ñu ñā'a sán ne, ntáka'an ñā:

—Mastru, kada tíi nto nī ñā ntántikin nto —ka'an ñā.

⁴⁰ Ntá tsi nantiko kōo Jesuu, kaká'an ñā:

—Te ñā'a san koo kádin ñā ne, un tsi nte xúú san kani ntu'u kachu'u —ka'an ñā.

⁴¹ Dā xee étsin Jesuu ñuú Jerusaleén ne, ito ñā ñuú san ne, da éku ñā kuénta iña í, ⁴² kaka'an ñā:

—¿Tē dí ni ínín kuān te uun ntúvi vevii e nté koo kutūvín va'an! Ntá tsi vevii ne, núu i sá'á ne, dōo xu'u íō. Ñā kúvi kīnin. ⁴³ Vi'i a vé ne, vé'xi ntúvi é kini kaa iña o é ñā ntaínchu'vi ó ne, kada xení ñā ni ō. Kidáa ne, xntitsi ñā ntó'ō é kádí nuu ñā ntíko diñi o. ⁴⁴ Dá uun ito tsi nānti'i ntodó ñā o. Ka'ní ñā ñā'a o. Nākatsin ntíi ntíi ñā da nēé ka e kátūví iña o, tsí ñā ni kutúni ō ura dá ki'xí Xuva kō é nakakū ñā o —ka'an ñā.

Dā ntántoo Jesuu íni ukun

(Mt. 21:12-17; Mr. 11:15-19; Jn. 2:13-22)

⁴⁵ Kidáa ne, kúkĭví Jesuu má ukún ka'nu kân né, eni ntu'u ñā kíñu'u ñā ña ntádikō nu kí'i kân. ⁴⁶ Kaka'an ñá ni ñā:

—Tū'ún Xuva kō ne, kaka'an: “Vi'i kó ne, vi'i mí ka'an ntá'ví ña'a”, ka'an Xúva kō. Ntá tsi divi ntō ne, ntáde tsiñu ni'i nto vata kaa vi'i ña du'u —ka'an Jéssuu.

⁴⁷ Utén utén xee Jéssuu ini ukún kân é nañē'e ñá ña'a san. Ntá tsi tó'o dūtu ni mastrú lei, ni ña tsiñu i ne, ntánantukū nuu iní ña nté koo ka'ní ña Jesuu. ⁴⁸ Ntá tsi ña ni kuvi ní'i ña nté koo víi ña, tsí un ntíí ntíí ña'a sán ne, ntaíni va vá'a sa ña é kākā'an Jéssuu.

20

¿Xoó ntu teé tsiñu i Jesuu?

(Mt. 21:23-27; Mr. 11:27-33)

¹ Uun ntuvi ne, tuví Jesuu má ukún kan, kanañē'e ñá ña'a san nté koo nakáku ña. Xée dūtu ñá odo nūu, ni mastrú leí san, ni ñatā san. ² Kidáa ne, ntáka'an ñá, tsixe'e ña Jéssuu:

—Ka'an ntó nī nti: ¿Xoó ntu kaka'an i é kuān koo víi nto sá'ā? ¿Xoó ntu teé tsiñu i nto? —ka'an ña.

³ Kidáa ne, kaka'an Jéssuu:

—Xu'ú dī ne, tsixe'e'ē ú nto uun nuu i. Nantiko kōō ntó, ka'an nto: ⁴ ¿Xoó ntu teé tsiñu i Juaan é kuan kōō nakutsi ntute ña ña'a san: Xuva kō né, o ña'a san? —ka'an ña.

⁵ Kidáa ne, eni ntu'u ñā natíin mii ñā, ntáka'an ña:

—Te ká'an o é Xuva kō teé tsiñu ña ña ne, nantiko kōō ñá, ka'an ña: “¿Nté kui ña ni kuíntí'xe ntu nto ña kuan?”, koo ka'an ña. ⁶ Ntá tsi te ká'an o tsí ña'a san teé tsiñu ña ña ne, kudiin ñá'a sán ne, kué'e xuu ña kō. Tsí un ntí'i ñá'a sán ne, iō ntaa íña ña tsí Juaán san ne, kaka'an ñá kuenta íña Xuva ko —ka'an ña.

⁷ Dukuān ne, nantíko kōō ña, ntáka'an ñá tsi ñá ini ña xoo teé tsiñu i Juaan é nakūtsi ntute ña ña'a san. ⁸ Kidáa ne, nantíko kōō Jesuu, kaká'an ña:

—Xu'ú di ne, ña ká'an ú xoo teé tsiñu i ko é kúvi víi u nuu i sá'a —ka'an ña.

Kuenta iña ñá ñu'u nta'a i é tāta
(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)

⁹ Kidáa ne, eni ntu'u Jēsuu kántaa ña nuu i sá'a, kaka'an ñá ni ñā'a san:

—Uun ñatíi ne, í'xi ña xō'lo tinti'lo mâña ñá kān. Rkon-túví ne, dē'xé ña é tāta ña é kada tsiñu ni'í tāan tuku ña'a. Kidáa ne, kué'en ña xio ñuu. Dā kútítín ntuvi kue'en ñá ne, ¹⁰ taxnūu ña ña kade tsiñu iña ña e kíkakan ña é kadūku ntée tó'lo ñā, ntá tsi dā xee ñá kade tsiñu sán ne, ē'ní ña ña, dá nantíko koó ña ña da mii ntā'a ña. ¹¹ Kidáa né, taxnūu tó'lo tīnti'ó san uun ká tuku ña'a, ña kade tsiñu iña ña, ntá tsi ña tsíkán di ne, dōó kini o ka'an ñá ni ñā né, ē'ní ña ña di. Da mii tsi ntā'a ña ntíko koó ña. ¹² Tō'ó i sán ne, taxnūu xtuku ña ña kade tsiñu iña ña, ñá kuvi ūní san. Ntá tsi ña ñu'u nta'a i tinti'ó san ne, ntuku kui'í xtúku ña ña ne, dā kíñu'u ña ña kí'í kān.

¹³ Kidáa né, tō'ó ñu'u sán ne, kaka'an ña: “¿Neé ntu vii ú ve? Á te taxnūu ú i'xá mií ko. Da mií é kuiko ñu'u ña ñā”, ka'an ña. ¹⁴ Ntá tsi ña ñu'u nta'a tinti'ó sán ne, dā íni ña i'xá ña ne, ntáka'an ñá xe un xé un ñā: “Ñā sā'a é dūku ntée ña iña uva ña. Ka'ní o ña vata koo é xo'lo víi o tó'lo ñū'u san”, ka'an ña. ¹⁵ Dukuān né, kíñu'u ña ña ñu'u uva ñā ne, dā é'ni kue'en ñá ña —kuan o ka'an Jēsuu ni ñá'a san.

Kidáa ne, tsixe'le Jēsuu:

—¿Neé ntu vii tó'lo i sán nī ñá ñu'u nta'a i é tātá san, te kuiní nto? ¹⁶ Ví'i a vé ne, á te kí'in ña kíká'ni ña ña ñu'u nta'a i san, dá tsu'un nta'a ña é tāta ña tuku ñá'a —ka'an Jēsuu.

Ntá tsi dā téku ña'a san sá'ā ne, ntáka'an ña:

—¿Nté kui sa! ¡Ñā te kuan koo kúvi! —ka'an ña.

¹⁷ Ntá tsi Jesuu ne, ito ña ña ne, dá kakā'an ñá ni ñā:

—VÍ'i a vé ne, ka'an nto neé kani tú'un é ūve na'a sá'a: Xúú é nantii ní'ni ña xntāñi ví'i sán ne, dīvī e dí'í ka nuu á'vi i,

ka'an. ¹⁸ Da xōo ka ña'a, ña é ntāva ntodo nú xūu sá'a ne, tá'nu kué'en ña. Ntá tsi te xōo ñá'a kó'xo nuu xuú san ata ñá ne, un tsi kuvi utsi kúñu ñā —ka'an Jésuu.

¹⁹ Tō'ó dutú san nī mastrú leí san ne, ntio ña é tññ ña Jesuu úra í tsíkan, tsi kútuni ña é kāntaa Jesuu núu i sá'a kuenta iña ña, ntá tsi u'vī ñá ña'a san.

Kuenta iñá diu'un xōo
(Mt. 22:15-22; Mr. 12:13-17)

²⁰ Kidáa ne, taxnūu ña ña'a é kīkoto xú'u ña Jesuú ne, ide sá ña vatā ó de ña'a, ña e dóo vá'a, tsi ntántukū nuu iní ña nté koo tsi'i kuétsi ña Jesuu ntá'a ña tsiñu i. ²¹ Kidáa ne, tsixe'e ña Jēsuu:

—Mastru, iní nti tsi nuu é ntaā i é un nti'í é kāka'an nto dá kanañē'e ntó nti ne, iní nti tsí ña káde nto kuenta ñá'a san nte ntáa ña, tsí kaka'an ntáa nto nté koo kuntoo o vatā ó ntio nti'xe Xuva kō. ²² Dukuān né, ¿vā'á ntu ō e ntá'vī ō diu'un xōo san iña ñuú Romá ne, ō ña vá'a ntu ō? —ka'an ña.

²³ Ntá tsi Jesuú ne, kūtuni ña é ña te niñ kué'en ini ña katsixe'e ña ne, kidáa ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Nté kui ncho koto nteé ntu nto ko? ²⁴ Vi'i a vé ne, nāñe'e ká nto ko uun diu'ún san. ¿Xoō ntú nuu i é ntéé san; ō xoó ntu ñvī í e ntéé na'á san? —ka'an ña.

Nantíko koō ñá, ntáka'an ña tsí nuu ña tsiñu ka'nu i ñuú Roma ntée.

²⁵ Kidáa ne, kaka'an Jēsuu:

—Kué'e ntō ña tsiñu ka'nu i san nee é kāduku ntée ña ne, kué'e nto Xuva kō nee iña é iña ña —ka'an Jésuu.

²⁶ Ña ni kúvi nī'i ña nté koo tsi'i kuétsi ña Jesuu kuénta iña tú'ūn é kāka'an ñá mé'ñū ña'a san. Koó dā kúdu'va ña é kuān nte íni ña nté koo nantiko koō ñá ne, diin diin sa intóo ña.

Kuenta iña i é ntoto o tē xi'i o
(Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)

²⁷ Rkontûví ne, kué'ēn ña saduceú san, kukoto ñá Jesuu. Tsí divi ñā ne, ña ntákuinti'xe ña te nuu é ntaā i é ntoto o tē xi'i o. Dukuān né, tsixe'e ña Jēsuu núu i sá'a:

²⁸ —Mastru, ini nto tsí Muiseé ne, xntée na'a ña tsí te uun ñatíí kuví ña ne, ntukíí ñadīī ña é ntē ña ni xío i'xá ña ne, kantio é nātánta'a ñadīī kií san ni ēní xii ña vata koo é kōo i'xá ña ni ñā kuenta iña ñá xi'í san. ²⁹ Uun ito ne, ió u'xe ñá'a ení ña. Ña é kuvi ūun sán ne, tánta'a ña ne, xí'i ña dī'na dá kōo i'xá ñadīī ña. ³⁰ Ña é kuvi ūví san ne, natánta'a ña ni ñadīī kií san. Xí'i ñā dí ne, nté uun i'xá ña ña ni xío. ³¹ Kidáa ne, nātánta'a ña é kuvi ūní san ni ñadīī san. Dukuān né, un ntī'i ñā e kúvi u'xe ñá'a sán ne, xí'i ntī'i ña e nté uun i'xá ña ña ni xío. ³² Kidáa ne, xí'i ñadīī san dī. ³³ Vī'i a vé ne, tē ntóto ña da xi'í ña ne, ¿xoo ntu é kuvi ña dī'i i ña? Tsí un ntīī ña é u'xe ñá'a san tánta'a ña ni ñadīī san —ka'an ña.

³⁴ Kidáa ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Ñuxiví sa ne, ñatíí ni ñadīī san ne, ntátánta'a ña. ³⁵ Ntá tsi tē xoo é ni'i i é xee e dukún kán ne, ntoto dadī ña nī ña xi'í san ikān ne, tē tíi te ña dīī ñá ne, ña tánta'a ká ña. ³⁶ Tsí ña kuví ka ña, tsí ntuvi ña vata ntāa ánjē san, ntuvi ña i'xá Xuva kō, tsi e ntóto ña. ³⁷ Uun tsi nte mí Muisee kaká'an ña tsí ntoto ña xi'í san da xntée na'a ña iña xuku é kai'xi san. Ikān ne, kaka'an ña tsí Xuva kō né, dīvi Xuva Ābraan ni Ísaa ni Jácoo. ³⁸ Xuva kō ne, ñá te Xuva ñā xi'i i, tsí Xuvā ña ntantító ña. Tsí kuenta iña Xúva kó ne, é un ntī'i ñā ntantító ña —ka'an ña.

³⁹ Kidáa né, ió mastrú leí san ne, ntáka'an ña:

—Vá'ā ó kaka'an ntó, Mastru —ka'an ña.

⁴⁰ Kidáa ne, ú'vī ña e tsixe'e ká ña ña.

¿Xoo ntu é uvatā Cristu?

(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)

⁴¹ Jesuú ne, tsixe'e ñā:

—¿Nté kui kuān ó kaka'an ntú nto é Cristú ne, i'xá Davii ña? ⁴² Dīvi tsi Dāvii kaká'an ña ini tutú Sálmū san: Xuva kō ne, kaka'an ñá nī Tó'ō ko: “Kutúvín diñi kua'a kó san

⁴³ un tsi da nté natsi'i ú ña ntaínchu'vi o má xe'ē ó san", ka'an ña. Kuan ō ka'an Dávii. ⁴⁴ Ntá tsi ǀnté ntu koo kuvi vií Cristu i'xá ika Dāvii? Tsí mii Dāvii san ne, kaka'an ña e Tó'o ña ñā —ka'an Jéssuu ni ña.

Dā tsi'i kuétsi Jesuu mástrú lei

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54)

⁴⁵ Un ntiǀ ntiǀ ña'a san ntaíni ña dá kakā'an Jéssuu ni ña ntiñí'i ñā:

⁴⁶ —Kuenta tsí vií nto nī mastrú lei, tsí dóo ini xku'un ña doo nani, ta'an i e ntañú'u ña e dóo ki'in iní í san, da ntaíka ña. Dōó ntio ña é kā'an ñá'a san ni ñā ntiusi da ntaíka ña mé'ñū ñuú san. Tē xee ñá má vi'í mí ntánataká nuu ña Israeé san ni vī'i viko sán ne, ntánantuku ña mí'í e dií ka vá'a o é kuntōo ña. ⁴⁷ Ña tsíkán ne, ntánakuido nuu ña vi'í ñadǀ'i kíi san. Ntá tsi dóo na'a ntáka'an ntâ'ví ña vata koo é ña kutuni ñá'a san te dóo kini ntáa ña. Ña kuān ntáa sán ne, dií ka kue'e ní'i ña é nto'o ña nta'a Xuva kō —ka'an Jéssuu.

21

Diú'ūn é xē'é ña dǀ'i kii, ña dóo ntā'vi

(Mr. 12:41-44)

¹ Jesuú ne, ntāni'i ña nuu ña, kaito ña ña kuika nté o de ña e ntátsu'un ña diu'un ini etún san. ² Ikān dǀ ne, iní ña uun ñadǀ'i kíi ntâ'ví, kaxnúu ña úvi diu'un kuaán kuetsǀ sán ini etún san. ³ Kidáa ne, kaka'an Jéssuu:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u tsi dií ka nuu á'vi diu'un é kaxnuu ñadǀ'i ntâ'ví san é vāta kaa e tsú'un un nti'i ña nguii san. ⁴ Tsí ña nguii sán ne, kūdii diu'un é ntoó ka iña ña xe'é ña, ntá tsi ñadǀ'i ntâ'ví san ne, xé'e nti'i ña vata kaa é ió iña ña —ka'an Jéssuu.

Dá kakā'an Jéssuu é nāntatsin xúkūn ka'nu san

(Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)

⁵ Iō ñá'a sán ne, ntáka'an ña tsi xúkūn ka'nu sán ne, ñá tē nté kaa vá'ā o, tsi dóo va'á xuu kúvi, nī é iō iní i kán é xē'é ña'a san doméni. Kidáā ne, kaka'an Jéssu:

⁶ —Vé'xi ntúvi é un ntí'i sá'a e ntaíní nto ne, nantatsin ntí'i. Nté uun ká xuu ña kodo nti'i tá'an —ka'an ña.

*Núu ī é vē'xí é kūvi di'na dá ntī'i ñuxiví sa
(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)*

⁷ Kidáa ne, tsixe'e ña ñā:

—Mastru, ¿amá ntu é kuān koo kuvi sá'a? ¿Neé ntu nuu i kuvi di'na dá kuan kōo kuvi? —ka'an ña.

⁸ Kaka'an Jéssu:

—Kuenta tsi víi nto vata koo é ña kaní nta'ví ña'a san nto, tsi ñá te da dīi ñá'a ki'xi ña é ká'an ña é divi ñā é Cristu ña ne, ká'an ñā tsi é xee ntúvi i é ntí'i ñuxiví sa di, ntá tsi ña ku xkuntíkin ntó ña. ⁹ Te tēkú nto mí kakuvi du'xēn, mí ntánā ñá'a sán ne, ñá ku u'vī ntó, tsi sá'ā ne, kuétsī é kuān koo kuvi di'na, ntá tsi vata xée ntúvi é ntī'i —ka'an ña.

¹⁰ Kidáā ne, kaka'an xtúku ña ni ñā:

—Uun ñuú ne, nāá ni tūku ñuú san ne, ña tsiñu i sán ne, víi ña du'xen ni tūku ña tsiñu i. ¹¹ Iō vadá ñuú san ne, dōo ntii tāan; kutamá ña'a sán ne, kunūu kui'i e dóo ntii iní i, e dóo katíin ña'a san. Koo nuu i e dóo donchu'ví koo kuvi é vē'xí e dukún kán di.

¹² 'Ntá tsi di'na dá kuvi un ntí'i sá'á ne, divi ntō ne, tiin ña nto. Kada xení ña ni ntō. Kí'in ní'i ña ntō é kōto nteé ña nto vi'i mí ntánataká nuu ña Israee. Tsu'un kutu ña nto viūtun. Kí'in ní'i ña nto ntā'a rei ni ñá tsiñu ka'nu i san di kuenta iña i e ntákuinti'xe nto ko. ¹³ Kuan kōo ni'i nto itsi é ntaa nto ni ñā'a kuenta iñá ko. ¹⁴ Tsun rkó tsiñu nto víi nto é ña koo tú'vē nto di'na nté koo nantiko kōo nto é nada'an ntō kúñu ntō. ¹⁵ Tsi xu'ú ta'xi u tú'ūn e dóo kuki'in iní ntó vata koo e nté uun ña ntaínchu'vi nto ña kuvi víi ña ni ntō, é ntē ña kuvi ka'an ntée ña nto. ¹⁶ Ntá tsi divi ntō ne, dá'vī ña'a san nto dóvete, un tsi nté uva nto, ni ení nto, nī ñavi'ntó, nī ña dóo vá'a tiin ní'i ntō di. Iō ntó ne, ka'ní ña nto. ¹⁷ Dá kanñ ñuxiví san ne, ñá ntio kue'en ñá'a san nto kuenta iñá ko. ¹⁸ Ntá tsi nté uun idi

diki nto ña kunáa. ¹⁹ Na kūtií nto nima ntó ne, kuan kōo ni'i ntó ntuvi iña nto.

²⁰ 'Ntá tsi tē íni nto tsi ntánti'u nuu sntadún san ñuú Jerusaleén ne, kidáa ne, kūtuni nto tsi e xée ntúvi é nantatsin nti'i. ²¹ Kidáa ne, ña ntoo ñuú Judeá ne, na kūnu ñá, ntaa ñá rki uku kan. Ña ntoo ñuú Jerusaleén ne, na ntii ña, kī'in ña. Ña ñu'u má kū'u kán ne, ñá ku naxēé ka ña vi'i ña. ²² Tsí ntuvi tsikán ne, kiní ña'a san dóxo, tsí da mií é kūntaa ntí'i é ūve na'a kaka'an tú'un Xuva kō. ²³ ;Ntā'vi ide ñádī'i, ña é ñu'u i'xá i ntuvi tsikán, ni ñádī'i, ña ntánatsitsí i'xá i! tsí ña te kú've nto'o ña'a san, tsí uun doxo ka'nu kuvi ñuú sa'a. ²⁴ Iō ñá ne, ka'ní nuu ña ñá káa. Iō ñá ne, kī'in ní'i ña ña viūtun é tuku e túku ñuu dá kanñi ñūxiví sa. Ña'a, ña é ña ni kuintí'xe i Xuva kō ne, kodo ntí'i ña ñūú Jerusaleen un tsi da nté ku é kūntaa ntúvi e xtúvi Xúva kō.

Nté koo nainu xtúku u, xu'u é vēxkúvī ú ñatīi

(Mt. 24:29-35, 42-44; Mr. 13:24-37)

²⁵ 'Kidáa ne, koo dóxo é kīni o núu ngántii, ni xōo, ni kāmī san. Ñūxiví sa ne, dōo kúdana ña'a un ntíí ntíí ñuú san ne, dōo ú'vī ña e dóo donchū'ví koo kuvi ntute ñu'u kán é kākā'an ñu'u. ²⁶ Ña'a sán ne, kūvī nuu ña e dóo ntaú'vī ña e ntádē kuení ña nee iña é kākūvi ñūxiví sa. Un vá'a tsi kantá nuu nuu i é iō e dukún kán. ²⁷ Kidáa ne, kiní ña tsí xu'u é vēxkúvī ú ñatīí ne, nainú u mé'ñū viko nu'u e dóo iō kō é vīi u é un ntí'ī, e dóo kaxi'í nuu ka'nu u. ²⁸ Te iñi ntuvu é kuān koo kuvi sá'a ne, nākuntāñi nto, ntaa ni'i nto diki nto, tsí ntuvi tsikán ne, nakáku nto —ka'an Jesús.

²⁹ Kaka'an ñá kuenta iña i sá'a:

—Koto nto utun ígu san, o da nēé ka utun. ³⁰ Tē íni nto tsí kanakōdó xuku i ne, kutuni ntó tsi é vē'xi étsin ntuvi ka'ni. ³¹ Dukuān né, tē íni nto é kuān koo kuvi sá'a ne, kutuni ntó tsi é vē'xi étsin ntuvi é kadā kû've Xuva kō.

³² 'Nuu é ntaā i é un ntí'i sá'a kúntaa dí'na dá kūvī ña'a, ña ntántoo vevii. ³³ E dukún kan ni ñūxiví sa ne, ntí'ī, ntá tsi tú'ūn é kākā'an u ne, da mií é kúntaa.

³⁴ 'Kuenta tsí vií nto. Ñá ku dā vá'a nto é na ntūka'xi nima ntó é vii nto é kīni kaa. Ñá ku nakuinī nto kúñu ntō

é kada ki'vi ntō. Nǎ ku ntē dúkuan kadā kuení nto nee é kantio nto ñuxiví a, vata koo é ña da née iní nto xee ntúvi tsikan, ³⁵ é vata kaa chitō. Tsi vé'xi nti'xe ntuvi tsikan iña un ntiñ ntí ña'a san, ña ntōo da kaniñ dū'va ñuxiví a. ³⁶ Na kōo tú'vē ntō ne, nguentúvi tsi ka'an ntā'ví nto vata koo é nakáku nto é un nti'i nūu i é kuān koo kuvi, vata koo é kūvi xee ntó nta'a ko, xu'u é vēxkúvī ú ñatīi —ka'an Jéssuu.

³⁷ Ntuvi ā ne, tuví Jessuu má ukún kan, kanañē'e nǎ ña'a san. Niñú a ne, rki uku é nani Ōlivu kañé'e ña. ³⁸ Tévváá du'va tsi ntáxee ntiñ ntí ña'a san má ukún kǎn é kīni ña é kǎka'an Jéssuu.

22

Dā náataká nuu ña'a san é ntukū nuu iní ña nté koo tīin ña Jessuu

(Mt. 26:1-5, 14-16; Mr. 14:1-2, 10-11; Jn. 11:45-53)

¹ E xée ētsin viko da ntaé'xí ña tañú'ū é ña kadáka u'xen íā. Viko sǎ'á ne, é naka'ān ña Israeé san nté ō nakáku Xuva ko ña dā ntáka ña ñuú Egtō. ² Kidáā né, tō'ó dutu ní mastrú leí san ne, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ní ña Jessuu, tsi ntaú'ví ñá ña'a san.

³ Kidáā ne, kúkii é ña vá'ā san nima Júda, ñá nani Iscāriote, ña é uun ña'a uxuvi ñá'a pustrú san. ⁴ Nǎ sǎ'á ne, kué'en ña, kūkoto ñá tó'ō dutu ní ñá odo nūú ini ukún kǎn, nté koo vií ña é ntāda ña kuenta Jéssuu ntá'a ña. ⁵ Kidáā né, dōo diní ña. Xé'e ña xu'u ña é kuē'é ña diu'un Júdā san. ⁶ Divi ña dí ne, xé'e ña xu'u ña ne, dā éni ntu'u ña ntukū nuu iní ña nté koo ntada ña Jessuu kuénta ntá'a dutu é ntē xoxó kiní i.

Dā xee ntúvi é kǎ'xí ña tañú'ū é ña kadáka u'xen íā

(Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

⁷ Kidáā ne, xée ntúvi é kǎ'xí ña tañú'ū é ña kadáka u'xen íā ne, divi tsi ntúvi dí ne, kantio é ka'ní ñá a le'ntu iña víkó san. ⁸ Kidáā né, taxnúu Jéssuú Pedru ní Juaán san, kaka'an ña:

—Kue'ēn ntó, kūtsoo tú've nto é kā'xi o iña viko san — ka'an ña.

⁹ Divi ñā né, tsixe'e ñā:

—¿Mí'i ntū ntio nto é kāda vá'a nti? —ka'an ña.

¹⁰ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Te kūkí'vi nto ñuú san ne, nani'i ta'an nto úun ñatīi, ñā ni'i uun xoó ntute. Kuntikīn ntó ña un tsi nte nú vi'i mí ntī'vi ña ne, ¹¹ dá kā'an ntó nī tó'o vī'i san: “Katsixe'ē Mastrú san nto: ¿Mí'i ntu vā'á o mí kūvi ka'xí u nī pustrú ko iña vikó san?”, kuan kōo ka'an nto. ¹² Kidāā né, nañē'e ñā nto uun ne'u vi'i ka'nu mí odo nti'i ta'an san mí iō tu've ne, ikan kāda vá'a nto é kā'xi o —ka'an ña.

¹³ Kué'en ñā né, nāni'i nti'xe ña un nti'ī é kāka'an Jesúsú ne, dā de vá'a ña é kā'xí ña kuenta iña vikó san. ¹⁴ Dā xee úra í ne, Jesuu ní pustru ñā ne, kántōo ña nú mesa kan.

¹⁵ Kidāā ne, kaka'an Jesúsú:

—Ñā tē nté kaa ntio ko é kā'xí dadīi ú ni nto viko sā'a di'na dá kūvī u. ¹⁶ Ká'ān ú ni ntō tsi nté uun ito ká ña ka'xí ka ú iña viko san un tsi da nté kūntaa é un nti'ī iña Xuva ko mí kadē kú've ña —ka'an ña.

¹⁷ Kidāā né, kī'i ña e'xin é ñu'u ntute tinti'ó ne, dā naku'é ña sintiá'vi nta'a Xuva kō, kaka'an ña:

—Kī'i nto sá'ā ne, dá ko'o dava nto ni tā'an nto xe un xé un ntō. ¹⁸ Ká'ān ú ni ntō tsi nté uun ito ña ko'ó ka ú ntute tinti'o un tsi da nté kī'xi Xuva ko, kīxkada kú've ña —ka'an ña.

¹⁹ Kidāā ne, kī'i ña tañú'ū san, da naku'é ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kātsin dava ña é kā'xí ña, kaka'an ña:

—Sá'ā né, kūñú ko é ntūvi kuenta dóxi'í kān kuenta iña nto. Vii nto sá'ā vata koo é naka'an ntō ko nté o dé u kuenta iña nto —ka'an Jesúsú san.

²⁰ Kuan o dé ña ni e'xin san di dā kuvi é'xi ña, kaka'an ña:

—E'xin sá'á ne, núu ī é xēe é ta'xi Xuva ko xū'u ña é kātī ú niñí ko kuenta iña nto. ²¹ Ntá tsi vevíi ne, ñatīi, ña diko xu'ú ko ne, tuví dadīi ña nī ko nú mesá sa. ²² Vevíi ne, xu'u é vēxkúvi ú ñatīi ne, da miī é kī'ín u itsi e tá'xi Xuva kō, ntá

tsi jñā ntu ntá'vi ide á ñatīi, ñā é diko xū'ú ko san! —ka'an ñā.

²³ Kidáa ne, eni ntu'u ñā ntátsixe'e tā'an ñā xe un xé un ñā:

—¿Xoō ntu ñá'a, ñā diko xū'u ñá san? —ka'an ñā.

¿Xoó ntu é díí ka nuu á'vi i?

²⁴ Kidáa ne, ntánatīin ñā kuenta iña i xoo é díí ka nuu á'vi i, te kuinī ñā. ²⁵ Ntá tsi kaka'an Jesús:

—Rei iña ñā túku ñuú san ne, dōo ntádē kú've ñá iña ñá ñuú ñā. Ntá tsi ntáka'an mí ñā e dóo vá'ā ó de ñā ni ñā'a ñā. ²⁶ Ntá tsi ñā'vi ntō ne, ñá ku kuān xkoó de ntō. Dā xóo ká ñā'a nto, ñā dóo nuu á'vi i ne, na vii ñā vata tsi kaa uun ñā kuetsī, ñā é kui dutsi i. Xoo é kade kú've i ne, na vii ñá vata kaa ñā é kaxntīi. ²⁷ ¿Xoó ntu é díí ka nuu á'vi i kuan: ñā tuví ntu nú mesá san ne, o ñā katsu'un ko'o? ¿Ñā ntu te ñá tuvi nú mesá san? Ntá tsi xu'ú ne, vata kaa ñā katsu'un ko'o san kaa u é tuví u ni ntō.

²⁸ Ñā'vi ntō né, ñā kuē'en tsí ntuvi é ntoo nto nī ko dá kanto'o kó da nēé ka nuu i. ²⁹ Xu'ú ne, ta'xi ú itsi é kadā kú've ntó vata o tá'xi uva kō é kada kú've u. ³⁰ Mí kadē kú've u ne, dadīi tsi ko'o ká'xi o ni ntō nú mesá ko. Kuan koo kuntōo nto é kadā kú've nto iña uxuvi táta ñā Israeé san ñā —ka'an ñā.

*Dá kakā'án Jesuu é ká'án Pedru tsi ñá ini ñá ñā
(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38)*

³¹ Sá'a kākā'an Jesús:

—¿Aí, Simuun! Koton tsí tó'ō e ñā vá'ā san ne, kaikan o é kídí nuu o vatā ó de o nī trigu. ³² Ntá tsi xu'ú ne, é ikán u kuenta iña o vata koo é ñā xtuvín miin é kākuinti'xe o. Ñā'vi né, te ntiko kōon é kuinti'xe o kó ne, xntiīn enī o vata koo é díí ka kuinti'xe ñā ñā —ka'an Jesús ni ñā.

³³ Kaka'an Símuun san:

—Tō'o, é iō tu've u é kē'fn u ni nto, kuān te viútun, kuān te dóxi'í kán ñā —ka'an ñā.

³⁴ Kidáa ne, nantíko kōó Jesuu, kaka'an ñā:

—Pedru, kaka'án u ni ō tsí veví ne, di'na dá kāna lí'xí sán ne, úni ĩto ka'an tsí ñá inín ko —ka'an ña.

Dā xee ura é kōto nteé ña Jesuu

³⁵ Kidáā né, tsixe'e Jēsuu ña ntini'i ñā:

—Dā táxnūu ú nto é kī'in nto e nté ĩtin ntó ne, nté ññ e kañú'u diu'un nto, nté ntí'xen ntó di, ¿vá neé ntu kunaá nteē nto? —ka'an Jēsuu.

—Ñá tē nee —ka'an ña.

³⁶ Kidáā ne, kaka'an Jēsuu:

—Ntá tsi veví ne, nadama. Xoo é ió itín i ne, na kuído ñá, ni ññ é xku'ún diu'un ña. Xoo é ña tuvi káa i ne, na nadiko ña kūtuun ñá ne dá kuīin ña káa ña. ³⁷ Tsí kaka'án u ni ntō tsí kantio é kūntaa ntí'i é kākā'an tú'un Xuva kō: “Ide ña ni ña vatā ó de ña ni ñá iō kuetsí i”, ka'an. Tsi é un ntí'ĩ é ūve na'a kuenta iñá ko ne, kuetsi é kūntaa ntí'i —ka'an Jēsuu.

³⁸ Ña ntini'i ñā ne, ntáka'an ña:

—Tō'ó, i'a ió uvi káa —ka'an ña.

Divi ñā ne, kaka'an ña:

—Xée ō tsi sá'ā —ka'an ña.

Dá kākā'an ntâ'ví Jesuu má utun Getsemanii

(Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42)

³⁹ Kidáā né, kīi Jesuu, kué'en ña xūku é nani Ōlivu vatā xkoó ini ña. Ña ntini'i ñā ne, ntántikin ñá ña, kue'en ña.

⁴⁰ Dā xee ña íkán ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Kantá'ví ntó vata koo é ña kó'xo nto nuu i é kīni kaa —ka'an ña.

⁴¹ Kidáā ne, kīi nteé xio Jesuu, kué'en ika ñā vata kaa mí nakuita ō xuu. Nákunchití ñā é ka'an ntâ'ví ña. ⁴² Kaka'an ña:

—Ūvá, tē ntio nto ne, nakakū ntó ko é kanto'o kó nuu i sá'a. Ntá tsi ña vií nto é ntio kó, tsi é ntio mii ntō —ka'an ña.

⁴³ Kidáā ne, vé'xi ūun ánjē iña Xuva ko é xntii ña ñā. ⁴⁴ É kuān nte kantó'o ña ne, ññ kué'en ini ña kaka'an ntâ'ví ña ne, uun tsi katoó na'nu nte nú'u kan tiin ña é vata ito ññi.

⁴⁵ Dā kúvi ka'an ntâ'ví ña ne, nákuntĩtsí ña, kue'en ña mí ntoo ña ntĩni'i ñā. Dìvi ñā ne, e ntákidi ña, tsi dóo kunta'xa iní ña. ⁴⁶ Kidáā ne, kaka'an Jésuu ni ña:

—¿Nté kui kuān nte ntákidi ntú nto? Nakuntáñĩ ntó ne, dá ka'an ntâ'ví nto vata koo é ña kó'xo nto nuu i é kīni kaa —ka'an ña.

Dā t̃iin ña Jesuu

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)

⁴⁷ Kaka'an dúkuan Jesuu da xée ñá'a san é ña te da díi ña. Ña é nanĩ Júdā, ña é kuvi ūxuvi ñá'a pustru ñá ne, odo nuū ña vé'xi ña nuu ña'á san ne, dā xee ñá mí tuví Jesuú san ne, dā é'xi ña xu'u ña. ⁴⁸ Kidáā ne, kaka'an Jésuu:

—Xo'ōn, Júdā, ¿vá xū'u ntu kó ka'xin é dikōn kó, xu'u é vēxkúvi ú ñatĩi? —ka'an ña.

⁴⁹ Ña ntántoo ni Jēsuú san ne, ntaíto ña nee é kuvi ne, tsixe'e ñā:

—Tó'ó, ¿ka'ní nuu ntu o ñā káa san? —ka'an ña.

⁵⁰ Uun ña'a ñā né, ntuku kui'ĩ ñá ña kade tsiñu iña tó'ō dutú san, ē'nté ña lo'xo kua'a ña. ⁵¹ Ntá tsi kaka'an Jésuu:

—Na koo mii nto ñā. Kuan tsi koo na kōo —ka'an ña.

Kidáā ne, t̃iin nta'a Jēsuu ló'xo ña kade tsiñu san ne, ntuvá'a. ⁵² Kidáā ne, kaka'an ñá nĩ tó'ō dutu ni ñá odo nūu ini ukún kan, ni ñatā san, ña xee é t̃iin ña:

—Dìvi ntō ne, odo nto káa ni ūtun, é vāta te ña du'ú u.

⁵³ Da itúví ú ni ntō utén utén ini ukún kán ne, ntē ña ni t̃iin ntá'a ntō ko, ntá tsi ura í e dóo neé sa ne, ña ña i é kāduku ntée nto e ntáde ntō nuu i é kīni kaa —ka'an Jésuu.

Dá kakā'án Pedru é ñá ini ñá Jesuu

(Mt. 26:57-58, 69-75; Mr. 14:53-54, 66-72; Jn. 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Kidáā ne, t̃iin ña Jesuu, kué'en ni'ĩ ña ña nú vi'ĩ dutu ñá odo nūú san. Kué'en Pedru, kántik̃in ika ika tsi ñā.

⁵⁵ Ikān t̃ívi ña ñu'u nu kí'ĩ kán ne, da túni ña nt̃ikō diñi nchú'ūn san. Kátūvi Pedrú san ni ñā ña. ⁵⁶ Kidáā né, uun ñadĩ'i, ña é kade tsiñu sán ne, iní ña é ikān tuví Pedrú san nchú'ūn san katúni ña ne, íntē'á ña ña ne, kaka'an ña:

—Ñã sã'á ne, dadĩĩ íka ñã ni ñã tsĩkan —ka'an ñã.

⁵⁷ Ntá tsi Pedrú san ne, tee xu'ũ ñã, kaka'an ñã ni ñadĩ'í san:

—Xu'ú ne, ñã íní u ñã é kãka'an ntó san —ka'an ñã.

⁵⁸ Dã kú e ví'i ne, é tũku ñã'a íni ñã ñã ne, kaka'an ñã:

—Divĩn né, kakuini'i o ñã tsĩkan —ka'an ñã.

Ntá tsi Pedrú san ne, kaka'an ñã:

—jÑã'á ni san! Ñã te dívĩ ú —ka'an ñã.

⁵⁹ Dã kúvi uun urá ne, é tũku ñã kaka'an ñã:

—Nuu é ntaā ntí'xe i tsí ñã sã'á ne, dadĩĩ íka ñã ni ñã tsĩkan, tsí dadĩĩ ñuu ñã ñuu Galilea —ka'an ñã.

⁶⁰ Kídãã ne, kaka'án Pedru ni ñã:

—Ñã íní u nee é kãka'an nto —ka'an ñã.

Ura dú'va tsi i dá kakã'án Pedrú ne, kãna tsi lí'xĩ san.

⁶¹ Kídãã ne, xkokótó Jesuu, mí tuví Pedru. Kídãã ne, nánũ'ú Pedru íni ñã nté o kaka'an Jẽsuu ni ñã tsí di'na dá kãna lí'xĩ sán ne, úni ĩto ka'an ñã e ñã ini ñã xoo ñã'a ñã.

⁶² Kídãã ne, kíi Pedru kí'i kãn ne, dõo éku ñã.

Dã narkĩnteē ñã Jesuu

(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)

⁶³ Ñatĩí, ñã ntáde kuenta Jẽsuú ne, nãrkĩnteē ñã ñã ne, ě'ní ñã ñã. ⁶⁴ Ēdí ñã ntuxnúu Jẽsuú ne, dã ntãka'an ñã ni ñã:

—Ká'ãn ve, ¿xoo ntu é'ni i o? —ka'an ñã.

⁶⁵ Dõo titĩn ka nuu i é ntãka'an kíni ñã ni ñã di.

Dã intĩsi mē'ñu Jesuu nuu ñã tsiñu i

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Jn. 18:19-24)

⁶⁶ Dã tuví san ne, nátaká nuu ñatã ñã Israeé san nĩ tó'õ dutu ní mastrú leí san. Kue'en ní'i ñã Jẽsuu mé'ñũ ñã tsiñu na'nu i ne, dã íkãn tsĩxe'e ñã ñã:

⁶⁷ —Ká'an é nuu é ntaā i te Cristu ntí'xen —ka'an ñã.

Divi ñã né, kaka'an ñã:

—Te kã'án u tsí dívĩ ú ne, ntē ñã kuintí'xe nto ko. ⁶⁸ Te tsixe'ē ú nto dí ne, ntē ñã nantiko koó nto é kã'án u. ⁶⁹ Ntá tsi un tsi nté veví ne, xu'u é vëxkúví ú ñatĩí ne, tuví u diñi kua'a Xuva kō, ñã é díi ka ka'nu kue'en —ka'an ñã.

⁷⁰ Kidáā ne, un ntíí ntīī ña tsíxe'e ña ñā:

—Kidáa ne, ¿divi ntūn é i'xá Xuva kō kuan? —ka'an ña.

Kaka'an Jesúsú:

—Mii xntō ntáka'an ntó nee ñá'a u —ka'an ña.

⁷¹ Kidáā ne, ntáka'an ña:

—¿Mí'i ntū kantio ká kō ña é kā'an ntaa? Tsí tutun mii ko téku ko e kéne ña kaka'an ña —ka'an ña.

23

Dā intítsi mē'ñú Jesuu núu Pílatu

(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Jn. 18:28-38)

¹ Kidáā ne, un ntíí ntīī ñá nakuntáñī ñá ne, dā kue'en ni'i ña Jesúsú ntá'a Pilatu. ² Ikān éni ntu'u ñā da'ví ña ña dovete, ntáka'an ña:

—E ní'i ntí ñatīi sa'a é kanativī ñá ñuú ntī. Kaka'an ñá tsí ña vá'a ō e ntá'vi ntí diu'un xōo íña ñuú Romá san. Kaka'an ñá di tsí divi ñā é Cristu ñá, divi ñā é kuvi ña rei di —ka'an ña.

³ Kidáa ne, tsixe'e Pílatú san Jesuu:

—¿Vá divin ntūn é kūvin Rei íña ñá Israeé san? —ka'an ña.

—Mii xnto kākā'an nto —ka'an Jesúsú.

⁴ Kidáā ne, kaka'an Pílatu ni tó'ō dutu ní ña'a san:

—Ñá kānani'í ko kuétsi ñatīí sa'a —ka'an ña.

⁵ Dā díí díí ka xío ntīī ñā'a san, ntáka'an ña:

—Vé'xi ña, kanakutsu'un ña ñā'a san nchú'un é kanañē'e ñá kaniñi ñūú Judeá ne, nté ñūú Galileá ne, un tsi nte í'a di —ka'an ña.

Dā intítsi mē'ñú Jesuu nuu Heródē

⁶ Dā téku Pilatu sá'a ne, tsixe'e ña te ñatīí sa'a ne, ña ñuú Galilea ña. ⁷ Dá kakā'an ña tsí divi ñūu ñá ne, taxnūu ña ña nta'a Heródē, ña tsiñu na'nu i ñuú Galilea, tsí tuví ña ñuú Jerusaleen ntúvi tsikan. ⁸ Dā íni Heródē san Jesúsú ne, dōo diní ña tsí e títin ntuvi é ntio ña é kiní ñá ña, tsi téku ña e ntáka'an ñá'a san íña ña. Ntio ña é kiní ña é víí ña nuu i e dōo ka'nu. ⁹ Dōo tsixe'e ña ñā, ntá tsi ña ni ká'an

kue'en tsí Jesuu. ¹⁰ Ikān ntāñi tó'ō dutú san nī mastrú leí san, e dóo ntátsi'i kuetsi ña ña. ¹¹ Kidáā ne, Heródē san ni sntadun ñá ne, dē xení ña ni Jēsuu. Nārkintee ñá ña ne, naxnūu ña ña du'nu e dóo va'a vata kaa é kainúu rei. Kidáā né, nataxnūu xtuku Heródē san ña nta'a Pilatú san. ¹² Ntuvi tsikán ne, dōo vá'ā o tiin Pilatú san ni Hēródē sán, kuān te ntuvi dí'na ne, dōo ínchu'vi ta'an ña.

Dā ntúvi kuenta Jesúsú é kuví ña

(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15; Jn. 18:39-19:16)

¹³ Kidáā ne, Pilatú san ne, nataká nuu ña nī tó'ō dutú san, nī ña tsiñu i, ni ñā'a sán ne, ¹⁴ dá kakā'an ñá ni ñā:

—Divi ntō é vēxní'i nto ñatíí sa'á nta'a kó ne, ntáka'an nto tsí kanativi ñá ña'a san, ntá tsi xu'ú ne, tsixe'ē ú ña nuu ntó ne, ñá ni naní'í ntí kuétsi ñā nté uun nuu i vatā o ntáka'an nto. ¹⁵ Nte Heródē ña ni naní'í ña kuétsi ñā. Dukuān é nataxnūu xtuku ña ña nta'a ko. Koto nto tsí ña té neé ni íde kue'en tsí ña é kuví ña. ¹⁶ Nanto'o ú ña ne, dá nakāka xaa ú ña —ka'an Pílatú san. ¹⁷ Tsi dá kakūvi viko sá ne, da mií é nakāka xaa Pilatú san uun ña'a, ña ñu'u kutu, xoó ña'a é ntio ña'a san é ntíi ña.

¹⁸ Ntá tsi kuédadii tsí éni ntu'u ñā ntákachu'u ña:

—¡Ka'ní nto ña sá'á ne, nakāka xaa nto Barabaá san! —ka'an ña.

¹⁹ Barabaá san ne, nuu kutu ñā, tsí idé ña du'xen nī ña ñuu í ne, e'ní ña ña'a. ²⁰ Pilatú san ne, ntio ña é nakāka xaa ña Jesuú ne, kaka'an xtúku ña ni ñā'a san. ²¹ Ntá tsi díí díí ka ntii káchu'u xtúku ña:

—¡Na xntee ntó ña ntiká krusi kan! ¡Na xntee ntó ña ntiká krusi kan! —ka'an ña.

²² É kuví ūni íto kākā'an xtúku Pilatú san:

—¿Nee iñá ntu é kīni kaa idé ña? Tsí ña kánani'í ko kuétsi ñā é kuétsi é kuví ña. Nanto'o ú ña ne, dá nakāka xaa ú ña —ka'an ña.

²³ Ntá tsi ña'a sán ne, ntaxío ntii ña ntáka'an ña tsí da mií é na nākuntée ña ntiká krusí san. Un tsi vāntiñi ña ntáka'an ña. Kūvi idé ña ni'í ña é ntio ña. ²⁴ Pilatú san ne, íde ña vatā o ntáka'an ñā'a san. ²⁵ Nakāka xaa ña ñatíi, ña

nuu kutu viutun san kuenta iña i é idé ña du'xen nī e é'ní ña ña'a sán di, ntá tsi ntāda ña kuenta Jésuú san nta'a ña'a san vata koo é vii ñá ni ñā nee é ntio ña.

Dā intée Jesuu ntíkā krusi

(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Jn. 19:17-27)

²⁶ Dā kue'en ni'i ña Jesuu é na xnteē ñá ña ntíkā krusi ne, tiññ ña uun ñatīi, ña ñuú Cirene, ñá nani Simuun, ñá vé'xi uun rantsu. Kuétsi é idé ña'a san ña é kunī'i ña krusi san é kuntikin ñá ata Jésuú san.

²⁷ Ná tē nté kaa ña'a ntántikin ñá ña ne, ñá te da dii ñádī'í san dóo u'vi ntákuvi ña, ntaéku ña kuenta iña Jésuu.

²⁸ Dā íto Jésuú san ñadī'í san ne, kaka'an ña:

—Nto'ó, ñadī'í Jerusaleen, ñá ku ntē dúkuan ēku nto kuenta iñá ko, ntá tsi kueku nto kuenta iña mii nto ni i'xá nto. ²⁹ Tsi vé'xi ntūvi é ká'an nto: “Nté kuān nte va'á ña'a san, ña é ña ni kuvi kóo i'xá i, nī ña é ña ni ñū'u i'xá i í'xi i, nī ña é ña ni natsitsi í'xá di”, koo ka'an nto. ³⁰ Kidāā né, kani ntū'u ñā'a san ká'an ña é na nūu xuku san mí ntántoo ña, é ntio ña é kutāvi núu ña é kunuu xū'u ña. ³¹ Ntá tsi te kuan ó ntāde ni'i ña utun xi'í sán ne, ¿ntē ntú koo vií ña ni ūtun itsí san kuan? —ka'an Jésuú san.

³² Kue'en ní'i ña ūvi ña'a ña kini ntāa é dādīi ka'ní ña ña ni Jésuu. ³³ Dā xee ñá xuku é nani Xkīdīki Ntíxi sán ne, ikān nāxnteē ñá Jesuu ntíkā krusi, ní ntuvi ñá'a ña kini ntāa san: uun ña ne, diññ kua'a Jesuu intée ña; uun ña ne, diññ datsin ña intée ña. ³⁴ Jésuú ne, kaka'an ña:

—Ūvá, kada ka'nu iní nto ni ñā, tsi ñá ini ñá nee iña ntāde ña —ka'an ña.

Sntadún san ne, nārkínteē ñá doo Jésuu xoo é kūvi vií i ni'i i. ³⁵ Nā'a sán ne, ntāññ ña, ntaíto ña ne, un tsi nté ña tsiñu i san ntānarkínteē ñá Jesuu, ntáka'an ña:

—Ña sā'á ne, nakākú ña tuku ña'a. Vi'i a vé ne, na nakākú mii ñā kúñu ña, tē nuu é ntaā i é Cristu, ña é nakaxnúu Xuva kō —ka'an ña.

³⁶ Sntadún san ne, nārkínteē ñá ña. Xée ētsin ña ne, xé'e ña ntīdi íā é kō'o ña. ³⁷ Ntáka'an ñá ni ñā:

—Te divīn é Rei iña ñá Israeé ne, nakākún miin kúñu ō —ka'an ña.

³⁸ Nteé letra díki krusí san é kākā'an tú'ūn griegú, ni tū'ún latiín, ni tū'ún hebreu, kaká'an: “Ña sā'a é Rei iña ñá Israeé”, ka'an.

³⁹ Uun ña'a ñā du'ú san, ña nteé ntiká krusí san ne, kaka'an ña:

—¡Tē nuu é ntaā i é Cristún ne, nakākún miin kúñu ō ne, nakākún ntī dí! —ka'an na.

⁴⁰ Ntá tsi ña uun ña'a sán ne, kaka'an ñá ni tā'an ña:

—¿Ña kaú'vī ntú o Xuva kō? Tsí divīn né, divi tsi nūu i kantó'o o dí. ⁴¹ Ntá tsi xo'ō né, iō nuu i e ntánto'o kō, tsi ntantá'vi o kuētsí kō e ntúku nuu ō. Ntá tsi ña sā'á ne, ñá tē neé kue'en tsí ni ide ña é kini kaa —ka'an ña.

⁴² Kidāā ne, kaka'an ña:

—Jesuu, na naka'an ntō kó tē xee nto mí kadā kú'vē nto —ka'an ña.

⁴³ Kidāā ne, kaka'an Jesús:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ō tsí veví kutūvín dadiin nī ko mí ntántoo ña kuínti'xe i, ña é xi'i —ka'an ña.

Dā xi'i Jesús

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Jn. 19:28-30)

⁴⁴ Un tsi nte da ká'ñu ntuvi ne, un tsi nte kaeku uni kuáa ne, kūneé da kaniñ ñūxiví sa. ⁴⁵ Kūnee ngántií san. Uvi dāvā ntíi dōxi é rkāa nuu ini ukún ka'nu kán. ⁴⁶ Kidāā né, un ntii tsí káchu'u ntāa Jesuu, kaká'an ña:

—¡Ūva, ntada ú kuenta nímá ko nta'a nto ve! —ka'an ña.

Dā kúvi kākā'an ña sá'a ne, xi'i ñā.

⁴⁷ Dā íni tó'ō sntadun ñā ñuú Romá san nté ō kúvi ne, kaka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō. Kaka'an ña:

—Nuu é ntaā i é ñatí sa'á ne, dōo va'á ña; ña túvi kuētsí ña —ka'an ña.

⁴⁸ Un ntí'i kue'en dú'va ña ntaíto neé kuvi ne, kúnū'ú ña, koó dā ntaxé'e ña nta'a ña nima ñá e dóo u'vi ntákuví ña. ⁴⁹ Un ntíi ntíi ñá ini Jesuú, ni ñadī'i, ña ntántikin ñá un tsi nte ñúu Galileá ne, intáñi ika ñā, ntaíto ña nté ō kúvi.

*Dā inuu ntú'xi Jesuu**(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Jn. 19:38-42)*

⁵⁰ Uun ñatii, ñá nani Jōsee, ña vé'xi ñuú Arimatea é kāduku ntée ñuú Judeá ne, dōo va'á ña'a ña. Úvē ta'an ña ña tsiñu na'nu i san iña ñá Israee. ⁵¹ Ña sāl'á ne, kantétu ñā amá xee ntúvi é kadā kú've Xuva kō. Ñá ni kui dadii ña ni ña tsiñu i, ña nguii san. ⁵² Dìvi ñā ne, kué'en ña, kūkoto ña Pilatú san é ntákan ña kúñu Jēsuu. ⁵³ Kidáā ne, nanúu ña ña ntíká krusí san ne, dā náxnuu ta'án ña ña doo kui'xin e dōo va'á ne, dā kukú'xi ña ña iní ñañā mí kántii iní xuu, mí vāta kunuu ntú'xi ña'a. ⁵⁴ Ntuvi tsikán ne, ntuvi e ntáxio tú've ña é kuiñi ntu'u ntúvi é iō dá'na san.

⁵⁵ Ñadĩ'í, ña vexní'i Jēsuu un tsi nte ñuú Galileá ne, kué'en ñā né, dā íto nuu ña ñañā san, ntaíto ña nté o kanúu kúñu Jēsuu. ⁵⁶ Kidáā ne, kúnū'ú ñā ne, da de vá'a ña ntute cho'o vîdin e dōo vá xkonuu, ni ū'xen xukú san di. Kidáā ne, íntoo da'na ñadĩ'í san ntuvi dá iō dá'na san, vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō.

24

*Dā ntóto Jesuu**(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Jn. 20:1-10)*

¹ Ntuvi dá naki'i o vité san ne, kué'en xtuku ñadĩ'í san nú ñañā Jēsuu, ni'i ña cho'o vîdin é de vá'a ña. ² Dā xee ñá ne, iní ña tsí xuu é itávi núu nú ñañā sán ne, é xīo nakutúvi. ³ Kúkĩ'ví ña, ntá tsi ña ni naní'i ka ña kúñū Tó'o ko Jēsuu. ⁴ Koó dā kúdu'va ña. Ntē ñá iní ka ña nté koo víi ña. Kidáā ne, da née iní ña iní ña uvi ñatii é ntañi etsin ña nuu ña. Ñu'u ña doo kuí'xin é kaxi'í nuu kue'en. ⁵ Ñá tē nté kaa u'ví ñadĩ'í san, naxkā'nu ntei ña dikí ña nte ñū'u kán. Ntá tsi ñatii san ne, kaka'an ña:

—¿Nté kui ntánantuku ntu nto ña é kántíto san mé'ñū ña xi'í san? ⁶ Xóxō ñá i'a, tsi e ntóto ña. Naka'an ntō nté o ka'an ña dá ítúvi ká ña ñuú Galilea. ⁷ Dìvi ñā é vēxkúvi ña ñatíi ne, ka'an ña é da mií é ntúvi ña kuenta ntá'a ñá iō kuetsí i é na xnteē ñá ña ntíká krusi kan. Ntá tsi tē kúvi

uni ntúvi xi'i ñá ne, ntoto xtuku ña, ka'an ña —ka'an ñátíi san.

⁸ Kidáa ne, nánū'u ñádī'í san iní ña tú'ūn é kākā'an Jésuú san ni ñā. ⁹ Dā ntáka ña nú ñañā sán ne, ntántaa ña un ntí'i sāl'á ni ū'xi ñn pustrú san, ni ña nguii sán di. ¹⁰ Ña ni'i tú'un ñña pustrú san ne: Maria Madálena, ní Juana, ni María, di'i Sāntiaú san di, ni ñadī'í, ña nguii san. ¹¹ Da ntáka'an ñádī'í san, kuiní pustrú san da téku ña. Ntē ña ni quintí'xe ña.

¹² Ntá tsi Pedrú ne, kii ña, koó da kaīnu ña kue'en ñá nú ñañā san. Dā íto nuu ña iní i kán ne, koó da mii sá doo kui'xín san íni ña. Kidáa ne, kúnū'ú ña nú vi'i ña kán. Koó dā kúdu'va ña é kuan ō kúvi.

Itsi ñuú Emauu
(Mr. 16:12-13)

¹³ Divi tsi ntúvi tsikán ne, uvi ñá'a ña ntini'i Jēsuu kué'en ña ñūú Emauu, ñuu é tuví te ū'xi ñn kilumétru é un tsi nté Jerusaleen. ¹⁴ Kué'en ñā, ntántaa ña un ntí'i nuū i e kúvi. ¹⁵ Nñi dukuān ntatíin ña ne, xée Jésuú san, eni ntu'u ñā ntaíka dadñi ña ni ñā. ¹⁶ Kuān te íni ña Jesuú san ne, ñá ni kutūni ña xoo ñá'a ña. ¹⁷ Kidáa né, tsixe'e Jēsuu ña:

—¿Neé ntu e ntántaa nto dā ve'xí nto ítsi kán? —ka'an ña.

Íntāñí nta'xa ñā. ¹⁸ Uun ña'a ña, ñá nanī Clíofá san ne, kaka'an ña:

—¿Vá xío ñuú ntu vé'xi nto e ñá ini nto nté ō kúvi ñuú Jerusaleen ntúvi sa'a? —ka'an ña.

¹⁹ Kidáa ne, kaka'an Jésuu:

—¿Ntē ntu o kúvi? —ka'an ña.

Ntáka'an ña:

—Ntántaa ntí kuenta iña Jésuu, ña vé'xi ñuú Nazaree. Divi ñā ne, ña é ka'án naa Xuva ko ña. Dōó iō ña é vii ña; dōó ini ña nté koo ka'an ña núu Xuva ko, ni ūn ntíi ntñi ña'a san. ²⁰ Ntá tsi tó'ō dutú san ni ña tsiñu i sán ne, ntāda ña ña kuentá vata koo é na kuví ñá ne, xnteē ñá ña ntiká krusi kan. ²¹ Ntí'í ne, ntantétu ntí é divi ñā é nakakū ñá ña Israeé san. Ntá tsi vevíi ne, é kúvi uni ntúvi é ita ntí'xin

un nti'i sá'a. ²² Iō ñá dǎ'í, ña ntini'i ntí ne, dā kúdu'va ntí nuu i e ntáka'an ña. Tsí tevaá du'va tsi ñe'e ña nú ñañā san. ²³ Ntá tsi ña ni nani'i ña kúñu Jēsuú ne, ntiko koō ña, náxee xtúku ña mí ntoo ntí kán. Ntántaa ñā tsi xée ánjē san nuu ña. Ntáka'an ánjē san tsí Jesuú ne, kantító ña. ²⁴ Kidáa ne, iō ñá ntini'i ntí ne, ñé'e ñā nú ñañā san, ixkoto ntódo ña. Iní ña vatā o ntáka'an ñádǎ'í san ne, ntá tsi ña ni iní ña Jesuu —ka'an ña.

²⁵ Kidáa ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—¿Neé ntu diki dǎki nto é ña ni kuinti'xe nto é un nti'i e ntáka'an ñá ka'án naa Xuva ko? ²⁶ ¿Vá ñā ntu te kantío é ntō'o Cristu, ña táxnuu Xuva kō, di'na dá kuē'é Xuva kō é kodo nuū ña? —ka'an ña.

²⁷ Kidáa né, eni ntu'u ñā nañé'e ñá ña nté o kaka'an tú'un Xuva ko kuenta iña ña. Eni ntu'u ñā nté tutu é de vá'a Muiseé ne, ni un nti'i tūtu é de vá'a ña ka'án naa Xuva ko.

²⁸ Dā xee étsin ña ñuú mí kǎ'in ñá ne, íde Jesuú vata tsi te kǎ'in ka ña itsi kán. ²⁹ Ntá tsi tee kóo ña ña, ntáka'an ña:

—Kutuvī ntó nī nti tsí e kuáa vevii. E dóko sá kúnee —ka'an ña.

Kidáa ne, kué'en Jēsuu é kuntoo ña ni ñā. ³⁰ Dā intóo dadǎi ña ni ñā nú mesa kán ne, ki'i Jesuu tañú'ū ne, da nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Dā kátsin dava ña tañú'ū sán ne, dā tsí'i ña nta'a ña. ³¹ Ura dú'va tsi i náxi'i nuu ñá ne, kūtuni ña tsí ñā é Jēsuu. Kidáa né, ntoko ñu'u mii Jēsuu. ³² Kidáa ne, ntáka'an ñá xe un xé un ñā:

—¿Ñā ntu te ntáa e dóo diní ñu'u nima kó dá kantaa ñá ni ko dā vé'xi o ítsi kán, dá kanañé'e ñá kō tú'un Xuva kō? —ka'an ña.

³³ Ura dú'va tsi i nakuntáñi ña, ntíko koō ñá, kúnú'u xtuku ña ñuú Jerusaleen, mí nāni'i ta'an ña u'xi ñā ña'a pustru é nataká nuu ña ni ña ntini'i ñā. ³⁴ Ntáka'an pustrú san ni ñā:

—Nuu é ntāa ntí'xe i e ntóto Jesuu. É iní Simuun ña —ka'an ña.

³⁵ Kidáā ne, ntuvi ña ntántaa ña nté ò kúvi itsi kán ne, nté ò nákiní ña Jesuú dā kátsin dava ña tañú'ũ san.

Dā ntii díto Jesuu mé'ñũ pustru ña

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Jn. 20:19-23)

³⁶ Ntoo dukuan ñā, ntáka'an ñá nuu i sá'a ne, da née iní xñá ntii díto Jesuú san mé'ñũ ñā, kaka'an ñá ni ñā:

—Vá'a tsi koo kuntōo nto —ka'an ña.

³⁷ Dōó u'ví ña. Ntádē kuení ña tē ntaíní ña ntati ñā.

³⁸ Ntá tsi kaka'an Jesuú san:

—¿Nté kui kuān nte ntaú'vī ntú nto? ¿Nté kui kuān ó ntádē kuení nto? ³⁹ Koto nto nta'a kó ni dī'ín ko. Divi tsí ú. Koto nto kó ne, tiin nta'a ntō kó dī, tsí te uun ntati ñā'a ne, ña túvi kúñu í, nté xíkí i vata kaa ú xu'u —ka'an ña.

⁴⁰ Dā kúvi ka'an ña sá'ā ne, náñē'e ñá ña nta'a ña ni dī'ín ña dī. ⁴¹ Dā ínī ña ntoo sán ne, naku'un dīnī nima ñá, ntá tsi koó dā ntákudu'va ña é ña ni kuintí'xe ña é divi nti'xe ña. Jesuú ne, kaka'an ñá ni ña:

—¿Īo ntú kudii é ká'xi ó i'a? —ka'an ña.

⁴² Kidáā ne, xé'e ña ñā un síin tsákā, kití kádun nuu.

⁴³ Kí'i ña né, dā é'xi ña mé'ñũ ña ntoo san. ⁴⁴ Kidáā ne, kaka'an ña:

—E kúvi kó ne, diví é kāka'án u dá tūvi dukuan ú ni ntō. É kāka'án u tsí kantio é kūntaa un nti'í é ūve na'a tutu é de vá'a Muiseé san nī ña ka'án naa Xuva ko, ni tūtu é naní Sálmu dī, mi é kāka'an kuénta iñá ko —ka'an ña.

⁴⁵ Kidáā ne, náñē'e ñá ña é nakīni vá'a ña tú'un Xuva kō ne, ⁴⁶ kaka'an ña:

—Kuān ó uve na'a tsí Cristú ne, kantio é kuví ñá ne, kantio é ntōto ña dī tē kúvi uni ntúvi. ⁴⁷ Kantio é ka'an ntódo nto ni ñā'a san kuénta iñá ñá kaniñ ñũú Jerusalem ni dá kaniñ ñūxiví san dī. Kué'e nto na kūtuni ñá'a san kuénta iñá ña tsí da mii é kantio é natívi iní ña kuétsi ñā ne, dukuān ne, kada ka'nu iní Xuva ko ni ñā. ⁴⁸ Divi ntō é iní nto ne, ntada ntaa ntó nuu i sá'a. ⁴⁹ Kiní nto ve tsí xu'ú ne, taxnūu ú Espíritu Xuva ko kuénta iñá ntó, vatā o tá'xi Xuva ko xū'u ña nte dí'na. Ntá tsi kuntōo xnto i'a

ñuú Jerusaleén san un tsi da nté tē ni'i nto ntíi ntō é ta'xi Xuva kō —ka'an Jēsuu ni ña.

Dā kuntáa Jesuu e dukún kán

(Mr. 16:19-20)

⁵⁰ Kidáā ne, kue'en ní'i Jēsuu ña ntíní'i ñā diñi ñuú san, un tsi nte ñuú Betania. Ntāni'i ña nta'a ña ne, dā náxnuu viko ña ña. ⁵¹ Nii dukuan kánaxnuu viko ña ña ne, kii nteé xio ña ña, kuntáa ña e dukún kán. ⁵² Ña intóo sán ne, ntáka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō. Kidáā né, ntiko koō ña, kunú'u ña ñuú Jerusaleen e dóo diní ñu'u nima ña. ⁵³ Nii kuē'en tsí ntuvi ntoo ña má ukún kán, ntáka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō.

Tū'ún xuva kō vatā ó ntáka'an ña ñuú Coatzospan
New Testament in Mixtec, Coatzospan (MX:miz:Mixtec, Coatzospan)
copyright © 2003 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Coatzospan

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2003, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mixtec, Coatzospan

© 2003, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 27 Sep 2019 from source files dated 19 Sep 2019

8f775598-56d9-56fd-966e-15e054d2f275